

ምዕራፍ 4

የዛጉዌ ነገሥታት ቋሚ ሐውልት

ታደሰ ታምራት ውይይት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 72 “የታሪክ ምርምር እንደሚታወቀው ሳይንስ የራሱ የሆነ ዘዴ አለው። ይኸውም እንዲያው ባጭሩ ለሚጠናው ዘመንና ጉዳይ መረጃዎች በትጋት ፈልጎ መሰብሰብ የአስተማማኝነት ደረጃውን ማጣራት በዝርዝር ማጥናት መተንተንና የተጣራ ዘገባ መስጠት ነው” ሲሉ ጽፈዋል። ሊቀ ጠበብት ፕሮፌሰር ታደሰ ታምራት እንዳሉት ሰነዱ አመኔታ እንዲኖረው አንድን ነገር ለማመሳከር የተለያዩ የታሪክ ሰነድ በጽምና መመልከት ነው። በዚህ በዛጉዌ ነገሥታት ኢትዮጵያን ባስተዳደሩበት ወቅት የተለያዩ ሰነድ ቀርበዋል። አንደኛው ደራሲ በ912 ዓም ነገሡ ሲሉ ሁለተኛው ደራሲ በ920 ዓም ያሉ ሲኖሩ ሶስተኛው ደራሲ በ925 ዓም ሲሉ አራተኛው ደራሲ በ930 ዓም ነገሰዋል ሲሉ ይጽፋሉ። እኔ ካንድ እስከ አራት የተጻፉትን ደራሲያን ሰነድ አንድ ባንድ ሳስተውል በልጦ ያገኘሁት “መራ ተክለ ሃይማኖት በ912 ዓም ነገሡ” የሚለው ነው።

መኮንን አበበ አንድነት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 59 “መራ ተክለ ሃይማኖት በ912 ዓም” መንግሥታቸውን ጽፈዋል። የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት በውድም ሆነ በግድ ሥልጣን ለሰለሞናዊው የአጤ ይኩኖ አምላክ ያስረከቡበትን ዓመት በሚመለከት የተለያዩ ዓመታት ተጠቅሷል። በነገራችን ላይ አጤ ይትባረክ ሥልጣናቸውን ያጡት በ1270 ዓም ነው ያሉ አንድ ደራሲ ብቻ ናቸው። እኒህም ደራሲ ከመጽሐፉ መግቢያ “ዓመትን አንድ አውሮፓ አቆጣጠር ነው” ብለው ነበር። በ1262 ዓም የአውሮፓዊ አቆጣጠር አልነበረም። የአውሮፓዊ አቆጣጠር ተብሎ የተጀመረው ጥቅምት 5 ቀን 1583 ዓም ወዲ ነው። ስለዚህ የዛጉዌ ነገሥታት የቆየው ከ912 ዓም እስከ 1262 ዓም ሲሆን በጠቅላላው 350 ዓመት ኢትዮጵያን ገዝተዋል። በልማድ “333 ዓመት” ተብሎ የሚጻፈው ትክክል አይደለም። ይህን ልልበት የቻልኩት እኔ ከሌሎች ታዋቂ ታላላቅ የታሪክ ደራሲያን በልጡ ሳይሆን ከላይ እንዳልኩት ከተለያዩ የታሪክ መጽሐፍት የለቀምኩት በመሆኑ ነው።

ከአጤ ይኩኖ አምላክ እስከ አጤ ልብነ ድንግል በተባለው መጽሐፍ ገጽ 8 “ይኩኖ አምላክ መንግሥትን የያዘበት ጊዜ ባንዳንድ መጽሐፍ እየተቃወሰ ቢገኝም ወደፊት ምክንያቱን ጭምር እንደምናስረዳው በ1262 ዓም ላይ

ነው” ሲሉ ጽፈዋል። የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966 በተባለው መጽሐፍ ገጽ “በ1262 ይኩኖ አምላክ የሚባል የአማራ መሪ የዛጊን መንግሥት ገርሶስ አዲስ ሥርወ መንግሥት ለማቋቋም ቻለ” ሲሉ ሊቀ ጠበብት ባሕሩ ዘውዴ፤ጽፈዋል። አጤ የኩኖ አምላክ ሥልጣን የወሰዱት ሐምሌ 7 ቀን በ1262 ዓም ከሆነ የዛጉዌ ነገሥታት ኢትዮጵያን የመሩት ለ350 ዓመታት ነው። ሌላው ስህተት የዛጉዌ ነገሥታት ቁጥራቸው ወደ 15 ያደርሷቸዋል። በትክክል የዛጉዌ ነገሥታት ቁጥራቸው 11 ሲሆኑ ከነዚህም 4 ነገሥታት የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን “ቅዱሳን” ትላቸዋለች። 4ቱ ቅዱሳን ነገሥታት እነዚህ ናቸው።

- 1ኛ ቅዱስ ይምርሃን ክርስቶስ
- 2ኛ ቅዱስ ገብረ ማርያም
- 3ኛ ቅዱስ ላሊበላ
- 4ኛ ቅዱስ ነክኩቶ ለአብ ናቸው።

በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ቅዱሳን ተብለው የሚጠሩ ወንድማማቾች አጤ አጽብሃ ወአ አብርሃ ናቸው። እነዚህ ሁለት ወንድማማቾች የሚከበሩት የመንግሥት ሃይማኖት ክርስትና መሆን አለበት ብለው ስላወጁ ነው። ሌላው አጤ ካሌብን የሮማ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ስትላቸው የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ብላ አትጠራቸውም። የጎንደሩ ጳጳሩ አጤ ዮሐንስም ቢሆኑ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ናቸው ብላ ተቀብላለች የሚል ጽሑፍ እኔ እስካሁን አላነበብኩም። ስለዚህ ቅዱሳን የዛጉዌ ነገሥታት መሆናቸው በታሪክ የታወቀ ነው። የዛጉዌ ነገሥታት ቅዱስ ሥራ የሰሩ በመሆናቸው ቤተ ክርስቲያን ቅዱሳን ብትላቸው ይገባቸዋል።

የመስቀል ጦርነት የተሰለፉት የእንግሊዝና የፈረንሳይ የጀርመን ሲሆኑ የእስላሞች አዝማች ሳላህ አዲን ለ3ኛው ጊዜ እስላሞች ድል አደረጉ። በዚህ ወቅት ሌሎች ክርስቲያኖች በኢየሩሳሌም የነበራቸው ይዞታ በእስላሞች ሲነጠቅባቸው ለኢትዮጵያ ግን ጎሳጎታ ቅዱስ መቃብር አጠገብ ያለውን ንግሥት ዕልን መስቀሉን ያስወጣችበትን ዋሻ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ የተወለደበትን በእርስትነት ለኢትዮጵያ ተስጥቷል። ለዚህም ነው ሌሎች ክርስቲያን ነን የሚሉት አገሮች በኢየሩሳሌም የነበራቸው እርስት ሲነቀሉ ኢትዮጵያውያን ግን ያን ያክል ይዞታ ሊኖራት የቻለው የዛጉዌ ነገሥታት አርቆ አሳቢ በመሆናቸው ነው።

የዛጉዌ ነገሥታት ኢትዮጵያን ማስከላዊ መንግሥት ሥልጣን በ912 ዓም እስከ 1262 ዓም ለ350 ዓመታት አስተዳድረዋል። ምንም እንኳን ቀደም

በአክሱም ገዢዎች ዘመን ላይ የኢትዮጵያ መርከብ መቆሙ ቢታወቅም ከማህል አስከ ባህር ይዘው መኖራቸው አይዘነጋም። በተለይ ሃይማኖታዊ መዋቅር መፈጸማቸው አይካድም። ዛሬ ድርሰ አንኳን በአፍሪካ ሀገር ቀርቶ በዓለም ላይ የላሊበላን ሕንጻ የመሰለ የተሰራ ሊገኝ አልቻለም። አሁን በቅርቡ የተነሱ የአውሮፓኛ ደራሲያን “ላሊበላ የተሰራው በአውሮፓዊ ነው” የሚለው ወረያቸው ትክክል አይደለም።

አባ ገብረ መስቀል ተስፋዪ ዘገነተ ማርያም ከገድለ ቅዱስ ላሊበላ ባጭሩ በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 36 “ንጉሥ ላሊበላ ብዙ ቤተ ክርስቲያኖች ከመሬት ልብ ፈልፍሉ ሲያንጽ እርሱ የሚኖርበት ቤተ መንግሥቱ ግን ድንኳን ነበርና እነዚህ የግብጽ ስደተኞች መልካሙን ንጉሥ በድንኳን ቤተ መንግሥት እንደ ምንደኛ ተቀምጦ ባዩ ጊዜ ንጉሥ ሆይ እኛ ሁላችን የቤተ መንግሥት ሥራ ማነፅ ችሎታ ስለአለን ቤተ መንግሥት እንሰራለሁ አሉት ጸድቁ ንጉሥ ላሊበላም ከቡራን አንግዶች ሆይ እኔ ሕንፃ ችሎታ ያላቸው ባለሙያዎች ሞልተውኛል። ለምሳሌ ያህል በዚህ በቤተ መንግሥቱ አጠገብ የምታዩአቸው ቤተ መቅደሶች ሁሉ የተሰሩት በእኔ እቅድና አነሳሽነት በኢትዮጵያውያን አናገነት ነው። ግን በዚህ ኃላፊ መንግሥት ብዬ ምድራዊ ቤተ መንግሥት አልፈልገም አላቸው” ሲሉ በዚያው በዘመኑ ከተጻፈው የአጼ ላሊበላ ገድል ተተርጉሞ የተጻፈ ነው። ላሊበላ የተሰራው በኢትዮጵያውያን እንጂ በሌላ ከቶ አይደለም።

ከላይ ስማቸው የተጠቀሰው ቅዱሳን ነገሥታት ከፍተኛ የሆነ ሃይማኖታዊ ተግባር የፈጸሙ ናቸው። ገና ሲጀመር ጀምሮ የዛጉዌ ነገሥታት ፀረ ግብጽ ቤተ ክርስቲያን አቅዋም ነበራቸው። አንዳንዶች በግብጽ ያሉት ወገኖቻቸው በእስላሞች እንዳይጎዱባቸው ኢትዮጵያ መጥተው ቤተ መሰገድ ያሰሩ አልጠፉም። በዚህ ወቅት ከመጡት ጳጳሳት መካከል በኢትዮጵያ ሰው ገድለው ወደ ሀገራቸው የሄዱም ነበሩ። አንድ የግብጽ እስላም ጳጳስ ነኝ ብሎ የመጣ ነበር። ከግብጽ ክርስትናን ወክለው የሚመጡት ጳጳሳት ገንዘብ መሰብሰብ እንጂ ሃይማኖት ማስተማር ተግባራቸው እንዳልሆነ የዛጉዌ ነገሥታት ተነክዘዋል። የዛጉዌ ነገሥታት ከላይ የተዘረዘሩትን የግብጽን ጳጳሳት ተግባር ከተረዱ በኋላ የሚመጡት ጳጳሳት ከኢትዮጵያውያን መካከል ኤጲስ ቆጶስ እንዲሾሙላቸው ከፍተኛ የሆነ ጥረት አድርገዋል።

ምዕራፍ 5

በዛጉዌ ሥርዎ መንግሥት ላይ ሲሰርባቸው

ሰንክላር ዘወርጋ ሚያዝያ በተባለው “በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ማን እንደጻፈው ያልታወቀ ጽሑፍ እናገኛለን እንዲሁም ይላል። በዚህ አባት በአባ ገብርኤል ዘመን በቅዱስ ሐርቤ ዘመነ መንግሥት አባ ሚካኤል ለኢትዮጵያ ጳጳስ ሁኖ በነበረበት ጊዜ የኢትዮጵያ ንጉሥ ሐርቤ ለኢትዮጵያ አገር ሌጲስቆጶሳትን ይሾም ዘንድ አባ ሚካኤልን አዘዘው። አባ ሚካኤልም ያለ ሊቀ ጳጳሳቱ ትዕዛዝ ሌሎች ኤጲስ ቆጶሳትን መሾም አልቻለም ብሎ ለንጉሡ መለሰለት። ስለዚህም የኢትዮጵያ ንጉሥ ወደ አባ ገብርኤልና ወደ ግብጽ ንጉሥ እየለመነና እየማለደ ንጉሡ አባ ገብርኤልን እንዲያዝሉት አባገብርኤልም ለአባ ሚካኤል እንዲፈቅድለትና በተጨማሪ ሌሎች ኤጲስ ቆጶሳትን አስቀድሞ በሾሟቸው ላይ እንዲሾሙ እንዲህ መልእክትን ላኩ። የግብጽ ንጉሥም የኢትዮጵያን ንጉሥ ፈቃዱን ሁሉ ይፈጽምለት ዘንድ አባ ሚካኤልን እንዲፈቅድለት አባ ገብርኤልን አዘዘው።”

“ከዚህ በኋላ መኳንንቱ ወደ ግብጽ ንጉሥ ዘንድ ገብተው እንዲህ አሉት። በኢትዮጵያ አገር ኤጲስቆጶሳት በበዙ ደፍረው ጳጳሳትን ይሾማሉ። ከዚህ በኋላ ከቶ ወደ እኛ አይመጡም። ንጉሡም ይህን በሰማ ጊዜ ይህን አባት አባ ገብርኤልን እንዲህ አዘዘው። ከእንግዲህ በኢትዮጵያ አገር ኤጲስቆጶሳትን እንዳያሾም ለኢትዮጵያ ንጉሥ የውግዘት ደብዳቤ ልከው ሊቀ ጳጳሳቱም የግብጽ ንጉሥ እንዳዘዘው ላኩ።”

“የውግዘት ደብዳቤም ወደ ኢትዮጵያ ንጉሥ ደርሳ በተነበበች ጊዜ የንጉሡ አዳራሽ ተቃጠለ። በኢትዮጵያ አገርም ረጋብና ቸንፈር ሆነ ዝናብም ተከለከለ ችግርም ሆነ የኢትዮጵያ ንጉሥም የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ተላልፎአልና ከዚህ በኋላ የኢትዮጵያ ንጉሥ ተመልሶ ተጸጸተ። ወደ ግብጽ ንጉሥም ይህን አባት አባ ገብርኤልን እንዲአዝዝለትና ከውግዘቱ ይፈታው ዘንድ እየለመነ መልእክትን ላኩ። የግብጽ ንጉሥም አዘዘለት።”

“አባ ገብርኤልም የመፈቻና የቡራኬ ደብዳቤ ኢትዮጵያውያንን ሁሉ እየባረከ ወደ ኢትዮጵያ ንጉሥ ላኩ። ይች የበረከት ደብዳቤ ወደ ኢትዮጵያ አገር ደርሳ በተነበበች ጊዜ እግዚአብሔር መግቱን ከላያቸው

አርቆ ይቅርታውን ሰጣቸው። ዝናብም ወረደላቸው ቸንፈርም ተወግዶ ታላቅ ደስታ ሆነ። ይህም በዘመኑ ሆነ። ለእግዚአብሔር ምስጋና ይሁን በላያችንም ቸርነቱና ይቅርታው ለዘላለሙ ይደረግልን አሜን” ይላል።

ከዚህ በላይ ጥቅስ የተወሰደው መጽሐፍ በግብጽኛ የተጻፈ ነው። ኢትዮጵያውያን የግብጽኛን ሴራ ሳይረዱ ይህን ድርሰት የቤተ ክርስቲያን ቅርስ አድርገውት ኑረዋል። ለነገሩማ ሳይረዱ ቢሆን አንዳንድ ሳይገባቸው የግብጽኛን ሴራ የሚያራምዱ የሉም እይባልም። ለምሳሌ በልጅነቴ ፍካሬ ኢየሱስ የሚባለው መጽሐፍ እጅግ ትልቅ ግዙፍ መስሎ ይታያል ነበር። መቼም “ሰምንተኛው ሺህ” የሚጠፋው ኢትዮጵያዊ ያለ አይመስለኝም። ሁኔታው ተመቻችቶልኝ አዲስ አበባ ሀጂ መጽሐፍ ለቀማ ሰገባ የመጀመሪያ ጥያቄ ፍካሬ ኢየሱስ የሚባለውን መጽሐፍ ነበር። ይህ ነው ብሎ ሲሰጠኝ ማመን አልቻልኩም። የመጽሐፉ መጠን ክታብ ታክላለች የታተመችው በተሥፋ ማተሚያ ቤት ትላለች።

ፍካሬ ኢየሱስ በተባለው መጣጥፍ “የኢትዮጵያ ሰዎች ከሊቃውንቶቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ ሊቀ ጳጳሳትን ለራሳቸው አይሹሙ። በሰማይና በምድር ሥልጣን የተሰጣቸው አባቶች አውግዘዋልና። ፍ.ኔ.4.ቁ50 ወኒቅ 32ቁ 21ኒቅ 51 ማቴ18.18 ይህን የአባቶች ውግዘት በመተላለፍ ከቅዱስ ማርቆስ ወንበር ውጭ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በሕግ መንግሥት በአንቀጽ 127 አስቀርጸው በሥልጣናቸው...ፓትርያርክ ስለሾሙ በንጉሠና ጳጳሱ በሌሎችም ባለሥልጣናት ላይ የእግዚአብሔር ቁጣ መጣባቸው። የኢትዮጵያ ሕዝብ የአንድነት ዓርማ የነበረው የዘውድ ሥርዓት ተገርሶል ኢትዮጵያ በሀመጸኞች ተወረረች” ሲሉ ጽፈዋል።

ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ጳጳስ በማሸማቸው የሚለው ፈጽሞ የማይመስል ነው። ግብጽኛ የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያንን በበላይነት ለማስተዳደር ሲፈትዱ ለራሳቸው ግን መሆን አቅቶአቸዋል። ከዚህ ላይ በጥሞና ልናስተውለው የምንችለው ታሪክ የሣጌዊ ነገሥታት ከፍተኛ የሆነ ንቀት በግብጽ ላይ ነበረባቸው። ምክንያቱም ግብጽኛ ክርስቲያን ነን ይበሉ እንጂ ከቤተ ክርስቲያናቸው ታቦት የሌላቸውና ጳጳሳቱ ያልተገረዙ መሆናቸውን ስለሚያውቁ ይንቋቸው ነበር። በዚህ ምክንያት ግብጽኛ ቁጭታቸውን ለመወጣት ሲሉ ብዙ የሐሰት መጽሐፍት ራሳቸው ጽፈው ወደ ኢትዮጵያ አስገብተዋል ይባላል።

የኢትዮጵያ ታሪክ ከዐፄ ይኩኖ አምላክ አስከ ዐፄ ልብነ ድንጋል በተባለው መጽሐፍ ገጽ 46 “ባጼ ላሊበላ ዘመን መንግሥት የመጣው የክብረ ነገሥት ታሪክ የሚባለው መጽሐፍ ጸሐፊው ይስሐቅ የተባለው ባጼ ላሊበላ ዘመን ከአስከንድርያ ወጥቶ ከዓረብ ወደ ግዕዝ ሳይተረጎም እንደዚሁ ተቀምጦ ሲኖር የአክሱም ንብረ እድ ይስሐቅ ከትግራ ሹም ከያዕቢክ እግዚአ ጋር ተማከር ከጓደኞቹ ሊቃውንት ከነ ይምርሐነአብ ጋር ወደ ግዕዝ የተረጎመው በዚሁ ባጼ አምዶ ጽዮን ዘመን ነው” ሲሉ ጽፈዋል። የዛጉዬ ነገሥታት ለቤተ ክርስቲያን ፍቅር የነበራቸው ሲሆን አንድ ጳጳስ ብቻ መሆን የለበትም በማለት መጠየቃቸው ግብጽኛ አልወደዱትም።

የኢትዮጵያ ታሪካዊ መሠረቶችና መሣሪያዎች በተባለው መጽሐፍ ገጽ 121 “ንጉሥ ሀርቤ የአገሪቱን ቤተ ክርስቲያን ከግብጽ ቤተ ክርስቲያን ሞግዚትነት ነፃ ለማውጣት የወሰደውን የፖሊሲ እርምጃ ለማጥፋት የግብጽ ቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣናትና ምሑራን ሁለቱንም የክብረ ነገሥትና የፍትሐ ነገሥት መዛግብት አዘጋጅተው ወደ ኢትዮጵያ እንዳስገቡ አሁን በታሪክ መረጃና ጥናት በትክክል ተረጋግጧል” ሲሉ ጽፈዋል።

ቀሲስ ገብረ እግዚአብሔር ባዬ ቅዱሳንና ድንቅ ሥራቸው በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 30 “የኢትዮጵያ ንጉሥ የቅዱስ ሐርቤ ለአስከንድርያ ፓትርያርክ ለአባ ገብርኤል ለግብጽ ንጉሥ ከሊፋ አልሀፊዝ ሰላም” ለእናንተ ይሁን ኢትዮጵያ ሀገሯና ሕዝቧ ብዙ ስለሆነ የተላኩትን ጳጳስ ብቻቸውን የኢትዮጵያን ሕዝብ በሃይማኖት ለማነፅ የማይችሉ መሆኑን አምኜ ቢቻል ተጨማሪ ጳጳሳት ያለበለዚያ ደግሞ ከኢትዮጵያውያን ውስጥ የተማሩና በመንፈሳዊነታቸው የታወቁ ተሹመው ለአባ ሚካኤል ረዳት እንዲሆኗቸው የሚለው ቁም ነገር ጥያቄ ለእናንተ የሚያስከፋ ከሆነ እኔም ወደ ግብጽ የሚመጣችሁን የኢትዮጵያ አባይ ለእናንተ ለግብጻዊያን ጥቅም በመሆኑ አስከፍቶኛልና የአባይን ወንዝ መገደቤን እወቁት ብሎ የቁጣ ደብዳቤ ወደ ግብጽ ላኩ” ሲሉ ጽፈዋል።

“አንደኛው ዱላቸው ካይር ለሚኖረው ከሊፋ “ኢትዮጵያን ከያዝን ገንዘብ ማምጣት ይችላል የሚለው ሲሆን 2ኛ ክርስቲያኖች በስደት ኢትዮጵያ መጥተው ለመኖር ያመቻቸው ዘንድና ደግሞ ጳጳስ መርጠው በላኩ ወቅት የሚሄድላቸው ወርቅና ሌላም ሌላ ቁሳቁስ ጥቅማቸውን እንዳይቀሩ ብለው ነበር። በዚህ ምክንያት ሕዳር 9 ቀን 325 ዓም ንቅያ በጸደቀው “ኢትዮጵያውያን ከመምሮቻቸው መካከል መርጠው አይሾሙም”

የሚለውን አንቀጽ መዘዝ በማድረግ የራሳቸው የግል ጥቅም ለማስጠበቅ ጥረት አድርገዋል። በ912 ዓም ከአክሱም ስልጣኑን ያጣው ለሉሞናዊው ቡድን ደጋፊዎች ፈላሲያን መነካት ወደ ግብጽ ሲሄዱ “የዛጉዬ ነገሥታት የአለአግባብ ሥልጣኑን ወስዷል” እያሉ ስላወጉ ግብጾች የሚፈልጉት በመሆኑ ከላይ የተጠቀሰው መጽሐፍ እንዲጓፍ ሆነ።

ከልደት በፊት የኢትዮጵያ ነገሥታት የአባይን ውሃ ለመገደብ ጥረት ሲያደርጉ መቆየታቸው አይዘነጋም። ምናልባት በ1800 ዓመተ ዓለም ሳይሆን አይቀርም ተብሎ የተገመተው ግብጽ ኢትዮጵያን የወረረችውና ኢትዮጵያውያን መልሰው ግብጽን ወረው ለ400 ዓመታት ኢትዮጵያውያን ጥቁር ፈርሮች ሂሳብን የሰሩትና ሌሎችም ሊቆች ግብጽን በቅኝ ግዛት ይዘው የነበሩ ናቸው።

በ1500 ዓመተ ዓለም ገደማ የነበረ የግብጽ ንጉሥ ለኢትዮጵያ ግብር ባለመላኩ ኢትዮጵያዊው ንጉሥ አባይን ገድቦ ሲያስቃያቸው እንደነበረ የሚገልጥ ታሪክ ይገኛል። ከዚህ ወዲህ ግብጽን በቅኝ ግዛት ለመያዝ ከአውሮፓ የመጡትን አንድ ባንድ ኢትዮጵያ ደብድባ መመለሷን የታሪክ ሰነድ ዋቢ ነው። ነገር ግን ከዓለም በፊት ክርስቲያን የነበረች ኢትዮጵያን ከግብጽ ጳጳስ በብዙ ጊዜ መግዛቷ ውጣ ውረድ ሲያደርስባት ኑሯል። ለነገሩም ሕጉ የሚለው ኢይሲሙ “አይሹሙ፤እንጅ አይሠየሙ፤አይሹሙ አልነበረም።

የአገው ሕዝቦችና የዛጉዊ ሥርወ መንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 239 “ጀገናው ንጉሥ ከላሊበላ በኋላ በተቃዋሚዎች ሴራ እና ሌሎች ልዩ ልዩ ምክንያቶች ኃይሉ እየተዳከመ ስለሄደና ለሉሞናውያን ነን በማለት ዙፋን ለመቀማት ያደቡ የነበሩ ቡድኖች በበኩላቸው ኃይላቸውን አያዳበሩ ስለመጡ በዘመነ ነአኩቱ ለአብ የተባረሰው ይህ መንግሥት በይትባረክ ጊዜ አልቆለት በጦር ጉልበት ተሸንፎ ፍጻሜው ሆነ። በሌላ በኩል ደግሞ የሳስታ መንግሥት የመጨረሻ ዙፋን ወራሾች በጦር ኃይልም በኢኮኖሚም እየተዳከሙ ሲሄዱ የሰሉሞንን ዙፋን እናስመልሳለን ይሉ የነበሩት ቡድኖች ግን በተቃራኒው በወታደራዊ ለመቀማት ስለ ተነሱ አቡነ ተክለ ሃይማኖትም ይሁኑ ሌላ የሃይማኖት አባት ጉዳዩ አላስቧቸው እና የወንድማማቾች ደም በከንቱ እንዳይፋሰስ ምንም የሥጋዊ ጥቅም ገንጽነት በሌለበት ሁኔታ በዕርቅ መንገድ በሰላም የዙፋን ዝውውር እንዲተገበር አደረጉ” ሲሉ ጽፈዋል።

የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሳኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 197 “በአማራ አገር ሲዘዋወሩና ሲሸሸጉ ሶስት መቶ ሰላሳ ሶስት ዓመት ከልጅ እስከልጅ እስከሰምንት ዘር ከቆዩ በኋላ አደም አሰግድ የሚባለው ከመደባይ ጎሣ ከዛሬዎች አሮሞ (ከአዛዥ ጫላ ልጅ ሃዊ ጊፍቴ መንደያ ከምትባለው ከቦረና ዘር ተስፋ ኢየሱስ ኋላ የኩኖ አምላክ የተባለውን ወልዶ ተስፋ ኢየሱስም ችኩልና ቀበጥባጣ ስለሆነ አባቱ አድም አሰግድ የሰሉሞን ዘር መሆኑ ሲታወቅ ይገደልብኛል ብሎ በአምባግሌጥ ደብቆት ሲኖር ከዚህ አምልጦ ተራ ሰው መሰሉ ላስታ ለሚገኘው ንጉሥ ለነአኩቱ ለአብ ሉሊነት አደረ ገባ። ተስፋ ኢየሱስ ለናኩቱ ለአብ ዋና ሰይፍ ያገርና ጋሻ ጥግራ ነው።”

“የቤተ መንግሥት ሥርዓትና ሕግን ከዚያው ሳለ አጠናቆ አወቀ። እንዲሆም ሆነ በነአኩቱ ለአብ ዘመነ መንግሥት በቤተ መንግሥቱ ውለጥ አንድ አውራ ዶሮ የእኔን እራስ የበላ ይነግሣል የዳዊት መንግሥት ይወርሳል እያለ ሌሊትና ቀን ሲጮኹ ንጉሡ የዶሮውን ጭኽትና ትርጓሜ ሰማ። ንጉሡ ነአኩቱ ለአብ አልመከነኑ በጣም ፈራ ደነገጠ እንዲህ እየፈራ ሳለ ተክለ ሃይማኖት የሚባሉ ፍሥሐጽቶን ከግሼ መንዝ ወደ ዋድላ ሄደው ሳለ ለነአኩቱ ለአብ ቤተሰቦቹ አንድ መነኩሴ በርሃ ከተማ ገብተዋል አሉት። ይህን ወራ በሰማ ጊዜ ፈጥኖ በሠራዊቱ ታጅቦ ወደ አሉበት ቤት ሄዶ እጅ ነሳ። እሳቸውም በደስታና በፈገገታ ተቀብለው ሁለቱ ብቻቸውን ያወሩ ጀመር። አጤ ነአኩቱ ለአብ የዶሮውን ጭኽትና የጭኹቱን ትርጓሜ ነገራቸው። እርሳቸውም ለጠየከኝ ነገር ሥማኝ ለንገርህ ያ ዶሮ የእኔን እራስ የበላ ሰው መንግሥት ከወገኑ አይወጣም እስከ ልጅ ልጅ ይነግሣል የዳዊትን መንግሥት ይወርሳል ብሎ እንደተናገረ ፈጥኖ የዶሮውን ይዘህ አርደህ ራሱን ብላው አሉት።”

“አጤ ነአኩቱ ለአብ ተመልሶ ወደ ቤተ መንግሥቱ ገባና ገረዱን ደሊላ የምትባለውን ጠራት ያን ሌሊት ቀን የሚጮኹትን አውራ ዶሮ አምጭ አሳትና አርዶ ፈጥኘሽ አዘጋጅና አምጭልኝ አላት። ይህን የዶሮ ሥጋ ስትሰራ ማንም ሰው ባጠገብሽ እንዳይደርስ ለማንም እንዳታወራ አላት። እሷም እንደተባለችው በፍጥነት አዘጋጅታ ሰርታ ወስደችለት። ነገር ግን የዶሮውን እራስ ጥላው ስለነበር ጋሻ ጃግራው ተስፋ ኢየሱስ ከምድጃው የጣለችውን የዶሮ ራስ አግኝቶ በላ። አጤው የዶሮውን ራስ ከማዕዱ ላይ ባጣው ጊዜ ፈጽሞ አዘነ።”

“ልቡናው ተሸበረ፤ ከዚያም ወደ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ቤት ሄዶ እንዳዘዙኝ እንደመከሩኝ አደረኩ። ነገር ግን ገረዴ የማልበላው መስሏት የዶሮውን ራስ ጣለችው። ከጣለችበት ቦታ ብትፈልገው አጣችው። አባቴ በጸሎትም ይርዳኝ አላቸው። በዚህን ጊዜ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ሲጸልዩ ሳለ መልአኩ ከእግዚአብሔር ታዞ መጥቶ የዛጉዩ መንግሥት አለቀ አበቃ? አሁን በቤቴ ውስጥ ለሚያገለግለው ለጋሻ ጃግሬው ሰበሎሞን ዘር የጌታውን መንግሥት መልሼለታለሁ” ብሎ ነገራቸው ተብሎ ተጽፏል።

የኢትዮጵያ ረጅም የሕዝብና የመንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 89 “ምናልባትም በሰላም ዘመንና ሥርዓት ስርወ መንግሥታቸው እንደዚህ በምስጢር በሰላምና መላኩንና ቴሶች አመጽ በድንገት የተደመሰሰው የአገው ነገሥታት በመንግሥታቸው የውስጥና የውጭ ፖለቲካና ተግባር ከወታደራዊ ጉዳይ የበለጠ ትጋትና ትኩረት ለሃይማኖታዊ ነገሮች በመስጠታቸው ሊሆን ይችላል። ከእርሱ በፊትና በኋላ የተነሱ የአገሪቱ የአክሱማውያንና በሰላምናዊ አጤ ነገሥታት ለረጅም ዘመን በሥልጣን ኮርቻ ላይ የቆዩት በቀጥታ በእጩው የሚመራ ጠንካራ የወታደር ኃይል ይዘው እንደነበር ይታወቃልና” ብሎ ጽፏል።

ከዚህ በላይ የተለያዩ የታሪክ ሰነድ እንዳሉት የዛጉዩ ነገሥታት ውድቀት የመጣባቸው በጦርነት ደካማ ሁኔታ ላይሆን ጠላቶቻቸው በረጅም ተልመው እነሱን የሚጥሉበትን ተግባር በመንደፋቸው ነው። ይህን ምዕራፍ ሰጅምር ጥቅስ ያደረጉት ሰርክ በኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚዘብብውን ስንክሳር የተባለውን መጽሐፍ ሲሆን ምዕራፉን የምዘጋው ደግሞ ስለ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ገድል ከተጻፈው መጽሐፍ ይሆናል። ፍርዱን ለአንጻባቢ እተዋለሁ።

ገድለ ተክለ ሃይማኖት በተባለው መጽሐፍ “1 አባታችን ተክለ ሃይማኖት በሚያስተምርበት ዘመን በዚያ ወራት ሦስት መቶ ሠላሳ ሦስት ዘመን ያህል ከድልነክድ እጅ የእስራኤል መንግሥት ከሄደች ከብዙ ዘመን በኋላ በሐምሌ ሰዓት ቀን እግዚአብሔር በአባታችን በተክለ ሃይማኖት ልመና መንግሥትን ከዛጌ ወገን የእስራኤል ወገን ለሚሆን ለይኩኖ አምላክ መሰበ። 2 ከዚህ ቀጥለን ስሙ በከበረ በአባታችን በተክለ ሃይማኖት እጅ የተገኘ የነገሥታትን ታሪክ እንጽፋለን።”

“በሥራው ሁሉ ፍጹም የሆነ የመላእክት ወገን የሚሆን በክፉ ነገር የጸኑ አጋንንት እሱን ሊዋጉት የማይቻላቸው ልማናው በረከቱ ሀገራችን

ኢትዮጵያን በነፃነት ይጠብቃት ለዘላለሙ በውነት። 3 እልመክትን የሚባል አንድ ንጉሥ ነበረ። እሱም የጻድቁ ንጉሥ የላሊበላ ልጅ ይትባረክ ነው። ይኸውም ከዛጌ ወገን ነገሥታት አንዱ ነው። እግዚአብሔር በዳዊትን መንግሥት ለኒህ ለዛጌ ልጆች ሰጥቷቸው ነበር። 4 ይህ እልመክትን ነግሦ ላለ ከቤቴ ውስጥ ዶሮ ተነሥቶ ጮኸ።”

”የኔን እራሱ የበላ ይነግሳል የዳዊትን መንግሥት ይወርሳል። በዓለምም ነግሦ ይኖራል መንግሥቱም ወደ ሌላ አይሄድም እያለ ሦስት ወር ያህል እንዲህ እያለ ሲጮኸ ሰነበተ። 5 ከመኳንንቱም ከመላፍንቱም ከወዳጆቹም ከከህናት ከመጽሐፍ አዋቂዎቹም ውስጥ ከንጉሡ በቀር የዶሮውን ጩኸት ትርጓሜ የሚያውቀው የለም ነበር። ንጉሡም ፍርሃት እንትጥቅጥ አደረበት።”

“6 እንዲህ እየፈራ ተቀምጦ ሳለ አባታችን ተክለ ሃይማኖት መጥቶ በታላቅ ግርማ ከከተማው ገባ። ለንጉሡ የአባታችን የተክለ ሃይማኖትን መምጣት ቤተ ሰቡ ነገሩት። እጅግ የከበረ ሁለንተናው ፈጽሞ የሚያስፈራ አንድ መነኩሴ ከከተማህ ገብቷል የልቡናህን ንዘን ሁሉ ንገረው አሉት። 7 ይህን በነገሩት ጊዜ ከከተማህ ገብቷል የምትሉኝ መነኩሴ ወዴት አለ አላቸው። ከሠራዊትህ አበጋዝ (አለቃ) ቤት እለ አሉት።”

“8 ንጉሡም ዘእልመክትን ቤተ ሰቡ የነገሩትን መልስ ሰምቶ ሠራዊቱን መኳንንቱን መላፍንቱን አስከትሎ ወደ አባታችን ወደ እሱን ተክለ ሃይማኖት ሄደና ከፊቱ ወድቆ እጁን እግሩን ላመ። 9 አባታችን እሱን ተክለ ሃይማኖትም ፈጥኖ ከወደቀበት እነሣው። ደስ ብሎት አክብሮ ተቀብሎ ባንድነት ተቀመጡ። ነገራቸውን ይነጋገሩ ዘንድ ሰውን ሁሉ ከፈታቸው አስወገዱ።”

“10 ንጉሡም እልመክትን የዶሮውን ጩኸት ነገር የነገሩንም ትርጓሜ ነገረው። እኔ በዙፋኔ ላይ ተኝቼ ሳለሁ በመገፈቀ ሌሊት ከእንቅልፌ ነቃሁ የዶሮውን ጩኸት ከነትርጓሜው ሰማሁ ሌሎቹ ግን አያውቁትም። 11 አባቴ የዚህን ነገር እኳኋን ንገረኝ እኔስ ይህን ነገር ፈጽሞ መረዳት አልተቻለኝምና ምክንያቱ ምንድነው? የነገሩስ ስልት አኳኋንሲል ምንድነው? እያለ ንጉሥ እልመክትን በልመና ቃል እንዲህ ባለው ጊዜ 12 ከዚህ ቀደም ያልተደረገ ወደፊትም የማይደረግ የሚያስጨንቅ ነገር ጠየክኝ ብሎ መለሰለትና በማድነት አንድ ሰዓት ቆዩ።”

13 ለጠየቅምዝኝ ነገር ሰማኝ ልንገርህ ብሎ ነገር ጀመረ። ያ ዶሮ የኔን ራስ የበላ መንግሥት ከወገኑ አይወጣም አስከ ልጅ ልጁ ይነግሳል ብሎ እንደተናገረ ፈጥኑ ዶሮውን ይዘህ አርደህ ራሱን ብላው አለው። 14 ንጉሡም ዘለልምከትን ያን ጊዜ ተቋልሶ ወደ ቤተ መንግሥቱ ገባና ደሊላዊት የምትባል ገረዱን ጠራት። ይኛውም ከባርቹ ሁሉ የከበረች ናት። 15 ከቤቴ ውስጥ ዘወትር እንዲህ እያለ የሚሮኸውን ዶሮ ይዘሽ አርደሽ ፈጥኝሽ እዘጋጃው እንድመገበው አላት። ከዚህ ከዶሮ አጠገብ ያለ አንቺ ሌላ ቤት አትቅረብ። ተሰውረሽ አድርገው እንጂ ምሥጢሩ ረቂቅ ነውና ለማንም አትገለጭ አላት።”

“16 ይህንን በነገራት ጊዜ ፈጥኖ ተነሥታ ይዛ አረደችው። ታጣፍጠው ዘንድ ብዙ ቅመም ጨመረችበት የዶሮውን አራስ ግን ከምድጃው ዳር ጣለችው ልማዷ ነውና። 17 በዚህ ዘመን በናቴ ማገፀን የተመረጠ ያባቱን የዳዊት መንግሥት የሚወርስ ይኩኖ አምላክ የሚባል አንድ ልጅ ነበረ። መንበረ መንግሥትህን ለልጅ ልጅ አንጸልሃለሁ ብሎ አግዚአብሔር ለዳዊት የተናገረውን ነገር አሰበ። 18 ነገር ግን ልጆቹ ሕጌን ቢያፈርሱ በሕጌ ጸንተው ባይኖሩ ጥቃቅን ኃጢአት ቢሰሩ በበትር ደጋግመው ኃጢአት ቢሰሩ በጨገር እቀጣቸዋለሁ።”

“19ይቅርታዩንም ከነሱ አላርቅም የተናገርሁትንም ነገር አላስቀርባቸውም ለዳዊት የተናገርኩትን ነገር እንጸላስቀር አማንዩ ብዬ አንድ ጊዜ ተናገራለሁ። የልጁ ልጅ ለዘላለም ጸንቶ ይኖራል። መንበረ መንግሥቱንም እንደ ሰማይ ዘመን አደርጋለሁ። እንደ ጨረቃ ጸንቶ ይኖራል። 20 ከዚህም ቀጥሎ ዳግመኛ መንፈስ ቅዱስ በዳዊት አድር ተናገረ። ከወገኖቹ ይልቅ ዳዊትን መረጥኩ። ባለግሌ ዳዊትን አገኘሁ። ቀብቼ እነገሥኩት። ሥልጣኔ ትረዳዋለች ታጽናለች።”

“ጠላት አይሰለጥንበትም። ዳግመኛ ጠላት መከራ አያመጣበትም። ጠላቶቹን ክፈቱ አጠፋቸዋለሁ። ጠላቶቹን አጎላቁላቸዋለሁ ይቅርታዬ ቸርነቴ ግን ከሱ ጋር ጸንቶ ይኖራል። 21 በኔ ስም ሥልጣኑ ከፍ ከፍ ይላል። ሥልጣኑ በባሕር ላይ ጸንቶ ይኖራል። ሥልጣኑም በነገሥታቱ ላይ ይሆናል። እሱም አባቴ ይሰኛል ፈጣሪዬ እረዳቴ መድኃኒቴ ይሰኛል። እኔም ንጉሡ ነገሥት አደርገዋለሁ። ከነገሥታት በላይ ይሆናል። ለቃል ኪዳኔም የታመነ ነው። የልጅ ልጁን ለዘላለም አጸነዋለሁ። መንበረ መንግሥቱም ሰማይ ሳያልፍ አያልፍም።”

“ምዕራፍ ሃያ ስድስት 1 ይህም ልጅ ይኩኖ አምላክ ለንጉሡ ለዘለልመከን ሲያገለግል ኖረ። 2 ሲያገለግልም ለንጉሡ በቅሎች ሳር ሚያጭድበት ጊዜ አለ። ለፈረሶቹም እህል የሚያበላበት ጊዜ አለ። በንጉሡ ፊት ሰይፍ ዣግራ ጋሻ ዣግራ ነው። 3 ይህ ይኩኖ አምላክ ይች ቤት ከማጀት እምድጃ የጣለችውን የዶሮውን አራስ እግኝቶ አንስቶ በላና ፈጥኖ ጠገበ። 4 ከሁሉ በላይ እስኪሆን ድረስ ኃይል ተሰማው። ፊቱ እንደ ፀሐይ ብሩህ ሆነ። ግርማው የንጉሡን ባርች ሁሉ እስፈራቸው።”

“5 ሕዝቡም ሁሉ ፈሩት እደነቁት እጅግ ወደዱት። ነገሩን በልቡናቸው አስተዋሉት። ሀብተ እግዚአብሔር እንዳደረበት ባወቁ በዚህ ብላቴና እጅ የሚደረገው ነገር ምን ይሆን አለ። ምዕራፍ ሃያ ሰባት 1 ወደ ንጉሡ ወደ ዘለልመከትን ነገር እንመለስ። 2 የዶሮውን አራስ ከላህት ላይ ባጣው ጊዜ ፈጽሞ እዘነ ልቡናው ተሸበረ። አጽንቶ አለቀሰ ተናገረው ወደቀ። ተነሥቶ ከሠራዊቱ ጋር ወደ አባታችን ወደ ተክለ ሃይማኖት ዘንድ ሄደና ተናገረ። እንደቀድሞው ሰውን ከፈታቸው አለወገደው በቆይታ ተነጋገሩ።”

“3 የዶሮውን ራስ አኳኋን ላባታችን ለተክለ ሃይማኖት እንዲህ ሲል ነገረው እኔስ እንጸዘዝኸኝ እንደመከርከኝ አደረግሁ። ሴቲቱ ግን የማልበላው መስላት የዶሮውን ራስ አጠፋችው ከጣለችበት ቦታ ብትፈልገው አጣቸው። ያን ጊዜ እዘንኩ ብዙም ደነገጽኩ ይህን ልነግርህ መጣሁ አለው። 4 የዚህ የዶሮ ራስ ጥፋት ምክንያቱ ይህ ነው። አባቴ በተቻለህ እርዳኝ ምክረኝ። በሰማይ በምድርም ሥልጣን ሰጥቶሃልና የጌታችን ወንድም ሐዋርያው ያዕቆብ እንደተናገረ ጸሎትህም ግዳጅ ትፈጽማለችና።”

“5 ንጉሡ ዘለልመከትን ለአባታችን ተላክለ ሃይማኖት ይህን በነገረው ጊዜ ንዑድ ከቡር መንፈሳዊ አርበኛ አባታችን ተክለ ሃይማኖት ይጸልይ ጀመር። ወደ ሰማይም እቅንቶ እየተመለከተ የአማልክት ፈጣሪ የአጋእዝት ጌታ የነገሥታት ገዥ እግዚርብሔር ልመናዬን ሰማኝ አለ። የትጉሃን መላእክት የድንጋል የመነኩሳት የነቢያት የሐዋርያትን ልመና የምትሰማ። የልመና መገኛ ምሳሌ የሌላት የሁላችን እመቤት የምትሆን የእመቤታችንን ልመና የሰማህ ኃጥአት እኔንም ባርያህን ስለገጠኣቴ ቸል አትበለኝ። የዶሮውንም ራስ ጥፋት ለዚህ ለንጉሥ ግለጽለት ብሎ ጸለየ።”

“6 አባታችን ተክለ ሃይማኖት እንዲህ እያለ በጸለየ ጊዜ መልአኩ ከእግዚአብሔር ታዞ መጣ። መልአኩም ለዛሬ ወገን ለሚሆን ለዚህ ንጉሥ አትጸልይለት የማይገባው ሲሆን ሦስት መቶ ሠባሳ ሦስት ዘመን የሰጠሁት ይበቃዋል። እግዚአብሔር አትጸልይ ብሎሃልና አለው። 7 ዛሬስ ለዳዊት ልጅ ለይኩኖ አምላክ የጌታውን መቅግሥት መልሸለታለሁ የልጁ ልጅ ይገዛል። የመለስኩለትም መንግሥቱን አይደለም። እንዳባቶቹ እንደነገሥታት ሥርዓት ቀርጎ ትብፁንም ነው እንጂ።”

“8 የሽቶዎችም ሰማቸው ለሂን ሚናቀንሞስ ቀናንሞስ ጽሰተቂስ ዕንጉታት ማየ ከርካዕ ኮል የወይን ፍሬ ናቸው። እነዚህን ሁሉ አንድ አድርገህ ባንድ ጽዋ ጨምረው። 9 አንተም ሥስት ዕፍኝ ያህል ዕጣን ይዘህ ከቤተ መቅደስ ገብተህ ታቦቱን ሦስት ሱባዓ ዕጣን። ከቤተ መቅደሱም በወጣህ ጊዜ ኅራረ ዕጣኑን በጅህ ይዘህ በውሀ ለውሰህ ሽቱ ካለበት ጽዋ ጨምረው። 10 ከዳዊት ቃል ድገምበት ለምንት አንገለጉን፤ አግዚአ ሚበዝኑን፤ ሶበጸዋዕከዎን፤ ይሰማዕከን፤ እግዚአ፤ በኃይልከን ግፍያሙን እግዚአ ሰማዕነን። 11 ጉሥዓን ተሣላሊ እግዚአ በከመዕበየ ሣህልከን ይትነሣለን እግዚአ ኩነኔከ ሀባ ለንጉሥን፤ ተሣላልከን። 12 አጽምዕ እዝንከን፤ ምሕረተከ እሴብክን፤ እግዚአብሔር ነግሠደንገፁ አሕሳብን፤ ሰምዓኒ እግዚአ ጸሎትየን፤ አሌዕለከን ከነቢያት ጸሎተ ሐናን፤ ጸሎተ እግዝእትን ማርያምን።”

“13 ጸሎተ ዘካርያስን መሐልየ፤ አምስቱን ውዳሴ ማርያም፤ አንቀጸ ብርሃን፤ ጸሎተ ወንጌልን እሊህን ኻያ አንዱን ጸሎታት አንተ በጸለይከ ጊዜ ይህ ቅብዓ መንግሥቱ ፈጥኖ ይፈላል፤ ያን ጊዜ ንጉሠ ነገሥት ይሆን ዘንድ ይኩኖ አምላክ አንተ በጅህ ይዘህ ቅባው። ዓለሙን ሁሉ ይገዛ ዘንድ። 14 ይህንም ቅብዓ መንግሥት ከሁ በኋላ የሚነግሡ ነገሥታት የሚቀበት አይደለም። ዘርዓ ያዕቆብ ብቻ ነው እንጂ ዳግመኛም ከዘርዓ ያዕቆብ በኋላ የሚነግሠው ንጉሥ ነው እንጂ ከሰባት ሺህ ሁለት መቶ ሰባ ሁለት ዘመን በኋላ በዚህም ቅብዓ መንግሥት ተቀብተው የሚነግሡ የሁለቱ ነገሥታት ዘመን መንግሥታቸው ዓርባ ሁለት ዘመን ነው። 15 ይኩኖ አምላክም ከመንግሥቱ ሲሶ አንድ እጅ ይስጥህ።”

“እሱም ላንተ ልጅ ይሁንህ አለው። ይህን መንግሥትና ሥርዓትህን ደፍሮ ያፈረሰ ሰው ቢኖር መርገመ ጌባልን ይወርሳል። እንሆ የእግዚአብሔር ምሥጢሩን ሁሉ ገልጼው ነገርኩህ አንተም ቅባው። 16 ይህን ከነገረው በኋላ መልአኩ ወደ ሰማይ አረገ። ስሙ የከበረ አባታችን

ተክለ ሃይማኖት ከመልአኩ ቃል ይህን ነገር ሰምቶ ይኩኖ አምላክን ቀብቶ አነገሠው። 17 ንጉሡን ውጋ ብሎ ሰደደው ድል አደረገው። በአባታችን በተክለ ሃይማኖት ጸሎት በእግዚአብሔር ፈቃድ ነገሠ። እግዚአብሔር በወዳጆቹ አድሮ የሚሠራውን ሥራ አስተውሎ። በነገሡም ጊዜ በየሀገሩ ሁሉ ጸሎት ፍቅር አንድነት ሆነ።”

“18 መንግሥት የሂደቸባቸውንም ሰዎች የልደታቸውን ነገር በዚህ እንናገራለን። ቁጥራቸውም ይህ ነው። 19 ድልነአድም ማገበረ ወደምን ወለደ። ማገደረ ወደምም አግብአ ጽዮንን ወለደ፤ አግብአ ጽዮንም ጽፍነ አርድን ወለደ። ጽንፈ አርድ አርእድም ነጋሽ ዛሬን ወለደ። ነጋሽ ዛሬም አስፍሕን ወለደ። አስፍሕም ያዕቆብን ወለደ። ያዕቆብም ባሕረ አሰግድን ወለደ።”

“20 ባሕረ አሰግድ እድም አሰግድን ወለደ። እድም አሰግድም ከዛሬ ልጆች መንግሥትን የመለሰ ይኩኖ አምላክን ወለደ። ከአዳም ጀምሮ መቶ አስራ ሁለት ትውልድ። ከዕብነሐኪም ጀምሮ ሰባ ለባት ነው። በሰደት የኖሩም እሊህ የእስራኤል ወገኖች አስር ናቸው። ይኩኖ አምላክ አስከ ነገሠ ድረስ ዱር ለዱር ሲዞሩ ከሀገር ወደ ሀገር ሲሰደዱ በየዋሻው በየፍርክታው ሲሸሸጉ ኖሩ።”

“21 እሱም በነገሡ ጊዜ በየሀገሩ ሁሉ ጸጥታ ፍቅር አንድነት ሆነ። ብፁዕ አባታችን ተክለ ሃይማኖትም ሁሉ በሚቻለው በፈጣሪው ኃይል እንደዚህ አደረጋቸው። እናንተ የእስራኤል ወገኖች ምን ዋጋ ትሰጡታላችሁ? እንዴትስ ያለ ብድራት ትከፍሉታላችሁ? 22 ታላቅ ዕርስት መንግሥታችሁን ለመለሰላችሁ ለእንደዚህ ያለ አባታችሁ ምን ወርታ ታደርጉለታላችሁ? ነገር ግን ቃል ኪዳንን አጽኑ። ከአባታችሁ ከይኩኖ አምላክ ጋራ የተማማለውንም መሐላ ጠብቁ። ሁለቱም በደብረ ሊባኖስ የተማማሉትን መሐላ አጽንተው ኖሩ” ሲል ጽፏል።

በዚህ ምክንያት ላስቶች አቡነ ተክለ ሃይማኖትን አይወዱም። የላሊታ ልጆች የማውቃቸው ባልንጀሮቹ በፍጹም አይወዱአቸውም። ከዚህ ላይ እኔ አልረዳኝ ያለው ነገር ቢኖር አጤው “የሚሮኸውን ዶሮ አርደሽ ፈጥነሽ አዘጋጃው እንድመገበው አላት” የሚለው አልገባኝ ብሎአል። ምክንያቱም እንኳን ቀደም ዛሬም ሲሆን ሴቶች በሀገራችን ዶሮ ማረድ አይችሉም። ስለዚህ ሴቷ ዶሮውን ልታርድ አትችልም።

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1

፩

ለሞኖዊው አጤ የኩኖ አምላክ ነገሡ!

ከአጤ ይኩኖ አምላክ አስከ አጤ ልብኝ ድንግል በተባለው መጽሐፋ ገጽ 7 “1ኛ የነአኩቶ ለአብ ዘመን እስኪያልቅ ድረስ ንጉሥ መባሉ እንዲረጋና የርሱ ዘመን ሲያልቅ ይኩኖ አምላክ በመላ ኢትዮጵያ እንዲነገሥ 2ኛ ይኩኖ አምላክ መንግሥቱን ከተቀበለ በኋላ ከዛጉዪ ዘር አንድ መስፍን እየመረጠ በላስታ አልጋ እንዲሾም የላስታም ግዛት ከዛጉዪ ወገኖች እንዳይወጣ። 3ኛ ላስታን የሚገዛው መስፍን የዛጉዪ ዘር ለመሆኑ ምልክት ይሆነው ዘንድ ሁለት የብር ነጋሪት እንዲያስቁን የብር እንዲሆን። 4ኛ የቀዳማዊ ምኒልክ ዘር የሆነው ንጉሥ በወርቅ ዙፋን ሲቀመጥ የላስታው መስፍን በብር ወንበር እንዲቀመጥ። 5ኛ የላስታው መስፍን ከንጉሡ በተገናኘ ጊዜ ወንድም ከወንድሙ በተገናኘ ጊዜ እንደሚያደርገው እንዲሰላሰሙ እንጂ የላስታው መስፍን እንደሌሎቹ መሳፍንት መሬት እንዳይሰም። 6ኛ እንደሌሎቹ መሳፍንትና መኳንንት ግብር እንዳይገብር መጥን አውጣ ተብሎም እንዳይታዘዝ” ይላል ሲሉ ጽፈዋል።

ባለታሪክ ኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 104 “የድልነዓድ ተዘታዮች ለነሱ ታማኝ የሆነ ሕዝብ የተገኘበትን ሸዋን መግዛት ቀጠሉ። የጠፋባቸውን ግዛት ለማስመለስ ምንም ዓይነት ሙከራ አላደረጉም። ሆኖም በጦር ኃይል ትግል ግግኘት ያቃታቸውን ሥልጣን ከአጤ ላሲበላ የልጅ ልጅ በየዋህ ችርታ ሊያገኙት በቁ። ጳጳስ ወይም አዙን ሆነው ተሾመው የነበሩትና የደብረ ሊባኖስ ገዳም መሥራቾም የሆኑት ተከለ ሃይማኖት በሽጋ ጠባያቸውና ሳገራቸው ለኢትዮጵያ በነበራቸው ፍቅር አጤ ነአኩቶ ለአብን ሊሰቡ በመቻላቸው ፈሪሃ እግዚአብሔር የነበረውንና በቃሉ ጽናት የታወቀውን ለጋ ልዑል በማሳመን ዘአያቶቹ የወረሰው ዙፋን ይሁን እንጂ ከሐቀኛው የሰለሞን ሥርወ መንግሥት በዐመጽ የተወረሰ ዙፋን መሆኑን ስለተገነዘበ አጤ ነአኩቶለአብ ዘውዱን በሸዋ ይዝ ለነበረው ለይኩኖ አምላክ በውዴታ አስረከበው።”

“በአቡነ ተክለ ሃይማኖት አማካኝነት በሁለቱ መሣፍንት መካከል አንድ የሥምምነትና የመሐላ ውል ተደርጓል። በዚህም ውል መሠረት ይኩኖ አምላክ ተወስዶበት የነበረው የአያቶቹ ዙፋን ተመልሶበት እንዲነገሥ

ተስማሙ። ይህም ሲሆን አንድ የላስታ ክፍል የነበረ ዋግ የሚባል ግዛት ሙሉ በሙሉ ለነአኩቶ ለአብና ለወራሾቹ እንዲያስተዳድሩት እንዲሰጣቸው መደረጉን ውሉ ይገልጻል። በቀድሞው የበላይነታቸውና ሉዓላዊነታቸው መካካላ ይሆናቸው ዘንድ የመንግሥት ዓርማቸውንና ማገተማቸውን እንደያዙ እንዲቀሩና ከማናቸውም ዓይነት ሕዝባዊ ግብርና መዋጮ ነፃ እንዲሆኑ በተጨማሪም መጠሪያቸው የዛጉዊ ንጉሦች ወይም የላስታ (የዋግ ሹሞች) ተብለው እንዲጠሩ የተፈቀደላቸው መሆኑን ውሉ ያወሳል” ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ ላይ ያለው ችግር ደግሞ ውሉ መኖሩን ብዛት ያላቸው የታሪክ መጽሐፍት ሲያምኑበት አጤ ነአኩቶ ለአብ ጋር ተዋዋሉ ከተባለ ታዲያ የመጨረሻው የዛጉዊ ነገሥታት አጤ ይትባረክ መሆናቸው ሲገለጽ ለዚህም የታሪክ መጽሐፍት መልሳቸው “አጤ ነአኩቶ ለአብ 40 ዘመናቸውን እስኪጨርሱ አጤ የኩኖ አምላክ መጠበቅ እንዳለባቸው ተስማምተዋል። ከአጤ ነአኩቶ ለአብ የሚቀበለው አጤ ይትባረክ በመሆኑ አልሰጥም ሥልጣኔን በማለቱ ምክንያት ተዋገ” ይላሉ። አጤ የኩኖ አምላክ መንግሥት አመጣጥ ከአክሱም ወደ መንዝ መጥተው ከከንባታና ከሀዲያ ከአርሞ ተወላጆች ጋር የተጋባው ዘሩን ብቻ ሲቆጥሩ ኑኖረው ተማሪ ተስፋ ልደት ወይም ሉሊው ከተለያዩ ግለሰቦች ጋር ግንባር ፈጥረው መንግሥት በጃቸው ለማስገባት ሲያሴሩ መኖራቸው አይዘነጋም።

ለአንባቢያን ማሳሰብ የምፈልገው ግልጽ ያልሆነ ታሪክ አለ። ያም አጤ የኩኖ አምላክ የሐይቅ ተማሪ እንደነበሩ ብዛት ያላቸው የታሪክ መጽሐፍት ያብራራሉ። ሌላው ደግሞ አጤ የኩኖ አምላክ የአጤ ነአኩቶለአብ አሸከር መሆናቸውን ያብራራሉ። ከዚህ ላይ ሰነዶቹ ምሳ ለምሳ ናቸው። በእርግጥ ተስፋ ልደት ከአቡነ ኢየሱስ ሞፃ ሆነ ከአቡነ ተክለ ሃይማኖት ጋር ሊገናኙ የሚችሉባቸው ሁኔታዎች አይጠፋም። አጤ የኩኖ አምላክ የራሳቸውን ኃይል አደራጅተው አጤ ይትባረክን ለመዋጋት ቆርጠው ሲነሱ የሃይማኖት አባቶች በሽምግልና ለማየት አይገቡም አይባልም። ይህን አድርገው መንግሥቱን ወደ ሸዋ ወይም አማራ ሳይንት ለተወሰነ ዓመታት መቆየታቸው የታወቀ ቢሆንም ይፋት የነበረው የወላስሞች ሃይል በቀላሉ ሊገብር አልቻለም ነበርና በተደጋጋሚ ጦርነቶች ተደርገዋል። ምክንያቱም መንግሥቱ ወደ ወላስሞች መንደር ጠጋ በማለቱ ጦርነቶች በዝተው ነበር። ወላስሞች ማለት የራሱ የሆነ ነፃ ነው የሚሉ የተወሰኑ ደራሲያን ሲኖሩ አብዛኞች ግን የሚሉት እስልምና

ሃይማኖት የተቀበሉ ራሳቸውን በዓረብ መላሪያ ደንድነው የነበሩ እንጂ ሌላ ጎሳ አይደሉም የሚሉ አሉ።

ዛሬ ድረስ አንዳንድ ደራሲያን ሁኔታውን ረጋ ብለው ያላዩት ይመስለኛል። የክርስቲያን ደራሲያን የሚያዩት በክርስቲያኑ ሕዝብ ላይ የደረሰውን ሞትና ስደት ሲሆን የእስላሞች ደራሲያን ደግሞ የሚያዩት የእስላሙን ሕዝብ ሞትና ስደት እንጂ የክርስቲያኑን ሕዝብ ስደትና ሞት ሊያዩት አይችሉም። የምንከተለውን እምነትና ታሪክ ለያይተን እንደው። በይፋት የነበሩ ወላሳዎች ማዕከላዊ መንግሥት የሚጠይቀውን ግብር አንከፍልም በማለት ጦርነት በማንሳት ሲጨራረሱ ኑረዋል። የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች የደንደኑት ሰሎሚያዊው አጤ የኩኖ አምላክ ተከታዮች ሥልጣኑን ከወሰዱ ወዲህ ነው። ምክንያቱም በኢስያ ተጀምሮ የነበረው የመስቀል ጦርነት እንዳይደገም አድርገው አረቦች ክርስቲያኖችን ስላጠፉ ከዚህ ወዲህ የእስላም ሃይማኖት አስተማሪዎች ተጠናክረው ወደ ኢትዮጵያ ገብተው በስላም ይኖሩ የነበሩትን ሕዝብ እየቀሰቀሱ ማናቆር ተግባራቸው ሆነ። አጤ አምደ ጽዮንና አጤ ዘርዓይቆብ ጠንክረው በመዋጋት እስከ ሕንድ ውቅያኖስ ያለውን ክልል ይዘው ነበር። ይህ በነዚህ ጀግና ነገሥታት ከፍተኛ ተጋድሎ የኢትዮጵያ ዳር ደንበር ለመከበር የሞከረ ቢመስልም ቅሉ ሙሉ በሙሉ ሊሆን አልቻለም። ምክንያቱም ኢትዮጵያ የባህር መርከብ ሆነ የንግድ መርከብ ማንቀሳቀስ አልቻለችም።

ይልማ ደሬሳ፤ የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በተባለው መጽሐፍ ገጽ 13 “በ14ኛው መቶ ዘመን ውስጥ አጤ ዐምደ ጽዮንና አልጋ ወራሹ አጤ ሰይፈ አርዕድ ቀጥሎም በ15ኛው መቶ ዘመን ውስጥ አጤ ዘርዓ ያዕቆብ እነዚህ ሦስቱ ነገሥታት በየዘመናቸው ሠላጣናዊ ግዛቶችን እየወጡ ይፋት፤ ደዋርጌ፤ አዳጋናና ሐረርን እስከ ውቅያኖሱ ፈጠጋርንና ባሌን እስከ መያዝ የደረሱት ሰፈራቸውን በሸዋ ውስጥ አድርገው ነው” ሲል ጽፈዋል። ከዚህ ላይ ከ1280 ዓም ጀምሮ እስከ 1519 ዓም የምሥራት ኢትዮጵያ ሕዝቦች የማዕከላዊ አጤ መንግሥት ግብር ለማስገበር ሲዘምት አንገብርም ብለው ከሚዋጉት ይልቅ በእስልምና ሃይማኖት አንድ ሁነው በሥልጣን ተጣልተው የሚተላለፉት ይበልጣል። ይህ ሕዝብ የአጤው መንግሥት ሲመለስ በሠላጣን ወይም አሜር ልሁን በሚሉት ላይ ሰንቱ ጦርነት ያደርጉ እንደነበር የሌሎችን ደራሲያን ታሪክ ከዚህ ምዕራፍ ላይ ጥቅስ ባስገባው ራሱ መጽሐፍ ይሆናል።

ከላይ እንደተጠቀሰው እስልምና ሃይማኖት ከተመሰረተ ጀምሮ የኢትዮጵያ ግዛት መነሳሳት። ከዚያም የኢትዮጵያ የንግድ ሆነ የባህር ኃይል መርከብ ከባህር እንዲወገድ የዓረብ ኃያላኖች ታገሉ። ቀስ በቀስ የራሳቸውን የንግድ መርከብ በበርበራና በአዶሊስ በተርሰሌ ማሕለቃቸውን መጣል ጀመሩ። የውጭ እቃዎች በመያዝ ወደ ኢትዮጵያ በመጠጋት ንግዱን ላይዞን እስልምና ሃይማኖት የተቀበሉ ኢትዮጵያውያን ከክርስቲያኑ መንግሥት እንዲያፈነገጡ አደረጉ። በተለይ ሰሎሞናዊው ሥልጣን ከተዛወረ ጀምሮ የበረታ ችግሮች ይፈጠሩ ጀመር። አንዲ ሥልጣን የፈለገው የእስላም ኃይል ሲያጠቃ የክርስቲያኑን ቁሳቁስና ቤተ ክርስቲያኑን ማውደም ተግባሩ ሆነ። የክርስቲያኑ ኃይል ሲያጠቃ የእስላሙን ቁሳቁስና ቤተ መስጊድ ማውደም ተግባራቸው ሆነ። እነዚህ ምስኪን ክርስቲያኖችና እስላሞች ሰልጣን በናፈቃቸው ወገኖቻቸው የደረሰባቸው ጦርነት ሞትና ርሃብ ይህ ነው ተብሎ አያልቅም።

የኢትዮጵያ ረጅም የሕዝብና የመንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 114-116 “የሁባቱ ኢብራሂም አህመድ በአዳል ኤሚርነት ወራት ከገዛ በኋላ ራሱም በቀድሞ ኤሚር ማህፈዝ ባርያ በነበረው በወሰኒ ተገደለ። ወሰኒ ራሱ በአዳል ኤሚርነት ሦስት ወራት ከገዛ በኋላ በማንሱር ማህፍዝ ተሸንፎ በዚላ ተገደለ። ኤሚር ማንሱር ደግሞ ለአምስት ወራት የአዳል የመስተዳደርና የጦር መሪ ከሆነ በኋላ የወደፊቱ ኢማም አህመድ ግራጁ ሞገዚት-አስተማሪ በነበረው ገራድ አቡን ተገደለ። ገራድ አቡን የአዳል የመስተዳደርና የጦር መሪ ሆኖ በአረብ ፍቂህ ቃል በፍትህና በሰላም አገሩን ለሶስት ዓመታት ያህል ከአስተዳደሩ በኋላ በ1520ዎቹ መጀመሪያ አጋማሽ በሠላጣን አቡበክር መሐመድ ሲራ በዚላ ሲገደል ኢማም አህመድ ግራጁ በሠላጣን ላይ በአመጽ ተነሳ። በገራድ አቡን ጦር ውስጥ አንድ ፈረሰኛ ወታደር የነበረው ኢማም አህመድ ግራጁ ጌታው በሠላጣን አቡበክር ከተገደለ በኋላ ከጥቂት ተከታዮቹ ጋር በሠላጣኑ ላይ ሸፍቶ ወደ አባቱ አገር ወደ ሁባት ገባ።”

“ከ1524 እስከ 1527 ድረስ ሠላጣን አቡበክር የሶማሌ ወንበዴዎችን ሰብስቦ የአስራ ሰባት ዓመት ወጣት የነበረውን አመጽኛ ኢማም አህመድ ግራጁን ለመግደል በሐረርና በሁባት መካከል በተለያዩ ሥፍራዎችና ወቅቶች ብዙ ያልተሳካ ሙከራዎችን አድርጎ በመጨረሻ በ1527 ራሱ በአመጽኛው ኢማም እጅ ወደቀ። በአዳል ሠላጣኖችና ኤሚሮች መካከል የተካሄደው ይህ ረጅም የሥልጣን ጦርነትና ሽብር በ1527 በኢማም

አህመድ ግራጁ አመጽና ድል ወደ አንድ ከፍተኛ ምዕራፍ ደረሰ። ቀጥሎም ከ1527 እስከ 1543 ድረስ ከምሥራቅ አካባቢ አልፎ በአገር አቀፍ ደረጃ ተስፋፋ። በ1527 የሃያ አንድ ዓመት ወጣት ኢማም አህመድ ግራጁ ሡልጣን አቡበክርን ገድሎ በምትኩ የሟቹን ወንድም አማርዲንን (1527-1553) ዘፋን ላይ አስቀመጠዉ። በ1529 ኢማም ግራጁ ከድዋሮ ዘመቻ በድል ከተመለሰ በኋላ ሡልጣን አማርዲን በግብርና በምርኮ ጥያቄ የዋለሰማን ጥንታዊ የመሳፍንት መደብ አስተባብሮ ኢማሙን ከነተከታይ ኤሚሮቹ ከሡልጣን በኩዴታ ለማባረር ያልተሳካ የአመጽ እርምጃ በወሰደ ጊዜ የአዳል ሕብረተሰብ መደባዊ ጥንቅርና ጥቅም ብሎም የኢማም አህመድ ግራጁ አመጽ ኢኪኖሚያዊ ማህበራዊና ፖለቲካዊ መሠረትና መነሻ በጉልህ ታየ።”

“በ1529 ከረምት ወራት ኢማም አህመድ ግራጁ ከደዋሮ ዘመቻ በታላቅ ድልና የሀብት ምርኮ ወደ ሐረር ከተማ ከተመለሰ በኋላ የአዳል ታላላቅ ኤሚሮችና የሃይማኖት መሪዎች ከሡልጣን አማርዲን ጋር በተሰበሰቡበት ጉባኤ ጥንታዊ የሡልጣናትን ከባድ የግብር ሥርዓትና አገልግሎት በብርቱ ሂስ ነቅፎ ለወደፊቱ ለመንግሥትና ለጦር መሣሪያ የሚያስፈልገው ወጭ ከዘመቻ በሚገኘው ምርኮ እንዲሸፈን ከአገራው ሕዝብ የሚሰበሰበው የግብር ሀብት ደግሞ ለሕብረተሰቡ ማህበራዊና ሃይማኖታዊ አገልግሎቶች እንዲውሉ በሥልጣኑ መወሰን ባስታወቃቸው ጊዜ ፊውዳላዊው የአዳል የገዢ መደብ መሪዎችና አባላቶች በፍርሃት መንፈስ የኢማሙን ውሳኔ እንደሚቀበሉ በጉባኤው አረጋገጡ” ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 2

ግራኝ አህመድ ሥልጣን መውሰድና ማጣት!

ተክለ ጸድቅ መኩሪያ የግራኝ አሕመድ ወረራ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ174 “የግራኝ የአባቱ ስም ከነማዕረጉ ገራድ ኢብራሂም ኤል ቃዚ ነው። በሱማሌ በአዳል፣በባሌ አካባቢ የገራድነት ስም የሚሰጠው ከፍተኛ ባላባትነት ላለው ወይም ችሎቱን በሥራ ለገለጠና የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ከዚያው በአዳልና በሱማሌ የወላስማው መስፍን ለሾሙት የሚሰጥ ነው። በዚህ ዓይነት የግራኝ አባት ገራድ ኢብራሂም ከታላላቆቹ የሱማሌ ባላባቶች አንዱ ነበር ማለት ነው። ጠይቄ እንደተረዳሁት ቃዚ ወይም ካዚ (በሁለቱ አጠራር መካከል ከሃዚ) ማለት ወራሪ (አርበኛ ወይም አዝማች) ስለሆነ የግራኝ ሙሉ ስሙ አህመድ ኢብን ኢብራሂም ኤል ቃዚ

ስለሆነ ትርጓሜው የወራሪው ወይም የጦር አዝማች የኢብራሂም ልጅ አህመድ ማለት ስለሆነ አባቱ በማዕረግ ስሙ በገራድነቱ ላይ የተዋረነትና የአርበኝነት ሙያ ያለው ነበር ማለት ነው። በዚህ ምክንያት ይሆናል ከዋናው ሡልጣን ከአቡበርክ ጋር ተጣልቶ በመዋጋት እስከ መሞት የደረሰው” ይሉና።

“ገጽ171 “የግራኝ አህመድ አባት ገራድ ኢብራሂም ይባላል፤ የራሱ ስም አህመድ ያባቱ ስም ኢብራሂም ኤል ቃዚ ስለሆነ አድጎ መሪ በሆነ ጊዜ ይማም የሚባለው የማዕረግ ስም እየተጨመረ ይማም አህድ ቤን ኢብራሂም ይባላል” ይሉና ገጽ 172 “ኢብራሂም ልጅ አህመድ ከሱልጣን አቡበክር በታች እንደ አንድ ኤሚር ሆኖ እየገበረ ሲቀመጥ በዕርቅ ተስማምቶ ወደ ሥፍራው ወደ ሲም ከተመለሰ በኋላ ከአለታት አንድ ቀን በግዛቱ ከሲም ለአቡበክር የሚገባውን ግብር ይዞ ወደ ሐረር ሔደ። ሻምንዡድ እሚባል ሥፍራ ሲደርስ ጥቁር ደመና የመለሰ ብዙ የንብ መንጋ ከዛፍ ላይ ተነሰቶ የግራኝ አህመድን ጭንቅላት ከቦ አያነበነበ እስከ ሡልጣኑ ቤት ድረስ አደረሰው። ወደ ሡልጣኑ ዘንድ ገብቶ ግብሩን ሰጥቶ ተነጋግሮ ሲወጣ እንደዚያው የንቡ መንጋ ከበራፍ ተቀብሎ እንደ ከበበው ሳይነድፈው እመኖሪያ ቤቱ ድረስ አጅቦት ወደ ቤቱ ሲገባ ንቡም ወደ ዛፍ ተመልሶ ሔደ። ይኸም የአህመድን የወደፊት ገዥነት ለመግለጽ እግዚአብሔር ያደረገው ተአምራታዊ ምልክት ነው” ሲሉ ጽፈዋል። አህመድ ግራኝ ማንነታቸውን በተመለከተ የተለያዩ ሰነዶች አሉ። ግራኝ አህመድ በእናታቸው የትግራይ አፋር ተወላጅ ሲሆኑ በአባታቸው የሐረር ሱማሌ ተወላጅ ናቸው።

በላይ ግደይ የኢትዮጵያ ሥልጣኔ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 161 “በ1519 ዓም የተነሳው የእስላሙ ወራሪ መሪ የግራኝ ሙሉ ስም ኢማም አህመድ ቤን ኢብራሂም አልሃጋዚ ሲሆን በተለምዶ ግን የሚታወቀው አህመድ ግራኝ በሚባለው መጠሪያ ብቻ ነው። የተነሣውም በሐረርና አጋዴን መካከል ከሚገኝ ሆባት ከተባለ ቆላማ ቦታ ነው። አህመድ ግራኝ ከአፋር ትግራይ ባላባቶች የሚወለድ ነው። የሐረር አሚርም ሆኖ ነበር። በዚህ ዐይነት ምክንያት ግራኝ አህመድ ከአቶማን ቱርኮች ብዙ ጠመንጃና ጥይት ከመቀበሉም ሌላ የሠለጠኑ ወታደሮችም ተልከውለት ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በባለው መጽሐፍ ገጽ 60 “ካዳልና ከሱማሌ ጎሣዎች መካከል በሰበሰባቸው ወታደሮች ብቻ

አልነበረም” ሲሉ ጽፈዋል። መረዳት የምንችለው አሁንም ግራኝ አፋርና ሱማሌ መሆናቸውን ነው። እስከ 1966 ዓም ድረስ አፋር አዳል ተብሎ ይጠራ ነበር። የወጣቱ ይማም አሕመድ ኢብራሂም የትውልድ ታሪክ ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው የዘር ሀረግ አይዘልም። አቶ ተክለ ጻድቅ መኮራያ ሆኑ አቶ በላይ ግደይ፤አቶ ይልማ ጭረሳ ሌሎችም ደራሲያን የግራኝ አሕመድን ትውልድ ሲዘረዝሩ “አዳል” እና የሱማሌ ተወላጅ መሆናቸውን ይጽፋሉ። አንዳንድ ደራሲያን ደግሞ/የግራኝ አሕመድን እናት አማራ፤ አድርገው የሚጽፉ አሉ። ሲያብራሩ እንዲህ ይላሉ። “የደብረ ሊባኖስ መነኩሲ ካንዲት እስላም ቤት አድር ጥዋት ወደ ቤተ ክርስቲያን ሲሄድ ሻሹን አነሳሁ ብሎ የእስላሚን መጠምጠሚያ ይዞ በመሄዱ ቤተ ክርስቲያን ሲገባ መነኩሳቱ ቤተ ክርስቲያናችን አረክስብን ብለው ደብድበው ገደሉት። ያ መነኩሲ ካደረገበት ሲት ግራኝ አሕመድ ተወለደ፤ ጓሳም አባቴ ማነው እያለ ሲጠይቃት ከላይ የተጠቀሰውን ታሪክ ነገረችው። ከዚህ ወዲህ ፀረ ክርስቲያን ሁኖ ኖረ። የደብረ ሊባኖስንም ገዳም ያቃጠለው ቂም ሰላለበት ነው” ይላሉ። ስእኔ ግን ይህ ትረካ አልመሰለኝም።

አጤ ልብነ ደንግል የነገሡት በ1500 ዓም ሲሆን እስከ 1517 ዓም ችግር አልነበረም ይባላል አንዳንዶች ደግሞ የጎላ ችግር አይኑር እንጂ እስላሞች ከፍተኛ ውጊያ ያደርጉ ነበር ይላሉ። አጤ ልብነ ደንግል አገር ሰላም ስለሆነ ጦር አውርድ በማለት መሬት ሲያስገርፉ ይውሉ ነበር ተብሏል። ጊዜያቸውንም የሚያጠፉት ገበጣ በመጫወት ነበር የሚሉም አሉ። ከድክመታቸው የመጣ ከፖርቱጋል ተልኮ የመጣውን መልዕክተኛ ለማነጋገር 6 ዓመት ፈጀባቸው ስለዚህ ስኢትዮጵያውያን ውድመት ተጠያቂ ናቸው የሚሉ አሉ። አጤ ልብነ ደንግል እንደነገሡም ከፍተኛ የሆነ ጦርነት ገጥመው ድል አድርገው ተመልሰዋል የሚሉም አሉ። እርግጥ በዚሁ ጥንከርና አልገፋብትም፤ ይላሉ። ከዚህ ላይ ልንመለከተው የሚገባን እውነት በኖር ይማም አሁንም አጤ ልብነ ደንግልን ጦርነት ከመግጠማቸው በፊት በሀረር ከአሜሪ አቡበክር ጋር ጦርነት ገጥመው ነበር። ወጣቱ ይማም አሕመድ፤አሜሪን ጥሩ አድርገው መቅጣታቸውም ግልጽ ነው። አሜሪ አቡበክር ሆኑ ወጣቱ ይማም አሕመድ ሁለቱም በሃይማኖት አንድ ናቸው። ታዲያ እነዚህ ግለሰቦች ለሥልጣናቸው ሲሉ ራሳቸው በራሳቸው መዋጋታቸው አንኳን ሊተውት አልቻሉም።

ይህ ከሆነ በኋላ የሐረር አሜሪች በኃይል በወጣቱ ይማም አሕመድ ሥልጣናቸውን ተነጠቁ። አሜሪ አቡበክርን ድል ካደረጉ በኋላ ከአጤ ልብነ ደንግል ጦር አዝማች በራስ ደግልሃን ጦር ላይ ድል ተቀዳጁ።

ከዚህ በኋላ ወደ ቆላው ሱማሌ ወርደው አዛውንቶችን ሰብስበው የሚያስፈልጋቸውን የሰው ኃይል ካገኙና ከውጭ የጦር መሳሪያና አስልጣኞች ከመጡላቸው በኋላ ከፍተኛውን ዘመቻ ጀመሩ። ቅስም ሰባሪ ጦርነት በጨርጨርና በአዋሽ አካባቢ ገጥመው ድል የእርሳቸው ሆነ። በ2ኛው ደግሞ መስከረም 1520 ዓም ላይ በባዶቄ ጦርነት ላይ አሁንም ድል የእርሳቸው ሆነ። 3ኛው ቅስም ሰባሪ ሽምብራ ኮሬ ከሚባለው ላይ በመጋቢት 5 ቀን 1520 ዓም ድል የእርሳቸው ሆነ። ከዚህ ወዲያም ማን አቆዋለቸው አጤ ልብነ ደንግል መምራት ይማም አሕመድ መከተል ሆነ እንጂ? አጤ ልብነ ደንግል ሌላውን እቃ ሳይሆን ልጃቸውን እንኳን ከውኆ መያዝ አቅቷቸው በአደራነት ሰጥተው እንዲሰደዱ ሆነዋል።

ታደሰ ዘወልዴ የአቤቶ ያዕቆብ ትውልድና አጭር ታሪክ በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 14 “አጤ ልብነ ደንግል ከዋና መናገሻ ከተማቸው ከተጉለት ለቀው መንዝ አውራጃ ሲደርሱ ገሚ ጊዮርጊስ በሚባል ቀበሌ ጦርነቱን ለመቀጠል ሲሄዱ በተባለው ቀበሌ ላይ ልብነ መንግሥታቸውን ለልጃቸው ለአቤቶ ያዕቆብ ሰጥተው ምስጢር ለማውጣት ከቶውኑ ለማይጠረጠሩትና ታሪካቸውንና የሀገራቸውን ወሰን ከማናቸውም ወረራ በመጠበቅና በመከላከል ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ጀግንነታቸውም ለታወቀው ለማይፈሩት ለመንዝ ባላገሮች አደራ ብለው ትተዋቸው ሄዱ። ይህንንም ማድረጋቸው ዘር እንዳይጠፋ ታሪክ እንዳይፈርስ በማሰብ ነው።አጤ ልብነ ደንግል ይህን ከፍ ያለ አደራ በመንዝ ሕዝብ ላይ ያለ መወላወል ጥለው ሲሄዱ የእግዚአብሔር መንፈስ አልተለያቸውም ነበር”ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በተባለው መጽሐፉ ገጽ 42 “ማሕፍድና ሁልጣን መሐመድ ቀረብ ብለው ከፍ ካሰች ቦታ ላይ ለንጉሠ ነገሥቱ ብቻ የሚተከለውን የግምጃ ድንኳን ባዩ ጊዜ ከትልቅ ጦር መካከል እንደ ገቡም በተገነዘቡ ጊዜ ሁልጣን መሐመድ ሳይታወቅ ከ4 ፈረሰኞች ጋራ አዙሮ ሸበ። ጀግናው ማሕፍድ ግን ሞቱን ለማሳመር ሲል ከክርስቲያን ጀግኖች መካከል እኔ ነኝ የሚል እንዳለ ግንባር ለግንባር እንዲገጥመው ጠየቀ። ለዚህ ጥሪ የመለሰው ዘንካታው መነኩሲ አባ ገብረ እንድርያስ ነበር። ኃይለኛው አባ ገብረ እንድርያስ ሰይፉን መዝዞ ከማሕፍድ ጋራ ምክቶሽ ከገጠመ በኋላ የማሕፍድን ጭንቅላት ካንገቱ ላይ እሸቀንጥሮ ጣለው። ማሕፍድ ሲወድቅ የእስላም ሠራዊ ተበታተነ። ሽሽቱም አለወግ ሆነ። አውጭኝ እግራ ያለው ሁሉ ገና በማለዳ በክርስቲያን ጦር በተያዘው በር ውስጥ ለማሰፍ እንደጎረፈ የንጉሠ

ወታደሮች ፈጁት። በዚህ በሐምሌ ወር 1520 ዓም በተደረገው ጦርነት 12 ሺህ የአዳልና የሰማሌ ሠራዊት ከጦር ሚዳ ላይ ወድቀው ቀሩ” ይሉና።

ገጽ 57 “የአሰላሞች ሺኪዎች ከአረብ አገር ወደ ሱማሌ አገር ተሻግረው ወደ ሐረር ከተማ እየሄዱ ፋናቲክ በሆነው አስተያየት ጀገድን ሲሰብኩ” ይሉና ገጽ 67 “ቱርኮች የንጉሡን ጦር መሪዎች ከፈረሳቸው አራገፏቸው። በግንባር ላይ የሚዋጉትን ወታደሮች ለመርዳት ከደጀን ወደ ፊት በሚንቀሳቀሱት የክርስቲያን ወታደሮች ላይ የቱርክ መድሮች ብርቱ ጉዳት አደረሱባቸው። ግራኝ በዚህ አኳኋን ታላቁን የሽምብራ ኮሬ ድል አገኘ ከጦሩ ግንባር ላይ ከወደቁት ከታላላቅ ጀግኖች መካከል ራስ አምዴ በልጋርዳ ሩቤል፤አቃቤ ሚካኤል ኢዮኤል ሹም ሽሪ ሹም አጋሚ ሹም ጤለምትና ዋግ ሥዩም ነበሩ። በዚህች ቀን ሽምብራ ኮሬ ላይ የሞቱት የኢትዮጵያ ሰዎች ከክርስቲያን ሠራዊት 12 ሺህ ከአሰላሞች 7 ሺህ የሚበልጡ ወታደሮች የጦር መኮንኖች ናቸው።”

ገጽ 60 “ታላቁ የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት ለማሸነፍ አሕመድ ኢብራሂም አስከትሎት የዘመተው ሠራዊት በቁጥር እንስተኛ እንደመሆኑ ከንጉሠ ነገሥቱ የጦር ኃይል ጋራ ለመቋቋም የዘመቻውን ስልትና የሠራዊቱን ንቅናቄ ጠንቅቆ ማዘጋጀት አስፈላጊው ሆነበት። መቼውንም ግራኝ ተማምኖ የተነሣው በመሣሪያ ብልጫና በቱርክ ነፍጠኞች ነው እንጂ ካዳልና ከሱማሌ ጎሣዎች መካከል በሰበሰባቸው ወታደሮች ብቻ አልነበረም። ይበልጡን ያደፋፈረው ከኦቶማን ቱርክ የጦር አስቆች የተላኩለት መድሮችና ቁጥራቸው ያልታወቀ ያረብ ነፍጠኞች ተጨማሪ ኃይል ሁነውት በመገኘቱ ነው። በንጉሠ ነገሥት ሠራዊት ውስጥ ነፍጠኞችና መድፈኞች ባለመኖራቸው የርሱ ሠራዊት ማነስ ያሰበውን ወረራ ለመፈጸም እንደማያገደው ግራኝ አሰላሰሉ የደረሰበት ነገር ነው። ይሽን ሁሉ በማመዛዘን የጦር ሠራዊቱ ንቅናቄ በሚከተለው አመራር እንዲከናወን አደረገ” ሲሉ ጽፈዋል።

68 “በብዙ ዘመናት ውስጥ በክርስቲያን ሕዝብ ድካም ተሰርተው በወርቅ ቅጠልና በከበሩም ደንጊዎች ተጊጠው መቅደሶቹ በሐር መጎናጸፊያና ከኮንሰናፕላ በተገዙ ሥጋጃዎች የተጊጡ አያሌ አብያተ ክርስቲያኖች ተዘረፉ። ሕንፃዎችም ለእሳት ቃጠሉ ተሰጡ። ብዙ ትውልድ የተከላቸው የወይን ሐረጎች፤ የከክሮብርቱካን፤የሮማን ዛፎች ተነቅለው እንዲወድሙ ተደረገ በያይነቱ በምድራቱ ላይ የተገኙ አትክልቶች ይሥር እየተነቀሉ እንዲደርቁ ተደረገ። የክርስቲያን ከብቶች ወደ አረብ አገር ተነሱ።

ልጆቻቸውና ሴቶቻቸው እየተማረኩ በባርነት ለቱርኮችና ለአረቦች ተላኩ በዚህ ሁሉ መከራ ላይ ዝናም ከሰማይ መውረዱን አቆሙ። ረጋብና ወረርሽኝ በሽታ በክርስቲያን ምድር ላይ ተዘረጋ። ጽድቅ ሰዎች መከራው ከእግዚአብሔር እንደተላከባቸው ቁርጠው የሃይማኖታቸውን ጠላት መዋጋት ገሰሐ እንደ መግባት ቆጠሩ። ደካማ የሆኑ ሰዎችም የአስልምን ሰይፍና ቃጠሉ በመፍራት የመሐመድን ሃይማኖት መቀበል ገዴታ ሆነባቸው።”

የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966 በተባለው መጽሐፍ ገጽ 7 “በ1519 አሕመድ ኢብን ኢብራሂም ወይም በተለምዶ አጠራር አሕመድ ግራኝ የተባለ የአዳል መሪ በክርስቲያኑ መንግሥት ላይ ጦሩን አነሳ። በሚያሰደንቅ የጦር አመራር ስልት የራሱን መንግሥት ሊያጠፋ አኩብኩቦ የነበረውን የአፋርና የሱማሌ ሕዝብ ፍልሰት ገርቶ በክርስቲያኑ መንግሥት ላይ ተደጋጋሚ ድሎች ተጎናጸፈ።በ1521 ሽምብራ ኮሬ ላይ (ከዛሬው ሞጆ አካባቢ) በክርስቲያኑ ንጉሥ አጤ ልብነ ድንግል ላይ የመጀመሪያውን ታላቅ ድል አገኘ” ሲሉ ጽፈዋል ።ግራኝ አህመድ ከሐረር እስከ ትግራይ የአጤ ልብነ ድንግልን ጦር እያርበደበዱ መትተው ጎንደር ክፍለ ሀገር ሲደርሱ ለብዙ ዓመታት ሲዘዋወሩ ካዩት ቦታዎች ደገማ ስታምራቸው ማዕከላቸውን ከዚህ ለማድረግ በማሰባቸው ከውጭ በጦርና በሃይማኖት ለመርዳት የመጡትን እንግዶቻቸውን ከዚህ ቦታ ላይ እንዲያርፉ አድረገው አገር መምራት ጀመሩ።

የአርሳቸው የጦር ኃይል መሪዎች በተለያዩ ጦርነቶች ስላለቁባቸው ያላቸውን ኃይል በማገዝም ላይ ሳሉ ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ 400 የሚሆኑ ፖርቱጋሎች ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ከትጊ ሰብለ ወንጌል ጋር ተገናኙ። ከዚያም አጤ ገላውዲዮስ ጋር ተገናኝተው ስለጦርነቱ ከተነጋገሩ በኋላ አጤ ግራኝ አሕመድን ለመውጋት ተዘጋጁ። የፖርቱጋሉ መሪም ከጦርነቱ ላይ በግራኝ አህመድ ተማረኩና ተገደሉ። ከፖርቱጋላ የመጡት ወታደሮች አለቃቸው ሲገደላባቸው ወደ ሁለት መቶ የሚሆኑት ምጽዋ ሄዱ። ወደ አንድ መቶ የሚሆኑት ትጊ ሰብለ ወንጌል ወዳሉበት ደብረ ጳዎ ሄዱ። ቁጥራቸው ትንሽ የሆኑ ፖርቱጋሎች ከአጤ ገላውዲዮስ ጋር ሁነው ወደ ዘንተራ በር ገሰገሱ። ሰውን ጀግና የሚያደርገው ጊዜ በመሆኑ የግራኝ አህመድ ኃይል ደክሞ እያሰ የአጤ ገላውዲዮስ ኃይል በርታ እያሰ መምጣት ጀመረ።

ዶ/ር ላድሰ ጌድሊበ ኢትዮጵያ የታሪክ መነሻ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 34 “በየካቲት 22 ቀን 1543 ዓም በጣና ሐይቅ አጠገብ በወይናደጋ ጦር ሚዳ

በአጤውና በኢማሙ ወታደሮች መካከል በተካሄደው ጦርነት ኢማሙ ከአንድ ነፍጠኛ በተተኮሰ ጥይት ተመትቶ ሞተ። በዚህም የግራኝ አህመድ ጦር ተፈታ” ሲሉ ጽፈዋል። ግራኝ አህመድ የተመቱት በኢትዮጵያ ነፍጠኛ አንድ በፖርቱጋል ወታደሮች አለመሆኑ ግልጽ ነው። ግራኝ አህመድን እኔ ነኝ የመታሁት ብሎ ሻሊመጀመሪያ የቀረበው ኢትዮጵያዊ ሲሆን የፖርቱጋል ወታደርም እኔ ነኝ ማለቱና አጤ ገላውዲዮስ ለፖርቱጋል ወታደር አድልተው ሸልማቱን ሰጥተዋል። ፖርቱጋሎችም ከሞት የተረፉት ከሀገራቸው ገብተው ጀግኖች ተብለው መጽሐፍ ተጽፎላቸዋል። አውሮፓዊ ሲባል ሁሉም የባላይነትን አይዘነጋም።

የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በተባለው መጽሐፍ ገጽ 200 “ ዘመን የግራኝ አህመድ ልጅ ከሞግዚቱ ከባህረ ነጋሽ አባት ጋራ ተቋርጦ በወገራ ቀረ ይኸ ባላባት የክርስቲያን ሠራዊት በተሸነፈበት ዘመን ለግራኝ አድሮ በባለሟልነት ከአሰላሞች ሰፈር ይኖር ነበር። ስለዚህ በግራኝ ፊት ሞገስ አግኝቶ የልጁ ሞግዚት ለመሆን ደረሰ። የአሰላም ሠራዊት ድል ከሆነ በኋላ ይኸ ሰው ወደ አጤ ገላውዲዮስ ተላልኮ ምሕረት ሲጠይቅ የግራኝ ልጅ እንደሚያስረክበው ለንጉሡ አረጋገጠለት። ባሕረ ነጋሽ ይሰሐቅ በጭንቁ ዘመን ታማኝ ሆኖ በመቆየቱ ወደ ምጥዋ ወርዶ የፖርቱጋልን ሠራዊት ወደ ኢትዮጵያ ምድር ከመምራት ሌላ ከንግሥት ሰብለ ወንጌልና ከክርስቶፎሮ ዴጋማ ጋራ በጦር ሜዳ ከዋለ በኋላ ከዘንተራ በር ውጊያም ላይ ብዙ ሞያ የሠራ በመሆኑ አጤ ገላውዲዮስ የዚህን ጀግና አባት ምሕረት መንግሥት አልፈለገም። ስለዚህ ከመንገድ ላይ ከክርስቲያኖች አደጋ እንዳይጥሉበት አጃቢዎች ልኮ ወደ ሰፈሩ እንዲያመጡት አደረገ። የግራኝ ልጅ በተረከበ ጊዜ አህመድ ኢብራሂም በወንድሞቹ ላይ የሠራውን ገፍ ለመበቀል የገላውዲዮስ ፍላጎት አልነበረም። የእግዚአብሔር ፍራቻ ያደረበት ሰው በመሆኑና ልቡም ለሰው ልጅ ርገራጌ ያላት ስለ ነበረች። ይኸን የጠላቱን ልጅ በከብር ከቤተ መንግሥቱ አቅራቢያ እንዲኖር አደረገ” ሲሉ ጽፈዋል።

የአጤ ልብነ ድንግል ባለቤት አትጌ ሰብለ ወንጌል ብዙ ኢትዮጵያውያንና ልጃቸው አቤቶ ሚናስ በግራኝ አህመድ ጦር ተማርከው ወደ አረብ አገር እንደባሪያ የተሸጡ በመሆናቸው ለግራኝ አህመድ ባለቤት ከድል ወንበራ ጋር ተደራድረው ሌላው ቤተር ልጆቻቸውን ሲመላሰሱ ተሰማው። ድል ወንበራም ልጃቸውን ለማግኘት ሲሉ አቡዘቢብ የተሸጡትን አቤቶ ሚናስን ከተወሰኑ ለወሎች ኢትዮጵያውያን ጋር ወደ ኢትዮጵያ አስመጡ ከዚያ ልካጃቸውን ለማግኘት በቅተዋል።

ምዕራፍ 3

እርሞዎች ከቆላው ወደ ደጋው መስፋፋት

መጽሐፈ መዝሙር ም 71 ቁ 9 “በፊቱም ኢትዮጵያውያን ይለገዳሉ ጠላቶቹም አፈር ይልሳሉ የተርሰቤና የደሌቶች ነገሥታት ስጦታ ያመጣሉ” ሲል ጽፎአል። ከዚህ ላይ የምንገነዘበው ታሪክ ሲኖር ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሲወለድ ኢትዮጵያውያን የለገዱለት ሲሆን ከሶስት ቦታ ላይ ወደ ኢየሩሳሌም ከሂዱት ንጉሦች መካከል አንድ እርሞ መሆናቸው ታሪክ ያስረዳል።

መራረስ አማን በላይ ጉግሣ መጽሔት ቅጽ 3 ቁጥር 1 ሐምሌ 1993 ዓም ገጽ 29 “ ከአናርያ ዘባ ከተማ የሚቀመጠው የመደባይ ጎሣ የደርጊና የሰገል የማጂና የአርመን ንጉሥ መጋል ከኤውላጥ ንጉሥ መካድሺ ከአቢል ንጉሥ አውር ከአፈር አፍስረካ ንጉሥ ሙርኖ ጋር ሆኖ ከወርቅ ሐመልማል የተሰራ መሳናፀፊያ እጅጠባብ የሰንደል እንጨትና አጣን ክርቤም የከበረውን ሉል ወርቅ ይዞ ኮከቡ ወደ ሚያመለክተው ሀገር ወደ ኢየሩሳሌም በጥንቱ ናግራ ኤደን በዛሬው የመን አድርገው ጉዞአቸውን ቀጠሉ የገዳዲ ልጅ ዲዳ ሰፍ (ጋላ) የእርሞ ጎሣ” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ 36 “እውነተኛው የጋሎች ወደ ኢትዮጵያ መውጣት መራ ተክለ ሃይማኖት ስመ መንግሥቱ ዛጉዊ በነገሠ በ10 ኛው ዓመት በ930 ዓም ነው። ፈረንጆች ስለ ጋላ የጻፉት በራስ እውቀትና በምርምር ነው። እኛ ግን ካገሩ ውስጥ የሚገኘውን አዛዥ ጢኖ የጻፈውን ታሪክ አይተን ነው” ሲሉ ጽፈዋል። የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሳኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 197 “በኋላ አደም አሰገድ የሚባለው ከመደባይ ጎሣ ከዛሬዎች እርሞ (ከአዛዥ ጢኖ ልጅ ሃዊ ጊፍቴ መንደያ ከምትባለው ከሶረና ዘር ተሰፋ ኢየሱስ ኋላ አጤ ይኩኖ አምላክ የተባለውን ወለደ ”ሲሉ ጽፈዋል።

ውይይት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 91 “የእርሞ ሕዝብ ከዚህ በፊት ባሉት ዘመናት የታሪክ ትንተና ውስጥ የማይጠቀሰው ጨርሶ በኢትዮጵያ ምድር ሳይኖር ቀርቶ አይደለም። ቀደም ብለን እንደጠቀስንዎ ኩሽ የተባለው የቋንቋ ቤተሰብ እንደኛውና ዋነኛው አካል እሱ ነው። ከ16ኛው ምዕት ዓመት በፊት በታሪክ ትንተና ውስጥ የማይወላው ግን የሕዝቡ አሰፋፈር ከባሉ፤ ከሲዳሞና ሐዲያ በስተደቡብ

ከገናሌ ወንዝ ተሻግሮ ሰለነበር ቀደም ብሎ ከተካሄደው ታሪክ ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት ሰላልነበረው ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ጌታቸው ኃይሌ የአባ ባሕርይ ድርሰቶች እርሞችን እርሞችን ከሚመለከቱ ሌሎች ሰነዶች ጋር በተጣለው መጽሐፋቸው ገጽ 76 “የዚህ መጽሐፍ ባለቤት (እንዲህ) ይላል ጋላው በአጤ ወናግ ሰገድ ዘመን ከምዕራብ ወጥቶ ገለና የሚሉትን የሆኑትን ወንዝ ወደባሌ ዳርቻ ተሻገረ። አሉም በረይቱማ እና በረና የሚባሉ ሁለት ነገድ ነው። በረይቱማ ስድስት ልጆች ይወልዳል በኩር ከረዱ ይባላል። ሁለተኛው መረዋ ሶስተኛው ኢቱ፣ አራተኛው አክቶ፣ አምስተኛው ወረንጢሻ፣ ስድስተኛው ሁምበና (ይባላል)። በረኖች አባታቸው ሰጸራ ይባላል። ሰጸራ ዳጩን ይወልዳል፣ ዳጩ መጫን ይወልዳል። መጫ ሰአሌን እና ጂዳን ይወልዳል። (እነዚህ) ሁለቱ ወንድማማቾች ብዙዎች ነገዶች ወለዱ። እነሱም የደአሌ ልጆች (እነ)ሆኮሁለተኛው ጭሊ፣ ሶስተኛው አቦ፣ አራተኛው ሱባ ናቸው። ጂዳ ሐካከን፣ ሁለተኛውን ጉድሩን፣ ሶስተኛውን ሊበንን ይወልዳል። ደግሞ ዳጩ (እነ) ዳጭን—(እነዚህን)በራሱ ስም ጠራቸው— (እነ)ኮኖን፣በቸን፣ ጅሌን ይወልዳል። እነዚህም ብዙዎች ሶደ፣አቦ፣ጋላን፣ የኮኖ ልጆች ሰቅሰት—ሊበን የጅሌ ልጆች ኤሳ፣ አቦ እና ልኢስ ናቸው”።

“እነዚህ ሁሉም ብዙዎች ስለሆኑ ቱለማ ይባላሉ። አብረው ይወጡ ነበር። ከብዙ ዘመን በኋላ ተጣሉና አብርሃምና ሉጥ ከብታቸው በበዛ ጊዜ ወደ አንተ በቀኝ እኔ በግራ ወይም እኔ በቀኝ አንተ በግራ እንለያይ እንደተባባሉና እንደተለያዩ እርስ በርሳቸው ተለያዩና በዚያን ጊዜ እንደሆነ አሁንም ሆነ። ደግሞ የዳአሌ ሁለቱ ነገድ ማለት ጭሊና ሆኮ፣ እንደዚሁም ሁለቱ የጅዳ ነገድ ሊበንና ጉድሩ ከወንድማቸው ተለዩና በረና አምቢሳ በሚለው በርቱማ ሮባሌ በሚለው ሉባ ዘመን ሕብረት ፈጥረው አፍራ ተባሉ” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን በተባለው መጽሐፉ ገጽ 212 “ይህ ምዕራፍ የተጻፈው የኦሮሞን ወይም አማሮች ጋላ የሚሉትን ነገድ ታሪክ በዝርዝር ለማስረዳት አይደለም። ስለሆነ በ16ኛው መቶ ዘመን መጀመሪያ ይህ ነገድ ከደቡብ ኢትዮጵያ ወደ ሰሜንና ወደ ምሥራቅ ጎርፎ የሚባለውን ደጋ አገር ይዞ ስለ ሰፈረበት በዘመኑ ታሪክ ውስጥ የኦሮሞን ነገድ ፈንታ ሳናነግው ያለፍን እንደ ሆነ ያ16ኛው መቶ የኢትዮጵያ ታሪክ ሙሉ ሊሆን አይችልም። ስለዚህ ኦሮሞ ነገድ በዚህ ምዕራፍ ውስጥ የተጻፈው ከብዙ ምንጭ የተገኘ ነው። ከነዚህም

ምንጮች መካከል አንዱ ኦሮሞዎች ከጥንት የነበራቸውን ልማድ ተከትለው ታሪካቸውን ልማዳዊ አንዋንዋራቸውን ሆነ ብለው ስለጀቻቸው ስለሚያስጠኑ ከአባት ወደ ልጅ እየተላለፈ ሲወርድ ሲዋረድ ሲነገር ቆይቶ በዘመናችን ያሉት ሽማግሌዎች ካደረሱልን ታሪክ ነው።”

“የኦሮሞ ልጆች የነገሳቸው ታሪክና ሕጋዊ አንዋዋራቸውን የሚያጠኑት ደባሌ፣ፎሉ፣ረባና፣ደራ፣ሉባ በሚባሉት በገዳ ክፍያ ዘመን ነው። የሚያስተምርዋቸውም ሉባዎችና ሉባዎች ናቸው። ከዚህ ምንጭ ሌላ በየዘመናቱ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ስለዚህ ነገድ የተጻፈውና የሉማሌዎች ታሪክ በሐረሪዎች ታሪክ የተመዘገበው ይኸን ድርሰት ለማከናወን ረድቷል። የሕዝቡ ልማዳዊና ሕጋዊ አንዋንዋር አምልኮዎቻቸውና የቋንቋቸው ግሥ ታሪካዊ የሆነ ግጥሞቻቸውና ነገዱ ዘሩ የሉማሌ አገር በተባለው አውራጃዎች ውስጥ የተዋቸው ፍራሾች የኦሮሞን ሕዝብ ታሪክ ለማፍታታት መንገድ ሰጥተዋል። ቀጥሎም አባ ባሕር የተባለው የአስራ ስድስተኛው መቶ ሊቅ ስለ ጋላ ሕዝብ የጻፈው ታሪክ በኦሮሞ ሕዝብ ላይ ካለን ድርሰቶች መካከል ከዋናዎቹ እንዳንዱ የሚቆጠር ነው። እንደዚሁ ደግሞ አቶ አጽሜና ልጅ ተድላ ኃይሉ ስለ ኦሮሞ ሕዝብ ታሪክ ከሞላ ጎደል ጽፈዋል” ሲሉ ጽፈዋል።

አብርካንት በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 59 “የኦሮሞ ሉባዎችን ወደ ባሌ፣ደዋሮ፣(አርሲ) ሐረር፣ሸዋ፣ቤተ አማራ (ወሎ)ጎንደር ከፋና ጎጃም ገቡ። በዚሁ ምክንያት ኦሮሞዎች ከነባር የባሌ የደዋሮ የሃዲያ የሐረሪ የሉማሌ የአማራ የዳሞት የቢዛም የእናርያ የአፋር የትግሬ ወርጅ፣ ወዘተ ሕዝቦች ጋር ተወራርሰዋል። የባሌ የደዋሮ፣ የዳሞት፣ የቢዛም የእናርያ የሃዲያ (በከፈል) የጉራጌ (በከፈል)ሕዝቦች ማንነታቸውን ትተው ኦሮሞዎች ሲሆኑ በተለዋጩ ወደ ቤተ አማራ፣ ጎንደር፣ ትግሬና ጎጃም የዘለቁ ኦሮሞዎች ደግሞ ማንነታቸውን ትተው አማራዎችና ትግሬዎች ሆነዋል” ሲሉ ጽፈዋል።

ዶ/ር ላድሶ ጌደሊቦ የኢትዮጵያ የሀገር ሥርዓትና ጅምር ካፒታሊዝም በተባለ መጽሐፋቸው ገጽ 127 “በአስራ ስድስተኛው ምዕት ዓመት መጀመሪያ የኦሮሞ ሕዝብ በደቡብ ኢትዮጵያ በአባይ ሐይቅና በገናሌ ወንዝ መካከል በሶረና አካባቢ በርቱማና በረና በተባሉ ሁለት ጎሳዎች የተከፈለ ዘላን ማህበረሰብ ነበር። ከ1520 እስከ 1620 ባለው ጊዜ ውስጥ የማህበረሰቡ የበርቱማና የሶረና ጎሳዎች በፍላሳ እንቅስቃሴ በመላው ኢትዮጵያ በመስፋፋት ከነባር የባሌ የሀዲያ የአዳል የዳዋሮ የሸርካ፣የማያ

የጉራጌ የአማራጭዎች የጋፋት የአገው የሸናሻ የአንፍሎ የግሙዝ የእናርያ ሕዝቦች ጋር ገዳ ጉዲፊቻና ሞጋሳ በተባሉ ማህበራዊ ሕጎችና ሥርዓቶች አማካይነት በመቀላቀል በአጭር የታሪክ ዘመን በሥፍራና በቋንቋ ተስፋፍቶ በቁጥር ብዛት ዛሬ የአገሪቱ አንደኛው የቋንቋ ማህበረሰብ ለመሆን እንደበቃ” ሲሉ ጽፈዋል።

ውይይት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 92 “ይልቁንም ወደጣና ቀጥሎም ወደ ጎንደር ማዕከሉን ከሚለውጠው ሰሎሞናዊ መንግሥት ግዛት ጋር በሚኖራቸው የማያቋርጥ ሕዝባዊ ግንኙነት ቁጥራቸው ብዙ የሆኑ አሮሞዎች በወታደርነት እየተመለሱ በጎንደር፣በጎሻም በብዛት ይሠፍራሉ። ይህ ሂደት በተለይ ሱስንዮስ የተባለው የሰሎሞናዊ ቤተ መንግሥት ተወላጅ ሰሜን ምዕራብ ሸዋ የሰፈሩ አሮሞዎች በሕፃንነቱ ማርከው አሳድገው ቋንቋና ባህላቸውን አስተምረው ሲለቁት ከዘመዶቹ ጋር ረጅም የሥልጣን ሽኩቻ በሚያደርግበት ጊዜ (1597-1607)በጣም ይጠነክራል። ሱስንዮስ ባካሌደው የሥልጣን ትግል ብዙ የአሮሞ ሠራዊት ይከተለዋል። የውጊያ ስልቱ ሳይቀር በአሮሞ የሞፍራ አመዳደብ ላይ የተመሰረተ ይሆናል። ገና ሳይነግሥም ሆነ በነገሠበትም ጊዜ (1607-32) ሱስንዮስ የአሮሞ ሠራዊቱንና የቃል ኪዳን ጓደኞቹን በሰሜን ሸዋ፣ በአምሐራ፣በጎንደርና በጎሻም በተለያዩ ሥፍራዎች አስፈራቸው። እነዚህ ሁሉ በመካከሉ ከሚሰፍሩት ሕዝብ ጋር የባሕልና የቋንቋ ውርርስ አደረጉ።”

“የአማራ ባሕል፣ቋንቋና ሃይማኖት ጠንካራ በነበረበት አካባቢ በተለይ በአማራ፣በጎንደርና በጎሻም አማርኛ በመናገር በመጋባትና ክርስቲያን በመሆን ቀስ በቀስ አማራ እየሆኑ ይሄዳሉ። በሐረር አካባቢ ደግሞ ከቀድሞው የአዳልና የሐረር መንግሥት እንዲሁም ከአካባቢው ሕዝብ ጋር በሚደረገው ተመሳሳይ ግንኙነት ብዙ አሮሞዎች የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ይሆናሉ። በተለይ ከግራኝ በኋላ እስልምና በሚሰፋፋበት የወሎ ነገድ በሰፈረበት የአማራ አገርም እንዲሁ ብዙዎቹ የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ግን አማርኛ ተናጋሪዎች ይሆናሉ። የዚህ ሕዝባዊ ለውጥ ሂደት ከዚህም አልፎ ይሄዳል። በጎንደር ቤተ መንግሥትና በወሎ አሮሞ መሪ ቤተሰቦች መካከል የጋብቻ ግንኙነት ይደረጋል። ብዙ የአሮሞ መሪዎች ታላላቅ ማዕረግና የአስተዳደር ሥልጣን ይሰጣቸዋል። በኋላ በሚቀሰቀስ የሥልጣን ሽኩቻ ምክንያት ደግሞ የየጁ ወረሽሽ መሪ ታላቁ ራስ አሊ አለቃ ታዲ የወረሲሐች ምስፍና የሚሉት ሥልጣን

ይመሰርቱና ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ እስከነገሡበት አካባቢ የየጁ አሮሞዎች የጎንደርን መንግሥት ያስተዳድራሉ” ሲሉ ጽፈዋል።

አሮሞዎች ከቦረና ወደ ደጋው ሲሰፋፉ ሌሎች ጎሳዎችን እየመቱና በእነሱ እምነት እያሳመኑ መሆኑን በቅድሚያ መገንዘብ ያሻል። ይህ የሆነው ደግሞ በግዜው ራሳቸውን ለማደላደል ሲሉ የተጠቀሙበት ዘዴ ነው። ዛሬ ሌሎች ኢትዮጵያውያን አሮሞዎች ሌሎችን ጎሳ እየመቱ አገራቸውን ያዙባቸው ብሎ ቢጽፍ ያው የተለመደው “ነፍጠኛ” ይባል ነበር ነገር ግን እስኪ በአሮሞዎች የተጻፈውን ታሪክ ከዚህ ላይ ጥቅስ ልውሰድ።

የአባ ባሕርይ ድርሰቶች እሮሞችን ከሚመለከት ሌሎች ሰነዶች ጋር በተባለው መጽሐፋ ገጽ 81 “አራተኛው ሱባ ቢፍሌ ተባለ። ደዋሮን በመለዋ ያጠፋ እሱ ነው። ፈጠጋርንም መዋጋት ጀመረ። ሰው (ማርኮ)ማጋዝ ጀመረ፤አገልጋዮች አደረጋቸው፤ነበር አላቸው። ኮሶ መጠጣት ጀመረ። (ከላይ)የጠቀሰናቸው የፊተኞቹ ሉባዎች ግን ሰውን ወንዱንም ሴቱንም ይገድሉ ነበረ። ፈረስም በቅሎም ይገድሉ ነበር። ፈረስም በቅሎም ይገድሉ ነበረ። ከበግ፣ከፍየል ከከብት (ከላምና ከበሬ) በቀር (ምንም)አይተውም ነበረ” ሲሉ ጽፈዋል። በግዜው የነበሩት ደራሲ በግዕዝ ቋንቋ ጽፈውት የነበረውን መጽሐፍ ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ ወደ አማርኛ ተርጉመውታል።

ኤሌሳንድሮ ትሪዩልዚ እና ተሰማ ታዓ የወለጋ የታሪክ ሰነዶች ከ1880ዎቹ እስከ 1920ዎቹ (እ.ኤ.አ) በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 285 “የውሐ ምላት አገልግል እንደ ተቆለፈ ይዞ መጣ ያነን አገልግል ከፍተው ቢአዩት እንጀራና ኮሶ ሥጋ የሚበላበት ካራ ይሸነን ከሰው ውሐው በልቶ ይዞ ሲሄድ አግኝተው ከፍተው ቢአዩት ከአገልግሉ ውስጥ እንጀራ ኮሶ የሥጋ መብያ ካራ ተገኝበት በዚሁ ከዚህ በፊት ኮሶ መጣጣትም የለም አያውቁም ነበረ እናታቸውም እንጀራውንም አቀመጣቻቸው ኮሶውንም አጠጣቻቸው በዚህ ከአሉበት ስፍራ ተነስተው ያነን አገልግል ውሐው በመጣበት በኩል አድርገው አሻቅበው በውሐው ወንዝ ለወንዝ ሲሄዱ አማራ ሰፍሮ ተቀምጦ ላለ ደረሱበት በዚሁ ሰፍሮ ተቀምጦ የነበረ አማራ እነሱን ባዩ ጊዜ ምን አውራ መጣብን ብለው የያዙትን እቃ ላሙንም ጥሉ ሽሽቶ ሄደ በዚህ ከዚህ ሽሽቶ ከሌደው አማራ ተከታትለው ሰላላ ወንዶች ከብዙ ሴቶች ጋራ ማረኩአቸው ሰለዚህ ሰዶመን ገረባ ሰልገን ቦረና ያሰኛቸው ይኼ ነው።”

“በዚያ ቀን የተማረኩት ሰዎች ሰላሳ ናቸውና ስለዚህ ሶዶመን ገርባ ተባሉ እነዚህ ሰላሳ አማሮች የተማረኩበት አብረው ብዙ ሴቶች ተማርከው ነበረ እነዚህ 9ኛ ቦረናዎች ከነዚህ ሴቶች ጋራ ተጋብተው ተራብተው ኖሩ በዚህ እነዚያን የተማረኩ ሰላሳ ሰዎች እናንተ ገበሬ እኛ ቦረና ነን ብለው ይሸነን ገበሬ የሚሉትን ስም አወጥቶቸው በዚያ ከእሙ ወላቡ ሲኖሩ ተራብተው ብዙ ሆነው ከዚያ የኔ ሜቶች ነው አያሉ ከብት ከብት እያረዱ ሜቶቻቸውን አውጥተው በክንድ በክንዱ ያገቡለታል ነበረ ከዚያው ከእሙ ወላቡ ሳሉ ከአማራ እየተነሣ ብዙ ፍቀና ደቦናንሣ ገላቸው እነዚያ ቦረናዎች መሬትም አያርሱም ነበረ ከሥጋና ከወተት በቀረ እህልም አይበሉ ነበረ ወዲህና ወዲያ እየዞሩ ከብታቸውን ይጠብቁ ነበረ አሁንም ከዚያ የቀረው ቦረና እስከሣሬ ድረስ ከሥጋና ከወተት በቀር እህልም አይቀምስ በዚህ ቦረና ከእሙ ወላቡ ሳሉ ግራኝ አማራውን አሳደደና አማራው ሲጠፋ ጊዜ አገሩ ምድረ ቦዳ ሆኖ አውሬው ገባበት በዚህ ቦረናው እኩሌታው ከእሙ ወላቡ ቀርቶ እኩሌታው ከዚያ ተነስቶ የዋቤን ወንዝ ተሻግሮ ከአዳ ነቤ ሰፈረ በዚህ ቦረና የዋቤንና የአዋሽን ወንዝ ተሻግሮ ግራኝን ሸሽቶ ተደብቆ በዋሻ በተራራ የተደበቀውን እማራ የኔ ሜቶች የኔ ጳለታ ነው አያሉ የተሻማ ሜቶቻቸውን በክንዱ አሰረበት” ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ከሳይ የተባለውን አሮሞው ከቦረና ወደ ደጋው መስፋፋፍት እንደ አድገት ከቆጠርነው ታዲያ ለምንድነው “የምኒልክ ወረራ የምንለው”? በተለይ አረሞዎች ወገኖቹ በውነቱ እንዳትሳሳቱ ለወደፊቱ ልታርሙት የሚገባችሁ ታሪክ ቢኖር ዳግማዊ አጤ ምኒልክ ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ ያደረጉት ወረራ ሳይሆን አስተዳደርን የማስከበር ነው። ዳግማዊ አጤ ምኒልክ አማራም እኩ ብቻ አይደለም? አሮሞ፣ የጉራጊ፣ ጎንደር ከምክም ተወላጅና የወሎም ተወላጅ ናቸው? የዳግማዊ አጤ ምኒልክን የትውልድ ዘር በሚመለከት ሌሎች እየፈሩ ወይም እያፈሩ የተውትን አቶ ሳውሉስ፣ ፈልፍለው ጽፈውታል።

ሳውሉስ ኞኞ አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 13 “ብዙ ፀሐፊዎች እንደሚሉት ወይዘሮ እጅጋየሁ ውብና ከደህና ቤተሰብ መወለዳቸውን ይገልጻሉ። የአባታቸውን ስም ግን የሚገልጽ የለም። ለማ አዲያም ይባላል። ይህን ሲተነትኑም አንዳንዶቹ ከጉራጊ አገር የተማረኩ ባርያ ናቸው ይሏቸዋል” ሲሉ ጽፈዋል። ወይዘሮ እጅጋየሁ ለማ አዲያም የአጤ ምኒልክ እናት ናቸው። ስለዚህ አሮሞው ከሌላው ኢትዮጵያዊ ጋር የተጋባና የተዋለደ መሆኑን የሳሬው ዘመናዊ ምሑር የካደው መሆኑን

ብረዳም ታሪክ ግን ይህን ሊለን አይችልም፤ ስለዚህ የአንዱን የአሮሞ እዛውንት ንግግር ከዚህ መጽሐፍ መጥቀሱ መልካም ይመስለኛል። ምክንያቱም ማሊያን የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ ሁኖ እንዳይነሳበት በዘርና በሃይማኖት ለመከፋፈል ተነስቶ በነበረበት ወቅት በደቡብ ኢትዮጵያ የአንድ አማራ እራስ 30 ብር መሸጥ ተጀምሮ ነበር። በዚህ ወቅት አንዳንድ ሆዳዎች በተግባር የፈጸሙ መሆናቸውን አይዘነጋም። ይህን ታሪክ ዘርዝረው የጻፉት ዶ/ር ላድሲ ጌዴሌቦ እና አቶ ሳውሉስ ኞኞ አቶ ዶ/ር ሃዲስ አለማየሁና ትዝታ በተባለው መጽሐፋቸውና ሌሎች ደራሲያን ጽፈዋል። ነገር ግን ሁሉም የአሮሞ ነገድ ሰዎች ይህን አጸያፊ ሴራ የተቀበሉ አይደሉም።

ኮማንደር ጣስው ደስታ የኢትዮጵያ አንድነት ትዝታና ትግል በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 6 “ኢትዮጵያና ኢትዮጵያዊነትን የመላው ሕዝብ ንብረትና ጉዳይ መሆኑን ለመገንዘብ ከማስቻሉም በላይ ሕዝቡ የቱን ያህል የተቀላቀለና የተዳቀለ ለመሆኑ ጥሩ ማስረጃ ነው። ይህን ታሪካችንን አስመልክቶ ልናስበው የሚገባ አባዶዬ የተባሉ ትውልዳቸው ከአሮሞ ብሔረሰብ የሆኑ ታላቅ ኢትዮጵያዊ እዛውንት በአንድ የታሪክ አጋጣሚ የተናገሩት ነው። ከዕለታት አንድ ቀን በአካባቢያቸው የሚኖሩ አሮሞዎች በንዴትና በብስጭት ገንፍለው አማራ የተባለ ሁሉ ከቆያችን ከመንደራችን እንዲወጣልን እንፈልጋለንና እርስዎ አባታችን ቡራኪዎን ይስጡን ብለው ጠየቁአቸው። እርሳቸውም የአማራንና የአሮሞ ሕዝብ የተጋባና የተቀላቀለ መሆኑን ለዘንጉት ጠያቂዎች (ሰዎች)ትምህርት ለመስጠት ሲሉ እስቲ ሠርገኛ ጤፍ አምጡልኝ አሉና ሰዎች ነጩንና ቀዩን እንዲለዩላቸው ጠየቁአቸው። ሰዎቹም ይህን ማድረግ እንዴት ይቻላል ሲሉ አባዶዬ ቀበል አድርገው ይህን ሕዝብ መለያየቱ እንደዚህ አስቸጋሪ ነው” ሲሉ መክረው የመለሱአቸው መሆኑን ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ ሕዝብ መሆኑን እንኳን ምሑራኖች እኔ ማሃይሙ አምናለሁ። በአንድ ክፍለ ሀገር አንድ ጎሳ ፈጽሞ የለም። የተዋሕደ ሕዝብ ነው። ይህ ጎሳ ተበድሷል ከማለት ይልቅ ይህ ክፍለ ሀገር ተበድሷል ማለቱ ይቀላል። ምክንያቱም በአንዱ ክፍለ ሀገር የተለያዩ ጎሳዎች የሚኖሩበት ነው። ቅኝ ግዥዎች በተለይ ዘመናዊው የአንቅጥቅጥ ሃይማኖት መስራች ጀርመኖች አሮሞውን ከሌላው ኢትዮጵያዊ የተለየ አድርገው ለማቅረብ የለባሉ ናቸው። ዛሬ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት እርቆ የማያስብ የታሪክ ድሃ በመሆኑ “እኔ ከሞትኩ ሰርዶ አይብቀል”አይነት የእኔን ሥልጣን ከተቀበላችሁ በፈለጋችሁት ጎዳና

መሄድ ትችላላችሁ ብሎ በር በመክፈቱ እንሆ “አሮምያ” የሚባል አገር ለመመስረት ደፋ ቀና የሚሉ ድርጅቶች በዝተዋል። ለዚህ ደግሞ ራሱ የወያኔ መንግሥት በግዕዝ ፊደል ከመጠቀም ይልቅ በትንንሽ ፊደል ተጠቀሙ ብሎ መፍቀዱና ሻቦቢያም ልራሱ ብሎ በሚያደርገው ፀረ ወያኔ መንግሥት ቅስቀሳ ሰላም በአገር የለም።

የኢትዮጵያ ሕዝብ በተለይ እሮሞው ከሌላው ኢትዮጵያዊ የተዋሕደ መሆኑ ተክዶ ኢትዮጵያዊ አይደለም እየተባለ ነው። በዚህ ምክንያት በአሜሪካ አትላንታ የሚታተም እሮሞኛ መጽሔት ላይ ከአውራ መንገዱ ላይ አንዲት ወጣት ቁማ የምትመለከተው ግራ የገባት መሆኑን ነው። በቀኝ በኩል ኢትዮጵያ ስትታይ በግራ በኩል እሮሞያ ገፀ ምድሩ ካርታ ይታያል። ልጅቱ “የት ልሂድ”ንው የምትለው ብሎ ቋንቋውን የሚችሉ ወገኖቹ ሲነግሩኝ መጽሔቱን እንዲልኩልኝ ብጠይቃቸው ማግኘት ባለመቻላቸው የሸፍኑን ሥዕል ብቻ ልከውልኛ ተመልክቻለሁ። በዚህ መልክ የኢትዮጵያ ሕዝብ ግራው የገባው በመሆኑ በዚህ በአዲሱ ሁለት ሺህ ዓመት በአዲስ መንፈስ ልዩነት ሳይሆን ለአንድነት አብረን እንድንቆም የሁላችን ራዕይ ይሁንልን እላለሁ። አንባቢያን በጥሞና ብትመለከቱት ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ እሮሞ የሌለበት የት ነው?

ምዕራፍ 4

የጎንደር መንግሥት ምሥረታ

ይህን መጽሐፍ ሲጀምር ከክርስቶስ ከልደት ወዲህ የተፈጸመውን ዓበይት ተግባር ለመዘርዘር መሆኑን የመጽሐፉ ስያሜ የሚያስረዳ ነው። ነገር ግን ስለ ጎንደር ምሥረታ ካወጋን አይቀር ወደኋላ ልንመለስ ግድ ይሆናል። ምክንያቱም ለአንዳንድ አንባቢዮች በጎንደር ክፍለ ሀገር ውስጥ ከጎንደር ከተማ በፊት ከተማዎች መኖራቸውን እንዲረዱ ለማድረግ ሲባል ወደ ኋላ ተመልሶ ዋቢ ጠቅሶ መጻፍ ግድ ሆነ። በዚህ ክፍለ ሀገር ውስጥ ቤተ መንግሥት ወይም ከተማ የተመሰረተው ቀደም ከክርስቶስ ልደት በፊት መሆኑ ብዙ የታሪክ እሸራ ማግኘት ይቻላል። ደግሞም በዚህ ክፍለ ሀገር ውስጥ ከጎንደር ከተማ በፊት ሌሎች ከተማዎች የነበሩ መሆናቸውን ጥቂቶቹን ከተማዎች ልጥቀስ።

ብላቴን ጌታ ማህተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል ገዝረ ነገር በተባለው መጽሐፉ ገጽ 819 “የኢትዮጵያ ንጉሦች ግብጽን እየቀላቀሉ ይገዙ ነበር።

ስለዚህ የግብጽ ልማድና ደም ተቀላቅሎብን ይገኛል። ለዚህም ምስክር የሚሆነው ብዙ የሚገኝ ሜርይ በሚባለው በጥንታዊ ከተማ አሁን ፈራርሶ በመተማ በኩል ባለው ነው” ሲሉ ጽፈዋል። የጎንደር ከተማዎች አመሰራረት ታሪክ ይጠቀስ ከተባለ ቀድሞ ከነበረው ረጅም ታሪክ ተያይዞ የሚመጣ ነው። መርዊ ተብሎ የሚጠራው ከተማ በዛሬው መተማ ወይም ቋራ አካባቢ ነበር። ከመርይ ወደ አክሱም የተወሰደው ቤተ መንግሥቱ በ980 ዓመተ ዓለም ነው የሚለው ከፍተኛውን የታሪክ ምንጭ የያዘ ነው። ከዚህ ላይ ለማሳሰብ የምፈልገው እውነታ ቢኖር ተንኮሉ ሳይገባቸው ታሪክን ሳይገመግሙ “የአክሱም ሐውልት የተሰራው ከክርስቶስ ልደት ወዲህ ነው” የሚሉ አንዳንድ የአገር ውስጥ ደራሲያን ትክክል አለመሆናቸውን በዚህ አጋጣሚ ለመጥቀስ እወዳለሁ። አክሱም ሐውልቱ የተሰራው በአጤ አፈላስ ዘመን ሲሆን አጤ አፈላስ ደግሞ የቀዳማዊ አጤ ምኒልክ የልጅ ልጅ ልጅ ናቸው። ምኒልክ የነገሡት በ982 ዓመተ ዓለም ሲሆን አክሱም ሐውልት የበሩት ንጉሠ ነገሥት አጤ አፈላስ ናቸው።

ባለታሪክ ኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 22 “ሙሴ በሜርዌ በቆየበት ጊዜ” ሲሉ በፋ ያለ ማብራሪያ ሰጥተዋል። የከተመዋን ሥልጣኔ አስመልክቶ በዚህ መጽሐፋቸው ገጽ 86 “ከጥንታውያን የኢትዮጵያ መዛግብትና ቅርስ መዘከሮች እንደምንረዳው ኢትዮጵያውያን በመጀመሪያዎቹ የታሪክ ዘመናቸው ከፍተኛ ሥልጣኔና ዝና የታየበትን መንግሥት መሥርተዋል። ከሜርዌ እስከ ቴብስ ድረስ ባለው ቅሪት በሚገኘው ወረዳ ውስጥ በሥነ ሕንጻ በንግድና በእርሻ የመሻሻል እርምጃ የታየባቸው ከተሞች ተመስርተዋል” ሲሉ ጽፈዋል። ሜርዌ ወይም መርዊ የምትባለው ከተማ የኢትዮጵያ የሥልጣኔ ምንጭ ብቻ ሳትሆን የሃይማኖትም የመጀመሪያ አስተናጋጅ ምጭ መሆንዋን የታሪክ ሰነዱ ምስክር ነው።

የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሳኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 132 “እቲ ሀንደኬ ዣን ንግሥት በሆነች በአስራ አንደኛው ዘመን መንግሥቷ ወንጌላዊ ማቴዎስ መርዌ ከተማ ገብቶ ሲያስተምርና ሲያጠምቅ ሰምታ ወደስዋ ይዘውት እንዲመጡ ላከች። ነገር ግን እቲ ሀንደኬ ዣንም እሱ ከመምጣቱ እኔ መሄድ አለብኝ ብላ በብዙ ሺህ ጦር ታጅባ ወደ መረዊ ወረደች። በዚያም ቅዱስ ማቴዎስን አግኝታ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ አምናለሁ ብላ ተጠመቀች” ሲሉ ጽፈዋል።

የደብረ ታቦር መዘጋጃ ቤት ሰነድ የሚያብራራው “የደብረታቦር ከተማ በአጤ ሰይፈ አርዕድ 1327-1335 እንደተመሰረተች ጽሁፎች ያስረዳሉ” ሲል ጽፎአል። ደብረ ታቦር ትንሽ ዝቅ ብሎ አራንጎ ተብሎ የሚጠራ ቀደም ከተማ ነበር ተብሎም የሚወራለት ፍርስራሽ ግንብ አለ።

፩

የደብረታቦር ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ ት/ቤት 50ኛ ዓመት በዓል በተባለው መጽሐፍ ገጽ 5 “ደብረታቦር በከተማነት የተቆረቆረው በአጤ ሰይፍ አርዕድ ዘመን መንግሥት በ1327-1332 ባለው ጊዜ ውስጥ ነው። ደብረታቦር በዋና ከተማነት ከመታወቁ በፊት ጅራ እየተባለ ይጠራ ነበር። በኋላ አጤ ሰይፍ አርዕድ እየሩሳሌም ደርሰው ሲመለሱ ደብረታቦር ከተማ አናት ላይ የሚገኘውን ተራራ አይተው ይሽሰ የእየሩሳሌምን የታቦር ተራራ ይመስላል በማለት ለእየሱስ ቤተ ክርስቲያን የሰጡት ስም ለከተማው መጠሪያ ሆነ” ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ ወዲህ ደግሞ አህመድ ግራኝ ደጎማ በ1530 ዓም መስርተዋል። አጤ ገላውዲዮስ በ1540 ዓም ደንቀዝን መስርተዋል። ሊቦ ውስጥ ዛሬም የሚታይ ቤተ መንግሥት አንድ አለ ደራሲያን ጽፈዋል።

የአገው ሕዝቦችና የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 258 “ፋሲልም ሊቦ ከተባለው ዋና ከተማቸው ዘውዳቸው እንዳይሟረከባቸው አስይዘው ሸሹ” ብለው የጻፉት ታሪኩ መነሻው መልክአ ክርስቶስ የተባሉ በአጤ ፋሲል ዘመን እንግሳሱ ብለው የተዋቱ ጀግና መሆናቸውን ሲጽፉ ሊቦ ቤተ መንግሥታቸው አንደሆነ ጠቅሰዋል። ሊቦ አውራጃ ያለው ቤተ መንግሥት በማንና መቼ እንደተመሰረተ የሚያብራራ ሰነድ ለዛሬው ጽሁፈ ላገኝ ባልችልም ከዚህ በላይ የሊቦን ከተማ በሚመለከት አቶ ተክለ ጻድቅ መከራያም ጽፈውታል።

ገደይ ባሕር ሹም አዋራ በተባለው መጽሐፋቸው 74“ የተሰባበሩ የድንጋይ ወፍጭዎች አሉ። ከአለቱ የድሮ ሥዕል በአክሱም ሐውልቶች ላይ እንዳለው ነገር ተቀርጸው ይታያሉ። የሰው ሥዕል የእንበሳ የእንበሳ ሥዕል ከአለቱ ተሰርስሮ የተሰራ በቅደም ተከተል ይታያል። አንድም የታሪክ ጥናት ተመራማሪ ጎብኝተት አያውቅም። የአንዲት ንግሥት ተደብቃበት የነበረ ዋሻ ነው። ንግሥቲቱም ቀለብዋ የጎሽ ኩላሊት ብቻ ነበር ተብሎ ሲተረክላት ይህን ዋሻ የሚያውቁ ከአገሩ ሁለት ሰዎች ብቻ ናቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

በጎንደር ክፍለ ሀገር በጎንደር ዙሪያ አውራጃ በታች አርማጭሆ ወረዳ ከበርሃው ላይ የአንዲት ንግሥት ዋሻ እንዳይ ጽፈዋል። ይህ አካባቢም ከተማ የነበረ መሆኑ ባይካድም በዜትኛው አጤ ዘመን በዜትኛው ዓመት እንደ ሆነ ባይጻፍም ለወደፊቱ ብዙ ጥናት የሚጠይቅ ነው። እንደ ቤተ መንግሥቱ ደራሲያኖች አባባል የአማራ አባት አገሩ ወልቃይት ደንቢያ እያለ እስከ መቃዲሾ ይደርሳል። ለምሳሌ ከላይ ከደጋው ደብረታቦር አካባቢ ከምር ድንጋይ ተብሎ የሚታወቀው ቦታ ለምን ከምር ድንጋይ እንደተባለ የአካባቢው አፈ ታሪክ ለዛሬው የታሪክ ተመራማሪ በር ከፋች ሳይሆን አይቀርም። የአካባቢው አፈ ታሪክ የሚለው “ንግሥት ሽምላ ወደ ጦርነት ስትሄድ የተከተላትን ሰራዊት አንዳንድ ድንጋይ አንስቶ እንዲጥል ታዛለች። ከጦርነቱ ስትመለስ ደግሞ ከተከመረው ድንጋይ አንዳንድ እንዲያነሳ አደረገች ከዚያው ስትመለከተው ብዙ ደንጊያ ቀርቶ አየችው የሞተውን በዚህ አወቀችው” ይላሉ።

በታሪክም ሽምላ የሚል የተጻፈ የለም። በቅርቡ የታተመ የአገው ታሪክ መጽሐፍ ደግሞ ዩዲት መሆናቸውን ጽፏል። የዩዲት ታሪክ መሆኑን እጠራጠራለሁ። የኢትዮጵያ መንግሥት ከአክሱም ወደ ላስታ በ912 ዓም ተወሰደ። ከላስታ ሮሃ ወደ ሸዋ በ1262 ዓም ተወለደ ቆይ። በሸዋ ከ1262 ዓም አስከ 1521 ዓም ለ259 ዓመት ያክል መንግሥት ሲኖር ደብረ ብርሃን ካልሆነ ሌላ ከተማ ያለ አይመስለኝም። መንግሥት ከሸዋ ወደ ጎንደር ግራኝ አህመድ ውጊነት ድንኳኑን ነቅሎ ሲሄድ በ1540 ዓም አጤ ገላውዲዮስ ደንቀዝ ከተማ መስርተዋል። ይህ ሁሉ ከሆነ በኋላ ጎንደር በ1632 ዓም በአጤ ፋሲል ዘመን ተመስርታ ታላቅ ከተማ ከመሆኗ በላይ ዛሬ ድረስ አገር ጎብኝዎችን ከሚግርክ ነባራዊ ሕንጻዎች አሏት።

ተክለ ጻድቅ መከራያ ከፀጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 150 “ከግራኝ ጦርነት ወዲህ ያሉት ነገሥታት ለኑሮም ሆነ ወይም ለጦርነት ለጊዜው ደስ በሚያሰኝ ስፍራ ምሽግ ወይም ቤት አየሰሩ አለዚያም በየድንኳናቸው ይቀመጡ ነበር እንጂ የታወቀ ታላላቅ ከተማና ቤተ መንግሥት ገና አልተሰራም ነበር። የጎንደር መንግሥት በአጤ ሠርጸ ድንግልና በአጤ ሱስንዮስ ዘመን ተመሰረተ ቢባል ወደ ትግሬም ወደ ሸዋም ወደ ጎሻምም አንዳንድ ጊዜ ብቻ እየተዘዋወሩ የትም ሄደው ተመልሰው መቀመጫቸውን በዚያው በጎንደር አቅራቢያ በደንቀዝ በላደረጉ ነው እንጂ የታወቀ ትልቅ ቤተ መንግሥት ሠርተው ከተማውን በሰፊ አልከተሙም ነበር። ስለዚህ አጤ ፋሲል የፈላሾችን አናጢዎችና ግንበኞች ሰብስበው በጎንደር ከተማ እስከ ዛሬ

ፋሲል ግንብ እየተባለ የሚታየውን ቤተ መንግሥት አሰሩ። ያሰራሩንም አኳኋን ከሌሎችም እየተማከሩ ዐይነቱን የሰጡ ራሳቸው ናቸው” ሲሉ ጽፈዋል። ጎንደር ከተማ የተመለረተው በ1632 ዓም መሆኑ ይህ ጸሐፊ ጥር 5 ቀን በ1988 ዓም ሲገባኝ ታሪኩን ከአስገብኜ ተረድቷል። ጎንደር የኢትዮጵያ ዋና ከተማ ሁኖ ከዳር እስከዳር ለማለገበር ጥረት ተደርጓል። ምንም እንኳን አረቦች ቱርኮች ኢትዮጵያን የከበቧት መሆኑ ባይካድም እስከ ካርቱምና ለናር መደሀኔ ድረስ አጤዎች እየዘመቱ ለማስገበር ጥረዋል።

ምዕራፍ 5

የጎንደር መንግሥት ውድቀት የኢትዮጵያ ድቀት!

የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሣኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 360-362 “አጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ ለለአመግቸው ሁሉንም ትተው በ1698 ዓም ላይ ልጃቸውን ተክለ ሃይማኖትን የመንግሥቱን እንደራሴነት ለጥተው ጣና አጠገብ ደቀ ማርያም ወደምትባለው ቤተ ክርስቲያን ሄደው እንደመናኝ ሱባኤ ገብተው ተቀመጡ። ራስ ተክለ ሃይማኖት በእናታቸው ወንድም በትግሬው ገዥ ራስ ፋሪስ እየተመከሩ ከአባታቸው ላይ ሽፈቱና ላይሞቱ በበላያቸው ላይ ነገሡ። በዚህን ጊዜ መኳንንቱና መሣፍንቱ እርስዎ እንደ አጤ ካሌብ እንዳባትዎ አጤ ዮሐንስ መንነዋል የሚባል ወሬ ስንሰማ ታላቅ ልጅዎን አንገሠናል ሲሉ መልዕክተኛ ላኩላቸው።”

“ራስ ተክለ ሃይማኖት በአጎቶቻቸው በእቴጌ መለኮታዊት በፋስፋሪስ በደጃች ፍስሐ ክርስቶስ በነዚህ በዳውሉስና በነሃጂ አሊ እየተረዱ ከደንቀዝ ጎንደር ዋናው ከተማ ገብተው ልዑል ሠገድ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ነገሡ። አጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ በመነኩበት ቤተ ክ/ሆነው ሲሰሙ ልጄ ተክለ ሃይማኖት ከፋዎች መከረው ካላስከዱት በቀር እኔ ሳልፈቅድለት አልጋዩን በፈቃዱ ቀምቶ በግድ ለመንገስ አያሱብም ብለው መልዕክተኛ እንዲህ ሲሉ ላኩ “ልጄ እንደሆንክ ቤቴን ልቀቅ ካልጋዩም ውረድ ከነበርክበት ቦታ ተመልሰህ ቆይ የሌሎች ሰዎች ምክር ከመጉዳት በቀር አይጠቅምህም። ከእኔ ፍቃድና ከሃይማኖቱ ካልወጣህ መንግሥቱ ከአንተ አያልፍም። ከእኔ ፍቃድና ከእኔ ሃይማኖት ከወጣህ ግን እንኳን የመራቱን የለማይ አርስት የለህም” ብለው ላኩት።”

“ነገር ግን ንጉሠ ተክለ ሃይማኖት ከላቸው በመጡት መልዕክተኞች እንዲህ ሲሉ ጽፋላቸው። “ቤትዎንም አለቅም ከዙፋኑም አልወርድ የመነኩ

ሰው መንግሥት ሞቱ ነው። የመነኩ ከዳር የሞተ ከመቃብር ይመለሳልን ዛሬ በእርሰዎ የተዘመረ እንደሆነ ወይም ለምን መንኳህ ብለው ተፀፅተው እንደሆነ ከመነኩበት ደሴት ይውጡና እንዋጋ ፈረስዎ ፈረሴ ሠራዊቱም ሠራዊቱ ነው አብረው ያሉት ደጃች ቦኖሬና ፈታውራሪ ያዕቆብ ሲያድንዎ አይችሉም” ሲሉ ላኩላቸው። አጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ የእግዚአብሔር ትዕዛዝ ነው ብለው ካህናቱን መኳንንቱን እየመረቁ ወደሀገራቸው አሰናበቷቸው። ለልጃቸው እንዲህ ሲሉ ላኩላቸው “ባባትህ ከፋ እንደመከርክ ከፋ መካር ያውርድብህ ሹመትህም ለባዕድ ይለፍ ሰውም አይገዛልህ ባክነህ በጠላት እጅ ሙት” የሚል የርግማን ደብዳቤ ጽፈው ላኩላቸው። በዚህን ጊዜ ተክለ ሃይማኖት ዳርመንና ጳውሎስ የሚባሉትን እንደራሴዎቻቸውን አጤ ኢያሱ ከደቀ ሂዳችሁ ወደ ጨቅላ መገዞ ውሰዷቸው አልሄድም ካሉ ግደሏቸው ብለው አዘዙ እነሱም እንደተባሉት አራት መቶ ሠራዊት ይዘው ሄደው በቤተ ክርስቲያኑ ያለውን ገለው አጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ ወደጨቅላ መገዞ በታገኑ አድርገው ይዘዋቸው ሄዱ።”

“ከዚያም የደረባን ወገን የሆነ ከጎጃም ደረባ ከሚባለው ሀገር መጥቶ ለተክለ ሃይማኖት የሚያገለግለውን ዋናውን ጦር አገማች ሉማሜን ላኩት። ሉማሜም ወደ አጤ ኢያሱ ጎጆ ውስጥ ገባ ኢያሱም ባዩት ጊዜ እኔ ሃላፊውን መንግሥቱን በየማልፈው ለውጧለሁ። ነገር ግን በእኔ ሞት ተክለ ሃይማኖት የሚጠቀመው ምንድ ነው? ባጥንቱ ቤት አይሰራበት? በደሜ እህል አያበቅልበት ሥጋዬም ለትል ነው የግፍ ብዛት ምን ይጠቅመዋል አሉት። ሉማሜም የአጤ ኢያሱ አዲያም ሰገድን ንግግር ሰምቶ በልቡ አዘነ። ከዚያም መግደሉን ትቶ ወደ ውጭ ወጣና እኔ አጤ ኢያሱን ደጉን ንጉሠ ነገሥት ገድዬ በአስራኤል ልጆች አግክዝያንና በወገኖቼ በደረቤና በጋፋት ልጆች ቲም በቀል አልተከልም ግፍም አላደርግም ሲል አብረውት ለመጡት ወገኖቼ ተናገረ። ነገር ግን ጳውሎስና ዳርመን ተክለ ሃይማኖትን ለማለደለት እያፈዙ እንደገና ልናነገስዎ ነው እያሉ ጎተቷቸው ርገጥ በሰማይ ልታነገሡኝ ከፈጣሪዬ ጋር ልታገናኝኝ እንደመጣችሁ አውቃለሁ ብለው ተናገሯቸው። ከዚያም በተኛበት አልጋ በጥይት መቷቸው አልሞት ሲሉ እንደገና በጦር ደጋግመው ወጓቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ታሪክ ከዐጼ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቲዎድሮስ በተባለ መጽሐፋቸው ገጽ 204 “የመንግሥቱን እንደራሴነት ለልጃቸው ለኚሁ ለተክለ ሃይማኖት የራሱን ማዕረግ ጨምረው ለጥተው ይበልጥ

ጊዜያቸውን ቤተ ክርስቲያን በመሳለምና በጸሎት በማዘውተር ያሳልፉ ዠመር” ይሉና ገጽ 205 “ገና አጤ ኢየሱስ ሳይሞቱ አሁኑን ንገሥና የመንግሥቱን ሥልጣን በእጅክ ያዝ እያሉ ሰላደፋፈሯቸው ተከለ ሃይማኖት ባባታቸው ላይ ሸፈቱ። ንጉሡም ይኸንኑ በሰሙ ጊዜ ርግጠኛውን ለማወቅ እኔ አሰሁበት ድረስ መጥተህ እንገናኝ ብለው ላኩባቸው” ይሉና መከራዎቻቸውም “ትንሹ ልጃቸውን ዳዊትን ለማንገሥ አሰበው ይሆናልና ባትሄድ ይሻላል” አዚሁ ዝም ብለኸ ቅርና እኛ እናንግሥህ ብለው መከራቸው። እርሳቸውም ይህን ምክር ተቀብለው ቀሩና በእዚህ ሰዎች ፈቃድ መንገሣቸው ባዋጅ ተነገረ” ይሉና ገጽ 206 “ተከለ ሃይማኖት በናታቸው በወይዘሮ መለኮታዊት በራስ ፋራስና በደጃች ፍሥሐ ክርስቶስ ባገኙቻቸው በጳውሎስና በዳርመን አየተረዱ ጎንደር ገብተው ሰማቸው ልዑል ሰገድ አሰኝተው በገሀድ ነገሡ።”

ገጽ 205 “መንገሣቸውን በዓዋጅ ተከለ ሃይማኖት ካናገሩ በኋላ እነዚሁ መኳንንቶች ርስዎ እንደ አጤ ካሌብ መንግሥትዎን ንቀው መንገዋል ማለትን ስለ ሰማን የበኸር ልጅዎን ተከለ ሃይማኖትን እንግሠናል ብለው ወደ አጤ ኢየሱስ መልክተኛ ላኩ። ንጉሡም ይህን በሰሙ ጊዜ ሕይወቴ ሳለ መንግሥቱን ሳልሰጠው በእንዲህ ዐይነት ለመቀማት ካሰበ እዋጋለሁ ብለው ጦር ሰብሰበው ተከለ ሃይማኖት ከነጭፍራቸው ወዳሉበት ጉዞ ዠመሩ። ዳሩ ግን በመንገድ ድንግል በር እሚባለው ስፍራ ሲደርሱ ስለ ታመሙ እግዚአብሔር ምናልባት የመንግስቱን ፍጻሜ አቅርቦ ልጄን ተከለ ሃይማኖት እንዲነግሥ ፈቅዶ ይሆናል ብለው ለጦርነት የተከተላቸውን ሠራዊት አሰናብተው ባጠገባቸው ያሉትን የወይዘሮ ቅድስቲን ልጆች ለተከለ ሃይማኖት ላኩና አጤ ኢየሱስ ውጊያውንም መንግሥታቸውንም ትተው ጣና አጠገብ ደቅ ማርያም ወደምትባል ቤተ ክርስቲያን ሄደው እንደ መናኒ ተቀመጡ”።

ገጽ 207 “ከዚህ በኋላ በአጤ ኢየሱስ ዙሪያ ያሉት መኳንንትና ቀሳውስት ተከለ ሃይማኖትን ከዚህ ደሴት ወጥተን እንውጋ እያሉ ሲጎተጉቷቸው እርሳቸው ግን እንደዚህ እንዲሆን የእግዚአብሔር ፈቃድ ሆኖ ይሆናልና ተውኝ ሲሉ እንቢ ብለው ምናኔያቸውን አጸኑ። ባጠገባቸው ያሉትን እነዚህ መኳንንትና ቀሳውስትም አየመረቁ በምስጋና ወደ ያገራቸው አሰናበቷቸው። ልጃቸውን ተከለ ሃይማኖትን ግን እንዲህ ብለው ረግሟቸው ቶባባትክ ክፉ እንደመከርከ መከር ያውርድብክ፤ መታከም ለባዕድ ይለፍ ሰውም አይገዛልህ ዋተክ ባክነክ በጠላት እጅ ሙት፤ ይህን

ሁሉ ካደረጉ በኋላ አጤ ኢየሱስ አድያም ሰገድ የምናኔና የተባሕትዎ ሥራቸውን በዚሁ በደሴተ ደቅ ይቀጥሉ ዠመር።”

“ነገር ግን ተከለ ሃይማኖትና መኳንንቶቻቸው የርሳቸውን ክልብ ሥልጣናቸውን ትተው መመነናቸውን አላመኑም ነበርና ኢየሱስ ከደሴት ወጥተው እንዳይወጓቸው በደሴቱ ዙሪያ ያለውን ታንኳ በአሳት አቃጥለው ደሴቱንም በዘበኛ ያስጠብቁት ዠመር። ይኸም ሳይበቃ ቀርቶ ባፋኛው ወር በሐምሌ 28 ቀን በ1698 ዓም ደጃች ፍሥሐ ክርስቶስን ጳውሎስንና ዳርመንን አባ ሰይፈ ሚካኤልንና አባ ዘወልደ ማርያም 100 ጦር ጨምራቸው ወደ ደሴተ ደቅ ሄዳቸው አጤ ኢየሱስን ከደቅ አውጥታቸው ወደ ጨቅላ መንዞ ውስጪቸው አልሄድም ያሉ አንደሆን ግን እዚያው ግደሷቸው ብለው ተከለ ሃይማኖት አዘዙ። እነዚህም አንደ ታዘዙ ወደ ደሴቱ ሄደው ባገኝቸው ጊዜ ይነሡና ወደ ጨቅላ መንዞ እንውሰድዎት አሏቸው እርሳቸውም እሺ ብለው እነዚሁ ባቀረቡላቸው ታንኳ ገብተው መንዝ ዠመሩ። በጉዞ ላይም ጊዜው ቀትር ሆኖ የፀሐይ ሙቀት ባቃጠላቸው ጊዜ ጥላ ቢለምኑ ከሰከሷቸው። ከዚያም በብዙ መገላላት ወደ ተባለው ስፍራ ወሰደው አስቀመጡአቸው”

“አጤ ኢየሱስ በማግሥቱ ሊሞቱ ሌሊቱን ሕልም አይተው ነበርና” ይሉና ከቡር አቶ ተከለ ጻድቅ መኩሪያ አጤ ኢየሱስ በሕልም ያሉትን ጥዋት በግዕዝ የተናገሩትን ጽፈውታል። ገጽ 209 “ ከቆሙት ጨካኞች ውስጥ አንዱን እስላም በጠመንገዥ እንዲገድላቸው እነጳውሎስ አዘዙት። አርሱም እንደ ታዘዙ አጠገባቸው ሆኖ በጥይት ቢመታቸው የጥይቱ ኃይል ካልጋ ላይ ገሰበጣቸው። ቀጥሎ የጳውሎስ ወንድም ዳርመን ይኸ ከሐዲ በተሉ አይዋትም ብሎ በሁለት ጦር ወግቶ ጨረሳቸው። ከዚህ በኋላ ቤታቸውን አቃጥለው ዕቃቸውን ተከፋፍለው ገዳዮቹ ሲመለሱ ሚካኤል የተባለ አንድ ጎበዝ እሳቸውን ከእሳቱ ውስጥ ጎትቶ አወጣው። ከዚያ የትግረው አባ ተከለ ሃይማኖት የእናሪያው አባ ዐስበ አብ እየሮጡ መጥተው ገላቸውን አጥበው በወላንሳና በበርፍ (መሃናጸፊያ) ከፈኝቸው (ገነዟቸው)። የሞቱበትንም ጦርና ዓረር (ጥይት) ግፉን የልጅ ልጅ እንዲመለከተው ብለው አብረው ከፈኑት።”

“ከዚህ በኋላ እነዚህ ገዳዮች ጳውሎስና ዳርመን አጤ ኢየሱስ መገደላቸውን ለሕታቸው ለእትጌ መለኮታዊት ልከው ሲትየዋም ለልጃቸው ለተከለ ሃይማኖት ላኩ። ዳግመኛም ከእዚሁ ወገኖች የአጤ ኢየሱስን ሬሳ እባሕር ይጣል ያለ ግማሹም ተሰቅሎ አሞራ ይብላው ያለ አለ። ግማሹን ግን ይኸ

ሁሉ ግፍ ምን ያደርጋል ብለው በመጨረሻ እንዲቀበሩ ስለ ተፈቀደ ቀሳውስቱና ካህናቱ የሚወዷቸው አንዳንድ መኳንንት ሆነው ራሳቸውን በታላቅ ሐዘንና ፍታት ወስደው በምጽራሐ ማርያም ቤተ ክርስቲያን ቀበሯቸው። የታላቁ የገናኖው የአጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ ሕይወት በዚህ አይነት መፈጸሙን ታሪክ ነገሥቱ ይጻፋል። በዚህ ምክንያት ተክለ ሃይማኖት ከዚያ ጊዜ ዝምሮ በሕዝቡና በካህናቱ ዘንድ ርጉም ተክለ ሃይማኖት እንደ ተባሉ ጨምሮ ይገልጻልናል” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ኢያሱ አድያም ሰገድ በግፍ በመገደላቸው ነጃም ውስጥ ደጋፊዎቻቸው ተናደው ስለነበር በቀጥታ ጦርነት ከመግጠም ይልቅ አታሎ አደን መውሰዱን ሰላማዊነት አንድ ቀን ወደ ባርሃ ለአደን ብለው እርጉም ተክለ ሃይማኖትን ወሰዷቸው። ከዚያም ዝዋን ያለበትን ቦታ አንምራዎት እያሉ እነሱ እየመሩ ርጉም ተክለ ሃይማኖት አየተከለቱ ብዙ መንገድ ከሄዱ በኋላ በፈረሳቸው ላይ እንዳሉ ቅድሚያ በጥይት ከዚያም በጦር ወግተው ገደሏቸው። የርጉም ተክለ ሃይማኖት መንግሥት 2 ዓመት ብቻ ሁኖ ቀረች። ርጉም ተክለ ሃይማኖት አባታቸውን ባስገደሉበት ጥይትና ጦር ተተክሶባቸውና ተወግተው ሞቱ። የእርጉም ተክለ ሃይማኖት እናት የትግራይ ተወላጅ ሲሆኑ አነቶቻቸውን አቅፈው አባታቸውን የገደሉ ስልጣን አፍቃሪ ናቸው።

በንጉሠ ነገሥት 2ኛው አጤ ኢያሱ ብርሃን ሰገድ ዘመን በ1747 ዓም ትግራይን ሲያስተዳድሩ የነበሩት ራስ ስሐል ሚካኤል እንደ ነጋዴ በባሕረ ነጋሽ አርኪኮ ብቅ እያሉ የሚሄዱ ከነበሩት ከቱርኮች ጋር እየተሰማሙና የጦር መሳሪያ እያጠራቀሙ ራሳቸውን ማደራጀት ጀመሩ። በቀድሞው ባህልና ወግ መሰረት የቤተ ክርስቲያን ታላላቅ አባቶች በሽምግልና መክረው እንዲያስገባቸው ይቻላል እንደሆነ ተብሎ ካሉበት አካባቢ ለዎች ቢላኩም ራስ ከአቅዋማቸው ፍንክች የማይሉ ሆኑ። ሽምግልናው ጠንክሮ የቤተ ክርስቲያን ልብላ ተክኖ ለብሰው ደም መፍለስ የለበትም እያሉ ቢመክሩአቸው አልመከርም አሉ። አጤ ኢያሱ ምታ ነጋሪት ክተት ሰራዊት ብለው ከጎንደር ወደ ትግራይ ገሰገሱ።

ራስ ዘመናዊ የጦር መሳሪያ የታጠቁ ቢሆንም የአጤውን ሰራዊት ሊቋቋም አልቻሉም። ቀድሞ አምቢ ብለውት የነበረ ሽምግልና እንደገና በራሳቸው ፍላጎት ሽማግሌዎች ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መላክ ጀመሩ። አጤ ኢያሱም ቀድሞም የግራ ቀኝ ሕዝብ ከመነዳቱ በፊት በሰላም ግባ ተብሎ ተለምኖ አምቢ ያለ ራሱ እንጂ እኛ ሰው እንዲሞት ፍላጎታችንም

አልነበረምና አሁንም እሺ ካለ ይምጣ ሲሉ ለሽማግሌዎች መልስ ሰጡ። ራስ ስሐል እጃቸውን ሰጥተው ጎንደር በግዞት እንዲቀመጡ ተወስነ። ከዚያም ምሕረት ተደርጎላቸው የንጉሠ ነገሥቱን ልጅ ወይዘሮ አስቴር እያሱን እንዲያገቡ ተደርጎ የቀድሞ ግዛታቸው ትግራይ ተመልሶላቸው ባለቤታቸውን ወይዘሮ አስቴርን ይዘው ወደ ግዛታቸው ሄዱ። ራስ ስሐል፣ እንደቀድሞው ተግባራቸው ከውጭ መንግሥታት ጋር ግንኙነት ከማድረግ አልተቆጠቡም።

ዶ/ር ላኢሶ ጌ ድሊቦ የኢትዮጵያ የመከራ ሥርዓትና የኤርትራ ጥያቄ በተባለ መጽሐፋቸው ገጽ 106 “ በ1769 ራስ ሚካኤል ስሐል በጎንደር አጤ ኢዮአስን ጨምሮ የአሮሞና የአማራ የሥልጣን ባላንጣዎቹን ለመቅጣት 26 000 ወታደሮቹን ይዞ ወደ ጎንደር ከተማ በገባ ጊዜ” ካሉ በኋላ በገጽ 107 “ራስ ሚካኤል ስሐል በአመጽ እርምጃ በጎንደር አጤ ኢዮአስንና ዕጩን ሰላማን በማስገደልና ሁለት ሌላ አሻንጉሊት ነገሥታትን ሹም ሽር በማድረግ በአካባቢው ዘመነ መሳፍንት ተብሎ የሚታወቀውንና አስከ ዳ/ዊ ቴዎድሮስ ድረስ የሚቆየውን የጦርነት ዘመንና ሥርዓት ከመሰረተው በኋላ በአሮሞና በአማራ የጦር አበጋዞች ሕብረት በጦር ሜዳ ተሸንፎ በሰኔ 1772 ወደ ትግራ ክልሉ በሸንፈት ተመለሰ” ሲሉ ጽፈዋል።

ቱርኮች ራስ ስሐል ሚካኤልን በማግኘታቸው ያለ የሌለ ኃይላቸውን ለመጠቀም ፈለጉ። ለዚህም የኢትዮጵያን ሕዝብ እርስ በእርስ ለማፋጀት አንዱን ወገን ደግፈው ሌላውን ወገን ጠላት በማድረግ ያስታጥቁ ጀመር። ገንቦት 8 ቀን 1761 ዓም አጤ ኢዮአስን በሻሽ አላንቀው ገደሉና የ70 ዓመት አዛውንት ከወይን አምባ አውርደው አነገሱና እህታቸውን አጋቡአቸው። ቤተ መንግሥቱን እንደፈለጉ ይጫወቱበት ጀመር።

የኢትዮጵያ ታሪክ ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ ገጽ 275 “ራስ ሚካኤል ስሐል በዐጤ ኢያሱ ብርሃን ሰገድ ዘመን በትግራ አገር የታወቁ ሆነው በጠረፍ ካሉት ቱርኮችም ጋር እየተሰማሙ መሳሪያም ሀብትም አደራጅተው ነበር። በዚህም ላይ የተጣራ 26 ሺህ የጦር ወታደር ነበራቸው” ሲሉ ጽፈዋል። በራስ ስሐል የአገዛዝ ዘመን ኑቢያ የምትባለው የኢትዮጵያ ክፍለ ሀገር ሱዳን የተባለችው ሀገር እንድትፈጠር ሆኖአል። ደቡብ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያኑ ወደ መስጊድ እንዲለራበት የሆነው በጎሳ የተላለቀው ምክንያቱ ስልጣን አፍቃሪ ራስ ስሐል ሚካኤል የኢትዮጵያን መንግሥት በማፍረሳቸው ነው። ራስ ስሐል ሚካኤል በስልጣን ለመቆየት ሲሉ አንዱን ጎሳ ካንዱ ጎሳ ጋር አደባበደቡ። በነጃም

አንድ ኃይል አልገዛም በማለቱ ምክንያት ዘምተው ሕዝቡን መገደል ብቻ ሳይሆን ቆዳውን ገፈው ገለባ ሞልተው መቀጣጨያ ማድረጋቸው አይዘነጋም።

ማሞ ውድነህ የሐንሰ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 19 “ሚካኤል ሥሐል ገንጉሡን ከገደሉ በኋላ ራሳቸው ለመንገሥም አስበው ነበር። ነገር ግን የአክሱም ካህናት ገንጉሥ ገድለሃልና ፈትነግሥ አይገባህም ስላሉዋቸው ወሂኒ አምባ ይባል በነበረው የነጋሲያን ዘሮች ማነሪያ ታስረው ከነበሩት ለአርሳቸው የሚሰማሙዋቸውን የሰባ ዓመቱን አዛውንት የሐንሰን ከእስር ፈትተው እጹ አስኝተው አነገሡዋቸውና አርሳቸውም እንደ ተለመደው የአንደራሴነቱን ሥልጣን ያዙ።”

“ቀጥለውም እህታቸውን ወ/ሮ ወለተ ሥላሴን ለሽማግሌው ገንጉሥ ድረው ከገንጉሡ በላቀ ክብርና ሥልጣን ተደላድለው አንደተቀመጡ አሁንም ከገንጉሡ ጋር ተጣሉ። ከአንድ ዓመት ገንጉሥና በኋላ አጤ የሐንሰንም በእጅ አዘር አስገድለው የአጼውን ልጅ ተክለ ሃይማኖትን ስመ መንግሥታቸውን ኃያልሰገድ አስኝተው በዐሥራ አምስት ዓመት ዕድሜያቸው አነገሡዋቸው። አሳቸውም በፈላጭ ቆራጭነታቸው ሥልጣን ቀጠሉ” ሲሉ ጽፈዋል። ራስ ስሐል ሚካኤል የራሳቸው አሻንጉሊት አጤዎች ያነገሡ ሲሆን አጤዎች በታሪክ የሚታወቁት “ግንብ ጠባቂ” ተብለው ነበር።

ዶ/ር ሀብተ ማርያም አሰፋ የኢትዮጵያ ታሪክ ጥያቄዎችና ባህሎች በተባለው መጽሐፍ ገጽ 295 “ራስ ስሐል ሚካኤል የተባለው ሰው ተነስቶ ነገሥታቱን በየምክንያቱ አንዱን አየገደለ አንዱን አያነገው ኢትዮጵያ ለሥርዓት አልበነት አመራር ዳረጋት” ሲሉ ጽፈዋል። በተለይ የቱርክ መንግስት ቅኝ እጅ በመሆን አገሩን ለጠላት ለማሰረከብ የተነሳው ባህረ ነጋሽ ይሰሐቅ ድል ከሆነ ወዲህ የውጭ ጠላቶች ከትት ማለት ጀምረው ነበር። ኋላ ግን ራስ ሥሐል ሚካኤል የትግራይ ባላባትን አገኘ።

ራስ ስሐል ሚካኤል ኢትዮጵያን በፈላጭ ቆራጭነት በሰልጣን ላይ ሲኖሩ አገሪቱን እንዲያስተዳድሩ የፈቀዱላቸው ከቤተ ክርስቲያኑ እስከ ቤተ መንግሥቱ ለትግራይ ተወላጆች ነበር። ሌሎች ነገዶች መሳሪያ ታጥቀው አልገብርም ያለውን የገንዛ ወገኑን እንዲወጋ አዘዙት እንጂ አገር ለማስተዳደር አልሰጡም። አንዴ ካንዱ ነገድ ሌላ ጊዜ ደግሞ ሌላውን ነገድ አያደባደቡ የኢትዮጵያን ሕዝብ እንዲተላለፉ አደረጉ። በራስ ስሐል

ምክንያት ኢትዮጵያ ውድቀት የታየበት የአንድነት ምልክት የጠፋበት ዘመን ነበር። በታሪክ እንደሚታወቀው ራስ ስሐል ሰልጣናቸውን ያጡት ቀደም አርሰ በርሳቸው የተደባደቡት አማራና ኦሮሞ ሕብረት ፈጥረው ከፈላጭነትና ከቆራጭነት አስወገዷቸው። ራስ ስሐል በኦሮሞና በአማራ ትብብር ሰልጣናቸውን ከተነጠቁ በኋላ ከፈለጋቸው ቦታ እንዲኖሩ ምርጫ ተሰጥቶአቸው ተወልደው ካደጉበት መንደር በሰላም አድርሰዋቸው ተከብረው ኖሩ።

ምዕራፍ 6

የአጤ ቴዎድሮስ መነሳት
የኢትዮጵያ አድገት ማንሰራራት

ከፍ ተብሎ እንደተጠቀሰው ኢትዮጵያ የተጎዳችው በዚህ የመላፍንት ዘመን ነው። ዘመን መላፍንቱ የኢትዮጵያን አንድነት ያናጋ ሲሆን አባ ታጠቅ ካላ የካቲት 5 ቀን 1845 ዓም ሲነግሡ አውሮፓውያን ቁጥራቸው ብዙ ነበሩ። እነዚህ ካቶሊኮች አንዴ ለአንዱ ሌላ ጊዜ ለአንዱ መኳንንት የተለያየ ወሬ በማውራት የኢትዮጵያን ሕዝብ ከፋፈሉት። የካቶሊክ ፈላሲያን ከአንዳንድ መኳንንቶችና ሡልጣኖች ጋር ያደረጉት ግንኙነት ኢትዮጵያ ዳር ደንበጅ እንዲደፈር ከፍለ ሀገሪቿ እንዲከፋፈሉ ሆነ። ለምሳሌ የሱማሌ ክፍለ ሀገር ጅቡቲና የዛሬው ኤርትራ ሁሉ መንስኤው ካቶሊኮች መሆናቸው ታሪክ መስታውት ሁኖ ሲያሳየን እናየዋለን።

ጳውሎስ ኞኞ አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 78 “ደጃዝማች ካላ ደጃች ወቤን ድል ካደረጉ በኋላ በዚያው በየካቲት ወር 1845 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ተብለው በደረሰጊ ማርያም ቤተ ክርስቲያን በጳጳሱ በአቡነ ሰላማ እጁ ነገሡ። ቴዎድሮስ የነገሡበትን ዘመን ደብተራ ዘነበና አለቃ ወልደ ማርያም በጻፉት ታሪክ በ1847 ዓም ይላሉ። አለቃ ተክለ ኢየሱስ ግን በ1845 ዓም ነው ብለው ጽፈዋል። በእነዚህ መጽሐፍት የሁለት ዓመት ልዩነት አለ። እንደነደብተራ ዘነበና አለቃ ወልደማርያም ዘመን አገላለጽ ከሆነ ቴዎድሮስ የነገሡት 13 ዓመት መሆኑ ነው።”

“አለቃ ታየ አጤ ቴዎድሮስ 15 ዓመት ነገሡ ስለሚሉ የነገሡበት ዘመን ከአለቃ ተክለ ኢየሱስ ትረካ ጋር ይጋጫል። አቶ መንግሥቱ ለማ የአባታቸውን የአለቃ ለማን ትረካ በጻፉበት መጽሐፍ ትዝታ ውስጥ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነገሠው በ1860 ዓም ሞቱ ይላሉ። ባላምባራስ ማህተመ ሥላሴ በዝክረ ነገር መጽሐፋቸው በ1845 ዓም ነገሡ ይላሉ።

ስለዚህ እኔም አብዛኛዎቹ በተናገሩት በ1845 ዓም ነገሡ ብያለሁ ሲሉ”
ጽፈዋል። አቶ ጳውሎስ ሞሽን እጤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ዓመት
ተዛብቶ በማየታቸው ለማስተካከል ጥረዋል። ሌሎች ደራሲያን
ትክክለኛውን ታሪክ ተንተርሰው ቴዎድሮስ በ1845 ዓም መንግሳቸውን
ጽፈዋል።

ኗ

በላይ ግደይ የኢትዮጵያ ሥልጣኔ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 175
“ቴዎድሮስ ጀግና ንጉሥ ስለነበር በዚህ የተነሳ ከ1845-1860 ዓም
በነበራቸው የ15 ዓመት መንግሥት ኢትዮጵያ አንድ ጥንቱ በአንድ ኃይል
ንጉሠ ነገሥት ሥር ተጠቃላ ለመተዳደር አበቃት” ብለዋል። የዩክ ደብረ
ግህል ሚካኤል የ1660 ዓመት ታሪክና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ
ቤተ ክርስቲያን ልማት ዕቅድ በተባለው መጽሔት ገጽ 36 “አጤ
ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነገሡ” ሲል ጽፎአል።

አንድነት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 60 “አጤ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም
ነገሡና በመሳፍንት የተከፋፈለች ኢትዮጵያ አንድ ለድርጎ ጠንካራ
ማዕከላዊ መንግሥትና የበለፀገች ኢትዮጵያ ለመፍጠር 15 ዓመት ከጣሩ
በኋላ ከእንግሊዞች ጋር በተፈጠረው አለመግባባት ሽግግራቸውን ጠጥተው
አረፉ” ሲሉ ጽፈዋል። ስሜን በስሜን እነግርሃለሁ ብለው ስሜን ዘምተው
ደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያምን ድል ካደረጉ በኋላ በኢትዮጵያ ሕዝብ
ታሪካዊ ንግግር አድርገዋል።

መሪ ራስ ኢ.ኤም አማን በላይ የትናንትነዋ ኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ
በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 260-262 “በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ
ቅዱስ አሃዱ አምላክ፤አንድ አምላክ በሆነ በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ
ስም አምኜ አብን ወላጁ ወልድን ተወላጁ መንፈስ ቅዱስን ሰራጺ ብዬ
በተዋሕዶ ኦርቶዶክስ ሃይማኖት ፀንቼ ኢትዮጵያ ሀገራን ላገለገልና
በሀዘቦችዋ ላይ የተበላሸውን አስተዳደር አስወግጄ ትክክለኛ የሆነውን
ፍርድ ልሰጥ እኔ ቴዎድሮስ ቃል ኪዳን ገብቻለሁ። ለዚህ ቃል ኪዳን ረዳቴ
እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ነው። የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!አምላክህ
አምላኬ ድሴ ድልህ የአንተው የእኔው የአንተ ክብር ነው።”

“የኢትዮጵያ አምላክ እኔን ሲያስነሳኝ በእርሱ ኃይል ከንዴን አጠንክሮ
የኢትዮጵያን ጠላት ከምድረ ገጽዋ እንዲጠፋና የተስተካከለ ፍርድና ሀገ
ያጣውን ሕዝቧን ላደራጅና ስሙራ ከዳር እስከዳር አንድ ላደርገው
አምላካችን እንደላከኝ ያን ጊዜ ቴዎድሮስ መሆኔን ፈፅመህ ታውቃለህ።

ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግና የጥንቱን ገናና መንግሥት መልሶ
ለማቋቋም በማደርገው ተጋድሎ ያገኘነው ነገም የምናገኘው ድልና ሥራ
ይመሰክራል።”

“የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! አንተ ለአቋቋምከው መንግሥትና ለአነገሥከው
ንጉሥ ተዝጋውን ግብር እንድትከፍል ሀገ ይወስንብሃል። ይህ ያቋቋምከው
መንግሥት አንተን ኢትዮጵያዊ እንዲያገለግልና እንዲጠብቅ ለመለመልከው
ወታደር (ነፍጠኛ)ሰንቅና ቀለቡን ሳያንድል እንዲሰፈርለት። ከዚያም ሌላ
መተዳደሪያ የሚሆን አበል እንዲሰጠው እንጂ በአንተ ላይ እንዳለፈው
የመሳፍንት ጭፍራ በረፋና ተፅዕኖ እንዳያደርስብህ ይደረጋል።”

“የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! ከአሁን በፊት ከደረሰብህ ግፍ ስትገደል ስትቀማ
ቤት ስታቃጥል፤በኦርያ ሥላሴ የተፈጠረውን ወንድምህን ባርያ አድርገህ
ስትሸጥና ስትዝ የነበርክ ከአሁን በፊት ስለተሳሳትከው ምህረት
ተደርጎልህል። ወደ ቤትህና ወደ ሀገርህ በሰላም ተመልሰህ በግብርናህና
በእጄ ሙያህ በእየአባትህ ተሰማርተህ እንድትኖር። ስለዚህ ያለፈውን
ወንጀልህን ላላይ የሚመጣውን በማስተዋል ሙሉ ምህረት ተደርጎልሃል።
የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! ይህ እዋጅ ከተነገረህና እግዚአብሔር ያነገሠው
ንጉሠ ነገሥትህ ቴዎድሮስ ከነገሠበት ጀምሮ ወደ ቤትህ ሳትመለስ
በሸፍትነት ሁኔታ የምትቀማና ወንድምህን አድብተህ የምትገድል ባሪያ
ብለህ ሰውን የሸጥክና የገዛህ እንደ አውራ ታድነህ ተይዘህ በአደባባይ
እጅና እግርህ ፈጽሞ እንዲቆረጥና ርህራሄ እንደማይደረግልህ እወቅ።
ለተጣለብህ ቅጣት አንተ እንጂ የሚቀጣዝ ንጹህ ነው።”

“የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!ትናትናና ከትናንትና ወዲህ ባሪያ ዝቻ ሳይሆን
ለስልጣን ለሹመት ሲባል ሴት ልጅህን ሽጠሃል። በገንዘብ ቀይረሃታል
አንተም አንድ ስትሆን ሁለት ሴት ይዘሃል ከእንግዲህ ግን ይህ ቃል
ተስተካክሎ በሀገ እስኪፀድቅና እስኪታወጅልህ ድረስ እንድታስብበትና
እንድትመርጥ ቀን ሰጥቼህለሁ። ነገር ግን ከዚያች ቀን ጀምሮ ባሪያ
ተብሎ በግድ ከጌታው ቤት ሲያገለግል የተገኘበት ሴት ልጁ ሳትወድ
ተገዳ በክርስቲያን ቤት ሁለተኛ ሚስት ሁና የተገኘችበት ወዮለት። ይሄን
ሀገ ልደነግግ የተበላሸውን ሥርዓት ልጠርግ ግደታየና የመጀመሪያው
ዓላማየ ነው። ይሄንም ላደርግ የሚገባኝና የሚፈጽምልኝ ቅዱስ አምላኬ
ነው አሜን ወአሜን” ብለው መናገራቸውን ጽፈዋል። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ
አጤ ቴዎድሮስ የነበሩአቸውን ቀባቶች አሰናብተው እትጌ ተዋበች አሊን
በሥጋ ወደሙ ተወሰነው መኖር ጀመሩ። አንድ ወንድ በአንዲት ሴት

ብቻ መኖር እንዳለበት ራሳቸው በመጀመራቸው ሌሎች መኳንንቶች ይህን ሕግ ተቀብለው የነበሩአቸውን ቁባቶች ሁሉ አሰናበቱ።

መይሳው ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 55 ጥቅምት 7 ቀን 1992 ዓም ገጽ 1 “የሸዋ የነጃም፣የትግሬ ተበትኖ ከብቱ ኗ ገዛው አባ ታጠቅ ሰብስቦ በሐብቱ” ሲል ጽፏል።

ዶ/ር ላድሶ ጌ ድሊቦ የኢትዮጵያ ረጅም የሕዝብና የመንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 261 “የኢትዮጵያን በህውርታዊ ሕብረተሰብ በአንድ ማዕከላዊ የአጤ መንግሥት ሥርዓት ለማደራጀት ከሁሉ በፊት (1) ብሔራዊ የፖለቲካ ማዕከል አመራር (2) ብሔራዊ የጦር ድርጅት (3) ብቃት ያለ ብሔራዊ የኢኮኖሚ መሠረትና መሣሪያ ሦስት በአንድነት የተያያዙ ቅድመ ሁኔታዎች ነበሩ።”

“የተጠቀሱት ቅድመ ሁኔታዎች እንደተጠበቀ ሁኔታ የኢትዮጵያ ከባድ የአገር ግምባታ ፖለቲካና ተግባር በ1850ቹ በአጤ ቴዎድሮስ አመለካከት ለዘመናዊ የኢትዮጵያ አገር ግምባታ 1 የአካባቢ ሥርዓቶችና የጦር አበጋዞች በማዕከላዊ የመንግሥት ቁጥጥር ስር 2 በንጉሥ የሚመራ አዲስ ብሔራዊ የጦር ድርጅት 3 የአጤው መንግሥት የሥልጣን ምዕከልና 4 የኢትዮጵያ ታሪካዊ ጠረፎች ከውጭ ኃይሎች ተጽዕኖ ነጻ መሆን 5 የባህር ንግድ መፍጠር 6 ከአውሮፓ መንግሥታት ጋር ሉአላዊ ግንኙነት መፍጠር 7 በአገር ዘመናዊ የመገናኛ የንግድ የትምህርት የሳይንስ የቴክኖሎጂና የኢንዱስትሪ ሥራዎች ዕድገትና መስፋፋት በመጀመሪያ የሚጠቀሱ መሠረታዊ የፖሊሲና የተግባር እርምጃዎች ናቸው” ሲሉ ዓላማቸው ጽፈዋል።

አስፋው ጀምበሩ አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ ለኢትዮጵያ የተሰዱ ንጉሠ ነገሥት ናቸው በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 16 “አጤ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ተብለው በመላ ኢትዮጵያ ከነገሡ በኋላ አስተዳደር ሲጀምሩ መቸም ስልጣን ለያዘው ሁሉ ማንም የማይቀድማቸው የቤተ ክህነት ሰዎችና ከያይዎች አቀባበልና የደስታ ርቶት አቅርበውላቸው ነበር።”

“በመሆኑ አጤ ቴዎድሮስ ይህ ሁሉ ሊቃውንት ቀላውስት፣ደብተራ፣ ዲያቆናት በምን ይተዳደራሉ ብለው ቢጠይቁ ይህ የሚታየው ደብተራ ሁሉ በያንዳንዱ ደብር 100፣150፣200፣300 ተሰርቶ ሁሉም ቀዳሽና

አወዳሽ ሆኖ ነው የሚኖረውም የሚተዳደረውም በገጠሩ አገር በሚኖረው አራሽ ሕዝብ ሪም የተባለ አበል አውድማ ከጣለው አራሽ ገበሬ እህል እየተከፈለው እየተቀበሉ ነው የሚተዳደር ተብሎ ከተነገራቸው በኋላ ጉዳዩን በጥምና አጥንተው ፍትሐ ነገሥት ተመልክተው ያልሰራ አይብላ በሚለው መሠረት ከዛሬ ጀምሮ ለአንድ ደብር 2 ቄሶችና 3 ዲያቆኖች ይበቃሉ ሌላው ግን በየሐገርህ ገብተህ የምትችለውን ሥራ እየሰራህ ኑር ብለው አዋጅ በማስነገራቸው ሲጠባ የለመደ ጥጃ ሲይዙት ይጓጉራል እንደሚባለው ገበሬው ያረሰውንና ያመረተውን ምርት ሁሉ ከተማ አያስመጣ ሲባላ ሲጠጣ የነበረው ሁሉ ጥቅሙ ስለተነካበት ተቃውማቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ የተበታተኑት አገር አንድ ለማድረግ ሲነሱ የገጠማቸው ችግር ኢትዮጵያ የጦር መሳሪያ ማምረት ባለመቻሏ መሆኑን ተገነዘቡ። በዚህ ወቅት ክርስቲያን የሚባሉት እንግሊዞች ጋር በሊቀ መኳስ ጆን በዮሐንስ በኩል ግንኙነት ፈጥረው ነበር። ጠበንጃ የሚሰራ ለው እንዲልኩላቸው ተማጸኑ። ይህን ጥያቄያቸውን በቀና ከማየት ይልቅ አፈዘባቸው። አጤ ቴዎድሮስ ተናደው ክ80 በላይ አውሮፓውያንን አሰሩ። በ1860 ዓም በእንግሊዝ ግዛት ፀሀይ አትገባም ይባል ስለነበር።

እንግሊዞች ተደፈርን በሚል ርዕሠ መኳንንት ደጃዝማች ካሳ ምርጫ የኋላው 4ኛው አጤ ዮሐንስን መሪ አድርገው መቅደላ መጡና ጦርነት ገጠሙ። የአጤ ቴዎድሮስ ኃይል ቀንሶ ስለነበር ብዙም ጦር አልነበራቸውም። ቢሆንም ግን ብዛት ያላቸው ጀግኖች በጦርነቱ ሞቱ። ኋላም መማረክ ውርደት መሆኑን በመረዳታቸው ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም ራሳቸውን ገደሉ። እንግሊዞችም ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ የኢትዮጵያን ቅርሳትን ወስደዋል። ታቦት ላይቀር ዘርፈዋል። ዛሬ በእንግሊዝ መጽሐፍት ቤት ከ1000 በላይ መጽሐፍት እንዳለ ይገመታል።

ዳዊት ወ/ጊዮርጊስ ክህደት በደም መሬት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 169 “አጤ ቴዎድሮስ እራሳቸው ኮሎኒያሊዝምን እስከመጨረሻው ለመታገል ባደረጉት ትግል በትግላቸው ባስገጁቸው በርካታ ድሎችና በሞቱት የክብር ሞት ለኢትዮጵያኖችን ታላቅ ክብርና ታላቅ ድል አጎናጸፈዋል። ከዘመኑ ኢምፔሪያሊዝም መጀመሪያ ማለት ከ1847 ጀምሮ በየጊዜው በተነሱብን ወራሪዎች ላይ ድልን አንድንጎናጸፍ ወሳኝ አስተዋጽኦ ያደረጉት አጤ ቴዎድሮስ በመራራ ትግላቸው ብሔራዊ አንድነትና ማዕከላዊ መንግሥት በመመሥረታቸው ነው።”

“አጤ ቴዎድሮስ ይህንን ታላቅ ዓላማ ይዘው ቢንሱም እጅግ በጣም ታሪካዊና ስትራቴጂካዊ በሆነው በቀይ ባሕር አካባቢ ሀብታምና ኃያል የሆኑና የሚሆኑ የኢትዮጵያ ሕዝብና ኅብረተሰብ ለማየት የማይፈልጉ ወራሪዎችና ኢምፔርያሊስቶች የእኚህም ታላቅ መሪ የአገር ግንባታ ዓላማና ዘመቻ በመቃወም በአገሪቱ ብሔራዊ ጉዳዮች ውስጥ ጣልቃ መግባት ጀመሩ። የአጤ ቴዎድሮስ ሕይወት ይህንን በመስሰ የኮሎኒያሊስቶች አሻጥር ቢቀሰፉም የእሳቸው ዓላማና ፈለግ በተከተሉት” ሌሎች ማንስራራቱን ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ የተጠቀሱት መሰረታዊ ዓላማዎች አጤ ቴዎድሮስ በመያዝ ሲነሱ ብዙ ችግር አጋጥሞአቸው ነበር። ለምሳሌ ገበሬው በግብርናው ነጋዴው በንግዱ ሁሉም እንደ ችሎታው በየዋያው ተሰማርቶ በሰላም ይኑር ብለው አወጁ። በዘመነ መላክንት ሥር የሰደደው ሌብነት እንደ ጥያ ሆኗልና ሌቦች ተሰባስበው ጃንዞይ ሁሉም በየዋያው ሠርቶ ይኑር ካሉ የኛ ጥያ ሌብነትን ነውና ይፍቀዱልን አሉ።

አጤ ቴዎድሮስም በመጀመሪያ ሌቦች እንዲሰበሰቡ ስለፈለጉ እናንተማ ለግል አሽከርነትና ለልዩ ልዩ ጥበቃ የምትጠቅሙኝ ናችሁ እናንተ ብቻ አትበቁም። በብዛት ታስፈልጉኝላችሁ ስለዚህ ሂደት እንደናንተ በስርቆት የሰለጠኑትን ሌቦች ሰብስባችሁ ተመልሳችሁ ኑ። ግን በሌብነት ጥያው ያላስመሰከረ ከሆነ ይዛችሁት እንዳትመጡ አሉአቸው። ሌቦችም በየአካባቢያቸው እየጸሩ መሰሉቻቸውን ሰብስበው ወደ አጤ ቴዎድሮስ መጥተው ይኸው መጥተናል ሁላችንም ሌቦች ነን በማለት አመለከቱ። አጤ ቴዎድሮስም ሁሉም ሌቦች መሆናቸውን በያንዳንዱ አንደበት ካረጋገጡ በኋላ ክብብና ብለው ሲሉ ለወታደሮቻቸው ትዕዛዝ ሰጥተው አስገደሉአቸው።

ከዚህ ወዲህ በአገር ሰላም ወርዶ ሌባ ጠፍቶ ኑሮአል። ከላይ በተደጋጋሚ የተለያዩ ሕጎች ያወጡት ዛሬ ድረስ ፀድቆ ይገኛል። የኢትዮጵያ እድገት ማንስራራት የተጀመረው እንደገና በአጤ ቴዎድሮስ ጅምር ሲሆን ከዚህ ወዲህ የተነሱት ነገሥታት እንድ ባንድ የሰሩት ጠንካራ ተግባር ሲኖር ደካማ ተግባርም ኑሯል። ከዚህ ላይ ማለት የምፈልገው እውነታ ሲኖር አጤ ቴዎድሮስ ስሙ አልገደለም እጅ እግር አልቆረጡም ባይሆን እርሳቸው ያወጡትን ሕግ ያልፈጸሙትን ሰዎች ገለጻል። በጥንቃቄ ሊታይ የሚገባው አጤ ቴዎድሮስ ለቤተ መንግሥቱ ብቻ ሳይሆን ለቤተ

ክህነቱ ያወጡት ሕግ ዛሬ ድረስ ይሰራበታል። ዛሬ ቤተ ክርስቲያን አገልጋዮች ሶስት ዲያቆን ሁለት ቄስ ሲሆኑ ቅዳሴ የሚገቡት ይህም የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ ነው። በአምስት ሰዎች ይቀደስ የሚለው ሕጋቸው ዛሬም በብዙ ቦታ ይሰራል።

ምዕራፍ 7

የኢትዮጵያ

ሥልጣን አፍቃሪዮች ታሪክ ይታመማል እንጂ አይሞትም

ዳ/ዊ አጤ ቴዎድሮስ ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም መቅደላ አልማረከም ብለው ሽጉጣቸውን ጠጥተው ሲሞቱ ከመላፍንቱ መነሻል የሰቆጣው ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ገብረ መድህን ነበሩ። ጀኔራል ኖፔር አጤ ቴዎድሮስ እንደሞቱ ዋግሹም ጎበዜን ይምጡና የጦር መሳሪያ እንስጥዎ ቢላቸው ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ወደ እንግሊዝ ወታደራዊ ሰፈር ብቅ አላለም። ከዚያ እንግሊዞች የተረፉቸውን የጦር መሳሪያ ከምጽዋ ጀምረው እስከ መቅደላ እየመሩ ላመጡአቸው ለደጃዝማች ካሳ ምርጫ ሰጥተዋቸው ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ዳግማዊ አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ተብለው ግንቦት 10 ቀን 1860 ዓም ነገሡ።

አጤ ተክለ ጊዮርጊስ አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩትን የኢትዮጵያ እንድነት ለማስፋፋት ጥረት ሲያደርጉ ደጃዝማች ካሳ ምርጫ አልገብርም አሉ። አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ደጃዝማች ካሳ ምርጫ የማይገብሩ መሆናቸው ሲነገራቸው ወደ ትግሬ ዘመቱ። ሐምሌ 5 ቀን 1863 ዓም ጦርነት ላይ የደጃዝማች ካሳ ምርጫ ወታደሮች የአጤ ተክለ ጊዮርጊስን ጦር በቀላሉ ሲፈቱት ቻሉ። አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ተማረኩ።

ደጃዝማች አባ በዝብ ካሳ ሐምሌ 7 ቀን 1863 ዓም 4ኛው አጤ ዮሐንስ ተብለው ነገሡ። ከዚያም በአጤ ቴዎድሮስና ኋላም በአጤ ተክለ ጊዮርጊስ የተጀመረውን አገር የማዋሐዱ ተግባር ሲጀምሩ የውጭ ወራሪዎችን የኤርትራ ተወላጆች ግብጽን መርተው ወደ ኢትዮጵያ አመጡባቸው። ቀደም ጀምረው ከእንግሊዝ ጋር ወዳጅ በመሆናቸው በሰላም ችግሩ እንዲፈታ ቢያሳስቡ ግብጽን ኢትዮጵያን ተቆጣጥረው አባይ መመንጫውን ለመያዝ በተለያዩ ቦታዎች ጦርነት ከፈቱ። አጤ ዮሐንስ ይህን የውጭ ወራሪ አይመቱ ምት መተው ድል አደረጉ። ይህ ከሆነ በኋላ ደግሞ ግብጾችና ሱዳኖች ጦርነት ላይ ዙነው መሐዲስቶች ሱዳኖች

የግብጽን ጦር ዘግተው መተላለፊያ በመንሳታቸው እንግሊዞች አጤ የሐንሰን ለምነው ግብጾች በምጽዋ እንዲሻገሩ በማድረጋቸው ሱዳኖች ተቆጡ።

እንግሊዞች መሰሪዮች በመሆናቸው ግብጾች እንደለቀቁ ጣልያን ምጽዋን እንዲይዝ ሲያደርጉ ጣልያንን ራስ አሉላ አይመቱ ምት ሲመቱት ለጥቅም ብለው የአጤ የሐንሰ የአጎት ልጅ ደጃዝማች ደበብ ባሪያው ለጣልያኖች ገቡ። ጣልያኖችም ከምጽዋ ቀስ በቀስ ወደ ሲሐጣ ሲወጣ አጤ የሐንሰ ሊወጉት ዘመቱ። በዚህ ወቅት ድርቡሽ ጎንደርን ሲወር እንዳንድ ለሥልጣን ያሉ ሰግብግቦች የተባበሩ መኖራቸው አይዘነጋም። አጤ የሐንሰ ከሰሐጣ ሲመለሱ ከርስቲያን ከሆነው ከጣሊያን መንግሥት ጋር ከመዋጋት ከድርቡሽ ጋር መዋጋት ያፀድቃል ስለተባሉ ተመልሰው ነበር ነገር ግን መተማ ከመሄዳቸው በፊት ጎጃም ዘምተው ወታደራቸው ቤተ ክርስቲያን ሲያቃጥል ሰነበተ።

ተክለ ጻድቅ መኮሪያ አጤ የሐንሰ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፍቸው ገጽ 504 “ያጼ የሐንሰ ወታደር በጉዛምና በማቻክል የተገኘውን የቤተ ክርስቲያኑን ባንቃ እየነቀለ አያወጣ በጭምት አፋፍ የጥይት ማብረጃ ለማድረግ ተራውን (ተርታውን) አቁሞ ማገሩን እየፈለጠ ማንደዱ ታቦቱንም ከመንበሩ እያወጣ በየሚዳው በጣለው ጊዜ በንደት ጳጳሱ አቡነ ሉቃስ ድርቡሽን አጠፋለሁ ብዬ መጣሁ ያልከው ለጎጃም አንተ ድርቡሽ ሆንክ ብለው አጤ የሐንሰን በመቆጣታቸው ወደ አምባው ሌሊት ሰብረው እንዲገቡ በጨረቃ የተላኩት ያጼ የሐንሰ ወታደሮች ተከላካዮቹ በጠቋሚ ደርሰውበት ከላይ ናዳ አየሰደዱ ብዙ ወታደር እንደፈጁ ንጉሠ ነገሥቱ በዚህ ተናደው ብዙ ጭፍራ ለደው ጎጃምን ከፋኛ ማስፈጀታቸውን” ይሉና ገጽ 536 “አጤ የሐንሰ ወደ ሸዋ ለመምጣት ሲነሱ በምስጢር ከንጉሥ ምኒልክ የተላኩ መነኪሳት መጥተው (ሂደው) ወደ ሸዋ የሄደህ እንደሆነ ንጉሥ ምኒልክን ድል ታደርጋለህ በነፍሱ ግን ትጎዳለህ ወደ መተማ የሄደህ እንደሆነ ግን በለማዕትነት ትሞታለህ። በነፍሱ ትጠቀማለህ ቢላቸው በሥጋዬ ተጠቅሜ በነፍሱ ከምጎዳ ሞት ይሻለኛል ብለው ወደ መተማ ሄዱ” ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ ወዲህ አጤው ወደ ሸዋ ለመዝመት ያቀዱትን እቅድ ትተው ወደ መተማ ዘምተዋል። መተማም ድርቡሽን አይመቱ ምት መትተውታል። ድል የእርሳቸው ሁኖ ምርኮ በመቀበል ላይ ባሉ በተባራራ ጥይት ተመቱና ሞቱ። የኢትዮጵያ ሠራዊትም ብትብንኑ ወጣ። ንጉሥ ምኒልክ ሁኔታውን

ለማዳመጥ ወሎ ውስጥ ውጫሌ ላይ ነበሩና በዚህ ወቅት አስመራን በኢርትራ ተወላጆች መሪነት ያዙት። ከዚያም ምርጫ በማጣታቸው ከጣሊያኖች ጋር ሚያዝያ 25 ቀን 1881 ዓም ውጫሌ ውል ከአጤ ምኒልክ ጋር ተዋዋሉ። በዚህ ውል ምክንያት የአድዋ ጦርነት ተነስቶ በአጤ ምኒልክና እትጌ ጣይቱ ብጡል በሌሎችም የኢትዮጵያ ጀግኖች አድዋ ላይ አይቀጡ ቅጣት ተቀጥቶ ሲመለስ ጣሊያን በኢትዮጵያ ላይ ቂም ይዞ የነበረ ሲሆን የኢትዮጵያን ሕዝብ በተለያዩ ምክንያት አንዱን ባንዱ እርስ በእርሳቸው እንዲያጉ ሲያደርግ ሕዝቡ ብዛት እንዲቀንስ በጦርነት መተው እንዲያልቁ ከፍተኛውን ቅስቀሳ አድርጎአል። ይህን ሴራ ጣልያኖች እንደሚያደርጉ አጤ ምኒልክ በመረዳታቸው ምክር ብቻ ሳይሆን እርግማን ጭምር ለኢትዮጵያ ሕዝብ ግንቦት 10 ቀን 1901 ዓም አስተላልፈው ነበር።

አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 463 “የአገሬ የኢትዮጵያ ልጆቹ ወዳጆቹ እግዚአብሔር የገለፀልኝን ምክር ልምከራችሁ። ምክረንም እግዚአብሔር በልባችሁ እንዲያባድርባችሁ ተስፋ አደርጋለሁ። አጤ ቴዎድሮስ የሞቱ ጊዜ ከአባቸው ጋር የነበረው በው ሁሉ ያንዱን አገር አንዱ እደርባለሁ አንዱን ገድዬ እኔ ጌታ እሆናለሁ እያለ ሁሉም ላይረባ ተላልቆ ቀረ። ከዚህም በኋላ ያጼ የሐንሰ ለው የሆነውን የምታውቁት ነው። ባገር በሽታ ባይገባበት ሌላ የባዕድ ጦር ሳይነሳበት በምቀኝነት እርስ በርሱ እንደተላለቀ አይታችሁታል። አሁንም ልጆቼ ወዳጆቼ አንዱ ባንዱ ምቀኝነት ይቅር። ያንዱን አገር እኔ እደርባለሁ እንዳትባባሱ። እኔ እስካሁን በፍቅር እንዳናርጓችሁ እናንተም ተስማምታችሁ በፍቅር እንድትኖሩ እለምናችኋለሁ። እናንተ አንድ ልብ ከሆናችሁ በምቀኝነት እርስ በርሳችሁ ተዋግታችሁ ካላለቃችሁ በቀር አገራችንን ኢትዮጵያን ለሌላ ባዕድ አትሰጡአትም ከፋም ነገር አገራችንን አያገኛትም። ንፋስ እንዳይገባባችሁ አገራችሁን በየላችሁበት በርትታችሁ ጠብቁ። ወንድሜ ወንድሜ እየተባባላችሁ ተደጋገፋ።”

“የኢትዮጵያ ጠላት ባንዱ ወገን ትቶ ባንድ ወገን ቢሄድና ቢጋፋ በኔ ወገን ካልመጣ ምን ቸገረኝ ብላችሁ ዝም አትበሉ። ያ ጠላት በመጣበት በኩል ሁላችሁም ሂዳችሁ አንድነት ታግላችሁ ጠላታችሁን መልሱ። እስከዚህ ታችሁ እስቲመጣ ዝም ብላችሁ አትቆዩ ይህንን ምክር ለእናንተ መስጠቴ እኔማ በእግዚአብሔር ቸርነት ይህን ያህል ዘመን ገዝቼ የሰምን። ነገር ግን ለው ነኝና እንግዲህ ሰንት ያህል ዘመን እቆያለሁ ብል ነው። አሁንም እኔ እንደተመኘሁት እግዚአብሔር የተጨመረበትና ፈቃዱ ሆኖ

ልጅን ቢያቆምላችሁ ከልጅ ጋር ሆናችሁ አገራችሁን ጠብቁ። አደራ ብያችኋለሁ። አደራ የሚያኖሩበት ሰው የታመነ ስለሆነ ነው።”

“አሁንም እኔ እናንተን አምኜ ልጄን አደራ ብዬ እስጣችኋለሁና አሳድገት። በብልሃት ምክሩት። በጉልበት አግዙት በምክር ደግፋት። ልጄን አደራ መስጠቱ ከልጅ ጋር ኢትዮጵያን አደራ ጠብቁ ማለቱ ነው። እኔም ይኸው በገዢዎች አለማወቅ ወረሰብ አለመለማማት የተነሣ ከብዙ ዘመን ጀምሮ ተከፋፍላ የነበረችውን አገራችን ኢትዮጵያን ማሰኘት ተጣጥረ ይኸው አስፋቻታለሁ። እናንተም ከልጅ ጋር ሁናችሁ ተስማምታችሁ የኢትዮጵያን ደንበር እንዲሰፋ እንጂ አንድም ጋት መሬት እንዳይጠብ አድርጉ። ጠብቁ አልሙ የደጊቱ አገራችን የኢትዮጵያ አምላክ ያግዛችሁ ይጠብቃችሁ። ከዚህ ቃል የወጣ በሰማይም ነፍሱ በምድርም ሥጋው ልጁ እስከ ልጅ ልጁ የተረገመ ይሁን። የኢትዮጵያ ውቃቢ ያጥፋው እኔም ሳለሁ ከፍቃዴ የወጣን እረግሜዋለሁ” ሲሉ ረግመዋል።

የ12 ዓመቱ አቤቶ ኢያሱ ሚካኤል የአልጋ ወራሹ እንደራሴ ራስ ተሰማ ናደው መሆናቸውን አስታወቁ። ወዲያው በስልጣን ሽኩቻ ይናደፉ ጀመር። ሌላው ቀርቶ የአድዋዋን ጀግና የአዲስ አበባ ከተማ መስራች እትጌ ጣይቱ ብጡልን ሳይቀር በገዞት አስቀመጡለቸው። የአጤ ምኒልክን ልጅ ወይዘሮ ዘውዲቱንና ባለቤታቸውን ራስ ጉግሳ ወሴን ሆነ ሌሎችን መኳንንቶች አሰሩ።

ቀኛዝማች ታደሰ ዘወልዴ ጣይቱ ብጡል በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 66 “ዳሩ ግን መኳንንቱ ሁኔታውን በአንክሮ በመመልከት በተለያዩ ቡድኖች እየተጠራሩ ስብሰባዎች በማድረግ የእትጌይቱ ሥልጣን ስለሚገታበት ዘዴ ይመክሩ ዝመር። ለሢራው መሪ በመሆን ውስጥ ውስጡን ሲጎተት የነበሩት የወደፊቱ አልጋ ወራሽና የልጅ ኢያሱ ሞግዚት ራስ ቢትወደድ ተሰማ ነበሩ” ይሉና ገጽ 72 “የእትጌ ጣይቱን ወገኖች ጨርሶ ኃይል ለማሳጣት ሲባል አጥቂው ወገን አዲስ የአስራትና የሹም ሽር ፍርዶች ማስተላለፉን ተያያዘው” ይሉና

ገጽ 77”በጥር 1908 ዓም እቲጌ ጣይቱ ከነጭራሹ ከቤተ መንግሥቱ እንዲወጡላቸውና እንጦጦ ሔደው በገዞት እንዲቆዩ አሳስቡዋቸው”ሲሉ ጽፈዋል። አነቢትወደድ ተሰማ፤ እትጌ ጣይቱ ብጡል በገዞት አስቀምጠው ከመግደላቸው በላይ በትውልድና በግቢ ወይም ሊቀርቧቸው ይችላሉ የተባሉት በተለይም የጎንደርና የወሎ መኳንንቶች ለእስርና ለሹም ሽር

እንዲዳረጉ አደረጉ። አጤ ልጅ ኢያሱ ዘውድ ሜኑ ሲባሉ “ፈረሲ ምጽዋ ውሃ ሳይጠጣ አልነግስም”በማለት መዕልክተኞቻቸውን ወደ አውስትሪያ ልከው 100 ሺህ ጠበንጃ እንዲገዙላቸው አዘዙ።

ነበዜ ጣፈጠ፤ አባ ጤና ኢያሱ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 60 “ልጅ ኢያሱ አንድ መቶ መድፍ ሰባ ሺህ ሚንሸርና መውዜር ጠበንጃ ጥይትም ለአንድ ጠበንጃ 500 ጥይት እየታለበ እንዲገዛ አራት መልክተኞቻቸውን ወደ ነምሳ ላከ” ሲሉ ጽፈዋል። ነገር ግን የአንደኛው ዓለም ጦርነት ተነስቶ ስለነበር መሳሪያውን ለራሳቸው ስለፈለጉት 30 ሺህ ብቻ ነበር የመጣላቸው። ልጅ ኢያሱም በአስብ አስተዳደር በአፋር ክልል ከ40 ሺህ ጦር በላይ መልምለው ቅኝ ገዢዎችን ከምድረ ምስራቅ አፍሪካ ለማባረር ሲጥሩ (በአጤ) ልጅ ኢያሱ ላይ ጣልያኖችና እንግሊዞች ፈረንሳዮች የሀሰት ሰነድ በማዘጋጀት ፀረ ኢያሱ ሴራው ይጎነጎን ጀመር።

መልምለው ያሳደጓቸውን ደጃዝማች ተፈሪን አቅፈው ወደ መኳንንቱ አድማ አመጡለቸው። ለሥልጣን ያከባከቡ መኳንንቶች ደጃዝማች ተፈሪ መኮንንን አልጋ ወራሽ አድርገው ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ምኒልክን አነሳሡ። በንግሥት ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመን ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ፤ የአድዋ አስተዳዳሪ ከኢጣሊያ መንግሥት ጋር ተዋውለው ገብረ ሥላሴ የሚል ጽሑፍ የተጻፈበት 3000 ወጪ፤ ጠበንጃ ተቀበሉ። ከዚያም ብዙ ሰው ከገደሉ በኋላ ራስ ወልደ ጊዮርጊስ ሲዘምቱባቸው ወደ ኢጣሊያ ኤርትራ ሂደው ተቀመጡ። እኒሁ ደጃዝማች ለወጪ፤ ብለው መሬት የሸጡት ናቸው። ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ ለኢትዮጵያ አንድነት ቁመው የተዋጉትን የትግራይ ልጆች ፈጁለቸው።

ራስ ጉግሳ ወሴ በአጤ ልጅ ኢያሱ ዘመን በገዞት ሲኖሩ ባለቤታቸውን ሲያነግሡ ባል አንዳይኖራቸው ተወስኖባቸው ነበር። ራስ ጉግሳ ወሴ፤ ከባለቤታቸው ተለይተው እንዲኖሩ ተደርጎ ሳለ በ1921 ዓም ራስ ተፈሪ ንጉሥ ተብለው ሲነግሡ በጎንደር ላይ ሲሆን ራስ የጎንደርን ገብረት ለተፈሪ አሳልፈ አልሰጥም አሉ። ጃንሆይ ሆኑ አንዳንድ ደራሲያን የጣልያን ሰው አድርገው ጽፈዋል። በመሰረቱ ራስ ጉግሳ ወሴ ባንዳ አልሆኑም። በተለይም የዶ/ር ተወልደ ትኩኦ መጽሐፍ የሚያበራራው ቀደም የተወራ ትክክል እንዳልሆነ ነው። ከዚህ ወዲህ ደጃዝማች አያሌው ብሩ ለሥልጣን ሲሉ አጎታቸውን ለመውጋት ተስማሙ።

አንችም ላይ መጋቢት 22 ቀን 1922 ዓም አየር በራስ ጉግሳ ጦር ላይ ጣለባቸው። ራስ በዚህ ጦርነት ሞቱ። ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ምኒልክን መጋቢት 24 ቀን 1922 ዓም በመርፌ ወገተው ገደሏቸው። ዛሬ አንዳንድ ደራሲያን “አባቱ እንደነገሩት” እያሉ ጃንሆይን ቅዱስ አድርገው ጽፈዋል። ይህ በውነቱ ትክክል አይደለም። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ጉግሣዬአጼ ኃይለ ሥላሴን ልጅ አግብተው ከቤተ መንግሥቱ የገቡ ሲሆን ባለቤታቸው ሲሞቱባቸው አጼ ኃይለ ሥላሴ እንዳያዝኑ ማበረታቻ ይልኩላቸው ነበር። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ግን ከጣሊያን ጋር እየተሳሳኩ ኢትዮጵያን አስወረሩ። ጣሊያን ከኢትዮጵያ ሲባረር መንግሥት ባንድ እግሩ ላይቆም እንገብርም በማለት ሰፊ ዘመቻ ያደረጉት አንዳንድ ባንዳና መኳንንቶች መሆናቸው አይዘነጋም። ወያኔ የሚባለውን ድርጅት የመሰረቱት በ1934 ዓም መጨረሻ ላይ ነው። ይህ ድርጅት በባላምበራሳ ሃይለ ማርያም ረዳ የሚመራ ሲሆን ሕዝቡን አስሸፍቶ ያዋጋ መሆኑ አይዘነጋም።

የኢትዮጵያ የገባር ሥርዓትና ጅምር ካፒታሊዝም በተባለው መጽሐፋ ገጽ 136 “የ1934-1936 የይትግራይ አመጽ በትግራይ ክፍለ ሀገር በራያና አዘቦ በእንድርታ በክልተአውላሉ በተምቤን አገራባች አውራጃዎች (1)በማገበራዊ ጥንቅርና የዕድገት ደረጃ የተለያዩ በቅይጥ የእንሰላት ርባታና የእርሻ ተግባራት የሚኖሩት ሶስት የራያ፣የአዘቦና የዋጅራት አናሳ ማገበረሰቦች (2)የ1928-1933 የፋሽሽቶች ጦርነት ታላቅ የኢኮኖሚ የፖለቲካና ማገበራዊ ውድቀት ያደረሰባቸው የትግራይ መሳፍንታዊና ባላባታዊ የልዑል ራስ ሰዩም መንገሻና የደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ጉግሳ የሥልጣን አንጃዎችና (3)ብዙ የትግራይ ሽፍታ ቡድኖች በልዩ ልዩ የፖለቲካ የኢኮኖሚ የሥልጣንና ማገበራዊ ግፊቶች በመካከላቸው ወቅታዊና ታክቲካዊ ሕብረት ፈጥረው በድሀረ ጦርነት በመልሶ ግምባታ ችግር ዘመን በአገሪቱ የመንግሥት ባለሥልጣኖች ሠራተኞች የቀድሞ አርበኞችና ነጭ ለባሽ ወታደሮች ያካሄዱት የትጥቅ አመጽ ነው።

በትግራይ በሕዝቡና በማዕከላዊው የ1934-1936 ችግር የቀሰቀሱ ግለሰቦች ማገበረሰቦች ወገኖችና ኃይሎች ጦርነትና አዲሱ የአስተዳደር ሥርዓት ጉዳት ያደረሰባቸው የአዘቦ የራያና የዋጅራት አመፀኛ ማገበረሰቦች የአካባቢ ምስላኔዎች የታጠቁ የሽፍታ ቡድኖች ትግራይን ከኢርትራ ጋር አጣምረው ከኢትዮጵያ ውጭ የሆነ አንድ ሌላ አዲስ መንግሥት ለማቋቋም የሚፈልጉ አንዳንድ ሰዎች በሃይማኖት ለም አዲስ ትምህርትና ለውጥ የማይፈልጉ ባሕታውያን የልዑል ራስ ሰዩም መንገሻ ሹማምንቶች

ናቸው” ይለና ገጽ 145“ ከመስከረም 7 ቀን ጥቅምት 3 ቀን 1936 በትግራይ አመፀኞችና በማዕከላዊ መንግሥት ወታደሮች መካከል በተጠቀሱት አውራጃዎች ከሞላ ጎደል ሙሉ ጦርነት ተካሂደ። በዚህ ወቅት ከመስከረም 12 እስከ ጥቅምት 3 ቀን ድረስ ለ21 ቀን የመቀሌን ከተማ በቁጥጥራቸው ሥር አድርገው ነበር” ይለና “የትግራይ የ1934-1936 አመፀኞች የትጥቅ እንቅስቃሴያቸውን ወያኔ በሚል ባህላዊ ስያሜ ይጠሩታል” ብለዋል።

ከዚህ ወዲህ መብታችን ተነካ በከፍለ ሀገራችን ላይ መሰራት አልቻልንም የሚለና ሌላም ሌላ ጥያቄ ያላቸው ኢትዮጵያውያን ከመንግሥት ላይ እያመጹ ራሳቸውን መስዋዕት ያደረጉ ብዙ ናቸው። በ1937 ዓም በሳጃም ጀግናው ደጃዝማች በሳይ ዘሰቀ በ1939 ዓም በጎንደር ፈታውራሪ ኃይሉ ክብረትና ኋላም ደጃዝማች ነጋሽ ወርቅነህ በማመጽ ብዙ ችግርም ደርሶ ነበር። እንዲሁም በአዲስ አበባ ንዋሪ የነበሩ በ1943 ዓም መገልብጠ መንግሥት ለማድረግ በቢትወደድ ነጋሽ በዛብህና በሌሎችም መኳንንቶች ሲዶለት በዚያን ሰዓት ሻለቃ ኋላ ጀረኔራል መንግሥቱ ንዋይ ከደጃዝማች ገረቡ ዱኬ ቤት አፈኑአቸው።

ጥፋተኛው የተባለት ቤትወደድ ነጋሽ በዛብህ ረዘም ላለ ዓመታት ሲታሰሩ ሌሎች በቅጣትና እነሰ ባለ እስራት ተለቀዋል። እነዚህን በ1943 ዓም ያፈኑ ሻለቃ መንግሥቱ ንዋይ ኋላ እርሳቸው ከኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁና ከጀኔራል ጥጌ ዲቡንና አቶ ገርማሜ ንዋይ ጋር በታህሳስ 1953 ዓም መገልብጠ መንግሥት አድርገው ብዙ ሕዝብ ያለቀ መሆኑ ሲታወቅ አብዛኞቹ ራሳቸውን ሲገድሉ እርሳቸው ቆሰለው በአርሶ አደር ተይዘው ለመንግሥት ተሰጡ። በፍርድ ምክንያትም ተገደሉ። ደጃዝማች ታክለ ወልደ ሐዋርያት የጀመሩት መገልብጠ መንግሥት ሳይሳካ መቅረቱ አይዘነጋም። የባሌው አመጽ ከፍተኛው ሲሆን በ1959 ዓም የሚጫና ቱለማ ማህበር ወደ ሥነ መንግሥት ፖለቲካ መዋቅር ተቀይሮ ጀኔራል ታደሰ ብሩ አጼ ኃይለ ሥላሴን ለማስገደል ሲጥሩ ተያዙ። የአጼው መንግሥት ጎጃምንም እንዲሁ በአየር አስደበደቡት ።በሌላውም ክፍለ ሀገር መጠኑ ይነስ እንጂ ብዙ ጉዳት በህዝብ ላይ ደርሷል።

ዓለም በ2 ዓሳላን መንግሥታት ቀለበት ውስጥ ገባች። ኢትዮጵያ ከዝያም ከዚያም እያለች ራሷን ማስተዳደር ለትጀምር ኢትዮጵያዊ ግብር ከፍሎ ያስተማራቸው አንድ ከመሆን ይልቅ ልዩነትን ማሰፋት የዘወትር ተግባራቸው ሆነ። በዚህ ምክንያት ዘመናዊ ተማሪዎች እነሱ በነሱ

ተለያይተው የኢትዮጵያን ሕዝብ እንዲለያዩ ለማድረግ ታጥቀው ተነሱ። ከዚህ ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር የወጣው የትግራይ ልጆች ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር አብረው ከመሰለፍ ይልቅ ለራሳቸው መሰለፍን መርጠው ወደ ትግል ሚዳ ገቡ።

፩

እነሱም ራሳቸው አንድ ሁነው አልገቡም ነበር። 1ኛ በመጀመሪያ ወደ ትጥቅ ትግል የገባው ትኬሌፍ የሚባለው ቡድን ሲሆን አሰልጣኝ የመጀመሪያው ጀብሃ ተብሎ ይጠራ የነበረው ድርጅት ነበር። 2ኛው ዛሬ ኢትዮጵያን በማስተዳደር ላይ ያለው ወያኔ የካቲት 11 ቀን በ1967 ተመሰርቶ ከቫሽቢያ ጋር ወግኖ የነበረው ድርጅት ነው። 3ኛ ምንም እንኳን የተማሪው ማሕበር አባል ያልነበሩ ግለሰቦች የተለባሰቡበት ድርጅት ቢሆንም ጠራናፊት በሚል ተደራጅተው በርሃ ገብተው የነበሩ መሆናቸውን የአቶ ገደይ ባህር ሹም አሞራ በተባለው መጽሐፍ ያሰረዳል።

በዚህ ወቅት በኢትዮጵያ ውስጥ የጎሳ ድርጅቶች ሆኑ አገር አቀፍ ድርጅቶች የተመሰረቱ ብዙ ቢሆኑም ሌሎች ሲከሰሙና ሲጠፉ ተሳክቶባቸው በዓለም ታላላቅ አገሮች ተረድተው የኢትዮጵያን አንድነት ለማናጋት ከ640 ዓም እስከ 1940 ዓም የኢትዮጵያ የባህር ኃይል ሆነ የንግድ መርከብ አልነበራትም። የግለሰቦች አንስተኛ ጀልባ ከዚላ ወደ ተርሰሲና በርበራ የሚሄዱ የኢትዮጵያውያን አስላሞች በተለይ የአፋሮች ካልሆነ አገር አቀፍ መርከብ አልነበራትም።

ከ1938 ዓም ወዲህ በክቡር አቶ አክሊሉ ሀብተወልድ ያልተቆጠበ ጥረትና በአጤው ብልሃት በአረቦች የተወሰደብንን ዓለም አቀፍ በአሜሪካኖች ኃይል በእንግሊዝ ይሁን ባይ በ1940 ዓም ወዲህ ዓለም አቀፍ አውቅና አግኝታ የብሃር ኃይልና የንግድ መርከብ ነበራት። ከዚያም የአገሪቱን የተደራጀ ወታደራዊ ኃይል የአንድ ግለሰብ የክብር ዘበኛ አሰመሰለው አዋርደው በተነትነትነቱን በዘር መነዘሩት። ራሳቸው የዛሬው ርዕሠ ብሔር አቶ መለስ ዜናዊ ሳይቀሩ በአደባባይ ወጥተው ተናገሩ። ከሊቀ ጠበብት ዶናልድ ኤን ሌሺን ጋር ባደረጉት ቃለ ምልልስ ከዚህ በታች ያለውን መርማዛ መልስ ሰጡ።

ርዕሠ ብሔር መለስ ዜናዊ ኢትዮጵያን ርቢው መጽሔት መስከረም 1985 ዓም ወይም መስከረም 1992 “የትግራዎች አክሱም፣ለጉራጌው ምኑ ነው? የአገሮች ላሊበላ፤ ለእርሞው ምኑ ነው? የጎንደሮች አብያተ መንግሥታት

ለወላይታ ምኑ ነው?” ሲሉ መልስዋል። ከዚህ ወዲህም የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ አሳብ እንዲያኖረው ለማድረግ ተጣረ። ይህ የፈረደበት አማራ ነህ የተባለው ጎሳ ይገረፍ ጀመር። በደቡብ ኢትዮጵያ አስደበደቡት ይህ ቂምን ቋጥሮ መሳሪያ አንግቦ የገባው የአዴድ ባለስልጣናት አንዳንድ ግለሰቦች ያተራምሱት ጀመር።

አሳምነው ገብረወልድ ደመቀ፤ ኢኢትዮጵያዊነት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 78 “አቶ ዲማ ገርሚላ አርባ ጉጉ የአዴድን ሠራዊት ይዘው ከመጡ በኋላ የመጀመሪያ ስራ አድርገው የወሰዱት የአውራጃውን ሕዝብ በጎሳ ለይቶ መመዝገብ ነበር። ይህ አዲስ ሁኔታ ቢሆንም ነገሩን ሰላላውኝነው ዝም ብለን ጠበቅን። የጎሳ ምዝገባው ካለቀ በኋላ አማሮች ተብለው የተለዩት የአርባ ጉጉ ነዋሪዎች ከሌሎች አየተለዩ በየወረዳው ለብቻቸው እንዲሰፍሩ ተደረገ” ሲሉ ጽፈዋል። ከዚያ በኋላ ይህን ሕዝብ ፈጅተውታል። እንዲያውም የዚህ ድርጅት ዋና የሆኑት አባ ዱሳ ገመዳ የተመታው ሕዝብ በአዴድ ሳይሆን በእነግ መሆኑን አምነው ጽፈዋል።

አባ ዱሳ ገመዳ የአሮሞ ሕዝብ ትግል ከየት ወዴት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 153-155 “ህጻናትን አርጊቶች እንዲሁም ነፍስ ጡሮችን ሳይቀር ዘግናኝ በሆነ ሁኔታ አረዳቸው” ሲሉ ጽፈዋል። በአማሮች ብቻ ሳይሆን በሌሎችም ሕዝቦች ላይ አስቃቂ እልቂት ሲፈጸም ኑሮአል። ሕዝቡ ከአንድነቱ ይልቅ ልዩነቱን እንዲያሰፋ በሰፊው ይሰበክ ጀመር። የኤርትራ መገንጠል አውን ለማድረግ የኢትዮጵያን ሕዝብ በዘርና በሃይማኖት ከፋፍሎ መሆኑን ተረዱት። ኤርትራም ከኢትዮጵያ ተለየች። አፋሮች የአሰብ አስተዳደር ተወላጆች “እኛ ኢትዮጵያውያን እንጂ ኤርትራውያን አይደለንም” አያሉ መሳሪያ አንስተው ይዋጉ ጀመር። ወያኔ ከቫሽቢያ ጋር ሁኖ ደፈጠጣቸው። ከዚያም የኢትዮጵያን ንብረት ወደ አንድ ክልል ማጓዝና አንድን ክልል ከሊላው አብልጦ በሰነ ልቦና ከፍ እንዲል ደራሲያን ብሔራቸውን አነሱ፤ ነጋዴዎች የአንዱን ክልል ተወላጆች ብቻ ፈቃድ ያገኙና ያድጉ ጀመር።

ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ሰውና ዕውቀት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 “ህብትን ለማካበት ያስፈልጋል ዘዴ ሰዓቱን ጠብቆ መሆን ነው ወንበዴ ደካማን ለመንጠቅ ፈዛዛን ለመዝረፍ ወዲያ ወዲህ ብለን ሠርተን ለመጋፈፍ” ሲሉ ጽፈዋል።

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1

አገር ለመከላከል የተደረገ ጦርነቶች!

ባለታሪክ ኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 7 “አዋሳኞቿም በስተሰሜን ግብጽ እስከ አነስተኛው የዓባይ ወንዝ ፏፏቴ ድረስ የሚዘረጋ፤ ከዚያም እስከ ኤለፋንቲን ደሴት የሚደርስበትምዕራብ እስከ ሊቢያ መሐል በምሥራቅ ቀይ ባሕር በስተደቡብ ያልታወቁ የአፍሪካ አገሮች ናቸው። እስከ ቅርብ ጊዜ ኢትዮጵያ በስተምስራቅ የአፍሪካ ጦረፍ ላሉት አገሮች የነፃነት ምስራቅ ሆና ቆይታለች” ሲሉ ጽፈዋል። ኢትዮጵያ የዛሬውን ግማሽ አፍሪካን ብቻ ሳይሆን ባህር ተሻግራ ግዛት የነበራት መሆኑ አይዘነጋም። ልጆቿም የታወቁ ተዋጊዎች በመሆናቸው ግዛታቸውን ሳያስነኩ ይዝኑ ነበር። የዛሬው ዛፍና ኬንያ ሱዳን ጅቡቲ ሱማሌና ባህሪንጋሽ የኢትዮጵያ ግዛት ነበር። የኢትዮጵያ ድክመት የታየው በገኛው ክፍለ ዘመን ወዲህ ነው። ከላይ እንደተጠቀሰው ነቢዩ ሙሐመድ አስልምና ሃይማኖት ከመሰረቱ በኋላ ቅድሚያ አረቦች ኋላም ቱርኮች በኢትዮጵያ አነራባች አገሮችን በቁጥጥራቸው ስር አዋሉ። ቅድሚያ ግብጽን ያዙ ይህ ኃይለኛው የቱርክ ሥርወ መንግሥት በኢስያ በአውሮፓና በአፍሪካ ሲሰፋፋ የባሰውን ኢትዮጵያን ማጣበብ ጀመረ።

እንኳን ቀደም የዛሬው የአስላም መንግሥታቶች ኢትዮጵያ ሙሉ በሙሉ አስላም ሳትሆን በመቅረቷ ማዕከላዊውን መንግሥት ለማጣበብ በተለያዩ ወቅቶች ያስነሱትና የሚያስነሱት ጦርነቶች ማስተዋል ይጠቅማል። ምንም እንኳን ክርስትና ሃይማኖት ሲመሰረት ጀምሮ ኢትዮጵያ የተቀበለች ብትሆንም ሮማውያን የራሳቸውን የበላይነት ለማሳየት ሲሉ ተንኮል ሲሰሩ መቆየታቸው አይካድም። ሮማውያን ተዋሕዶዎችን ለማስደብደብ ከቱርክ መንግሥት ጋር ሁነው ግሪክን በ1040 ዓም ላይ አስደብድበዋል። ኢትዮጵያን ካቶሊክ መሆን አልባት በማለት እኛ በእኛ ያደባደቡ ለኢትዮጵያ አስበው ሳይሆን ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ መሆኑ መጨረሻ ላይ ጣሊያንን በኢትዮጵያ ካህናቶቻቸው እየነተቱ እንዳመጡና ለኢትዮጵያ ጥበት መንስኤ መሆናቸው እነሱ የቀበሩት መርዝ ነው።

ለኢትዮጵያ ውድቀት ባጭር ጊዜ አስተዋጽኦ ሊያደርግ የተነሳው ዘመናዊው የአመጽ ፕሮቴስታንት ሃይማኖት ነው። በዚህ አባባሌ ሰዎች

ትክክል ሊመስላቸው አይችልም ነገር ግን ይህ ሃይማኖት ትውልዱ አገራ ብሎ ለአንድነት እንዳይነሳ የሚያደርግ አደንዛዥ ሃይማኖት ነው። አንባቢያን እነዚህን ዘመናዊ ክርስቲያኖች እስኪ በያላችሁበት የምታውቁቸውን ዲንጤዎች“ ዛሬ ስለ ኢትዮጵያ ጉዳይ ስብሰባ ሰላል እንሂድ” ብትሉት መልሱ “እኔ ፖለቲካ ውስጥ አልገባም” ይላል። ሱማሌ ኢትዮጵያን ወራ ተዋሕዶውና እስላሙ ሲዘምት“ ዘመናዊው ክርስቲያኖች” እንዘምትም እያሉ እንደነበር የተጻፈው የሚያስረዳ ሲሆን በ1990 ዓም ሻዕቢያ ኢትዮጵያን ሲወር ሌላው ሕዝብ ወደ ስብሰባ ሲሄድ አያገባም ያለው ይህ የአመጽ ፕሮቴስታንት ሃይማኖት ተከታዮች ናቸው።

ሜደር ጄኔራል አህመድ መስዋዕትነት እና ዕናት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 92“ የኢትዮጵያ ጂኦ ፓተሊካዊ ሁኔታ በአፍሪቃ ቀንድ በቀይ ባህር ጦረፍብህንድ ወቅያኖስ፤ እንዲሁም በአባይ ምንጭ የፖለቲካ ሁኔታ ልዩ ትኩረት ያለው በመሆኑ ከ18ኛው ክፍለ ዘመን ቀደም ብሎ በ16ኛው ክፍለ ዘመን በውጭ ወራሪዎችም የአገራችን ሕልውና ለበርካታ ዓመታት የተፈተነበት ጊዜ ነው” ሲሉ ጽፈዋል። በተለይ በ1316 ዓም አጤ ዓምደ ጺዮን እንዲገባር ሲያደርጉ በሱማሌ አካባቢ እንደገና አረቦች እየገቡ ማስታጠቅ ጀመሩና ኃይላቸውን አደራጅተው በ1520 ዓም ግራኝ አህመድ መሪነት የኢትዮጵያን በትረ ሥልጣን ጨበጡ። በዚህ ዘመን ኢትዮጵያውያን በተለይ አማራው፤ ትግሬው፤ አገው ክርስቲያኑ ሕዝብ ወደ አረብ አገር በባርነት ተሸጡ። ቱርኮች ቅኝ ግዛት አድርገው በያዟት የመን ላይ ከትመው እንደ ነጋዴ በዛሬው ኤርትራ ብቅ እያሉ የኢትዮጵያን ሕዝብ አንድ እንዳይሆን ከፍተኛ ጥረት አድርገዋል። ከ1553 እስከ 1587 ዓም ኢትዮጵያውያንን ማሳመጽ ጀመሩ። የዛሬዎች የኤርትራውያን ባንዳነት አስተማሪ ባህሪ ነጋሽ ይስሐቅ ለቱርክ ገቡ።

የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሣኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 313 “ባህረ ነጋሽ ይሥሃቅ ግን ሰዋኪን ለሚገኙት ሱልጣኖችና ቱርክ ከዳውር ንጉሠ ነገሥቱን አጤ ሚናስን ለመጉዳት ወዳጅነት ጀመረበት። ቱርኮችም ብዙ መሳሪያ ሰጥተው ወደፊት ብዙ የጦር እቃ ከሃገራቸው አስመጥተው እንደሚሰጡት ገለፁለት። ከዚህ በፊት ለነበረው ቂምና በቀል ትተው ወዳጅነትን ወደፊት ለልጅ ልጅ እንደሚመሰርቱ ገልፀውት እሱም በየጊዜው ከምጽዋ ያባርራቸው ነበርና ሁለተኛ ከነሱ ጋር ጦር ላይገጥም ቃል ገብቶ አርኪቆንና ምዕዋን ወደቡን እንዲቆጣጠሩት ፈቀደላቸው” ይሉና ገጽ 325 “ባህረ ነጋሽ ይስሐቅ ግን ከቱርኮች ጋር ተስማምተው

ጠላት ከንጉሠ ነገሥቱ በኩል ቢመጣ ሊያግዙትና ብዙ የጦር መሣሪያና መድፍ ስጥተው ስለነበር እንዲህ የሚል መልስ ጻፈላቸው። ከእርስዎ ጋር ታርቂ ለመግባት እምነት የለኝም። እርስዎን ከማመን የቱርክን ባሻ ማመን ይበልጠኛል የቱርክ ባሻም እኔን አምኖ በአንድ ስጋሽ ላይ በመቀመጥ ቃል ተጋብተናል። እነሱ እምጠይቃቸውን ሁሉ ሊያደርጉልኝ እኔም ለእነሱ ግዛቴን ከፍተኛ ሰጥቻለሁ። እንግዲህ ወዲህ ከእስምና ከሕዝብዎ ጋር እምነትና ፍቅር የለንም። ብዙ የመድፍ ጥይትና ደብዳቤውን አሲህ መልሶ ላከላቸው” ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ በኋላ አጤው እያባረሩ ሲወጉአቸው ሳለ በአንድ የደቡብ ኢትዮጵያ ወታደር በጦር ተወግቶ ራሳው ለአጤው ደረሳቸው።

ኢትዮጵያን ሪጅስተር መጽሔት የካቲት 1986 ዓም /1994 ገጽ 57 “ኢትዮጵያ ከ18ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ ጀምሮ በያዘችው በዘመነ መሳፍንት ፍርክርክ ሥርዓት ብትቀጥል ኖሮ ሕልውናዋ ከፍተኛ አደጋ ላይ ይወድቅ ነበር። ከ19ኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ጀምሮ መጀመሪያ የግብጽ ኃይል በኋላም አውሮፓውያን መላውን አፍሪካ ሲቃረጡ የኢትዮጵያም አጣ ከሌሎች የተለየ አይሆንም ነበር። ይህን አደጋ የተገነዘቡና የዘመነ መሳፍንት ሥርዓት አልበኝነት ካላበቃ የኢትዮጵያ ታሪክ ወግና ማዕረግ የሕዝቧም ሰላም እንደሚያበቃለት የተረዱ ኃይሎች ቆርጠው ተነሡ። ለዚህ ተሐድሶ ምክንያት የሆኑት የልጅ ካሣን ቴዎድሮስ አነሣስ ቀረብ ብለን ስንመረምረው የርሳቸው በወቅቱ መነሣት ከፍተኛ ትርጉም ይሰጠናል። አገራቸው ደንቢያና ቋራ ሱዳን አጠገብ መሆኑን በጊዜው በኢትዮጵያ ላይ ተነሥቶ የነበረው የግብጽ ኃይል ሱዳንን አጠቃሎ ወደ ምዕራብ ኢትዮጵያ እየገፋ ስለነበር ይህን አደጋ ወጣቱ ካሣ በሚገባ ተገንዝቦታል። ለዚህም ነው ገና ተራ ምስላኔ ሳሉ ትልቁ ትንቅንቃቸው ከግብጽ ሠራዊት ጋር የነበረው። በውጊያው ላይ በብርቱ ቆስለው ከሞት ተርፈዋል። ስለ ኢትዮጵያ መድከም ቁጭትና ባፋጣኝ ተሐድሶ አድርጎ ጠንካራ ኃይል የመገንባትንና ማስከላዊነትን የማጥበቅ ሐሳብ ያሳደረባቸው ይኸው ስጋት ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ እንደሞቱ የነገሡት በኢትዮጵያ የነገሡት አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ሲሆኑ ብዙ የታሪክ ሰዎች እኒህን አጤ ይረሱአቸዋል በኢትዮጵያ ታሪክ 3 ዓመት አገር የመራ ቀርቶ ለ6 ሰዓት የነገሡት አጤ ገበዩ እንኳን ሰማቸው ከነገሥታቱ ተርታ ተጽፎ ይገኛል። 3ኛው አጤ ተክለ ጊዮርጊስ አጤ ቴዎድሮስ አንድ ለማድረግ የታገሉላትን ኢትዮጵያን ከገቡ ለማድረግ የሸፈተውን ለማሳመን ሲንከራተቱ ቆዩ። ከዚህ ወዲህ

ደጃዝማች ካሳ፣ ሐምሌ 7 ቀን በ1863 ዓም 4ኛው አጤ ዮሐንስ ነገሡ። 4ኛው አጤ ዮሐንስ እንደነገሡ በአጤ ቴዎድሮስና በአጤ ተክለ ጊዮርጊስ የተጀመረውን አንድነት ለማጠናከር መከራ ሲያደርጉ ግብጾች ከአውሮፓውያን የጦር መሳሪያ ተችረው ከአሜሪካ የጦር አዋጊዮች አግኝተው ምፅዋን ይዘው ሌላውን የኢትዮጵያ ክፍለ ለመቆጣጠር እቅድ አወጡ። በምስራቅ ኢትዮጵያ ሆነ በስሜን ኢትዮጵያ ጦር አደራጅተው ዓባይ መፍሰሻውን በቁጥጥራቸው ስር ለማድረግ አቀዱ። በዚህ ወቅት የባህረ ነጋሽ የሐማሴን አስተዳዳሪ ራስ አሉላ በአስተዳደርና ለአንድነት ጠንከር እያሉ መሄድ ሲጀምሩ አንዳንድ ባንዳ የባህረ ነጋሽ ተወላጆች ግብጽን እየመሩ ወደ ደጋው ማውጣት ጀመሩ።

የኢትዮጵያና የግብፅ ጦርነት ጉንደት ጎዳጉዳ ላይ ተጀመረ። በዚህ ጦርነት 10000 የግብጽ ጦር በኢትዮጵያ የጦር ድባቅ ተመታ። የዚህን ዜና የግብጽ ከዲብ አስማኤል እንደሰማ ኮሎኔል ሎሪንግ በተባለ አሜሪካ አዝማችነት ልጁን ሐሰን ፓሻን የጦሩ የበላይ አሣዥ አድርጎ 20000 ጦር ሰደደ። ይህ ጦር ከምዕሮ ደቀመሐረ አጠገብ ወደምትገኘው ጉራዕ ገወገሠ አጤ ዮሐንስ የግብጽ አዲስ ጦር ኢትዮጵያን ለመውረር መምጣቱን ለሕዝባቸው በአዋጅ አስነሃረው 10000 ባለብረት ወደ 60000 እና ጀሌና ፈረሰኛ አስከትለው የግብጽን ጦር ገጠሙት። እሁንም ድል አደረጉና ከ4000 በላይ የግብጽ ጦር ገድለው የጦሩን መሣሪያ ማረኩበት። የከዲቡ ልጅ ሐሰን ፓሻም ተማረከ፤ በኋላ ግን ተለቀቀ።

ኢጣሊያኖች በመጀመሪያ በካቶሊክ ካህናት በገዙት 12 ጋሻ መሬት አሳበው ለመግባት ሲያስቡ ግብጾችና ሱዳኖች ተዋግተው ግብጾች ተጠቅተው ወታደራቸው ማለፊያ አዋቶ በነበረበት ወቅት ምዕሮ በግብጾች እጅ ስለነበር እንግሊዞች አጤ ዮሐንስን የምጽዋን ወደብ ያለ ምንም ጦርነት ይረከባሉ ብለው ካላመኑ በኋላ የግብጽ ጦር ከከበላ ምጽዋ ሲገባ እንግሊዞች ጣልያኖችን አስመጥተው ምጽዋን እንዲይዙ አስደረጉ። የጣልያን ጦር በኮሎኔል ሳሊታ ይመራ ለነበረው ጦር ጀኔራል ካርሉ ሽኔ ዋና አሣዥ አድርጎ ከሾመ በኋላ ከምጽዋ ወጣ ብሎ ደጋሊን ከዚያም አልፎ ሰሐጢን በመያዝ ግዛታቸውን እያስፋፉ ይመሽጉ ጀመሩ። በዚያ ወቅት መረብ ምላሽ ሹም ራስ አሉላ የጣሊያኖች ምጽዋን መያዝ በመቃወም ለኢጣሊያን ጀኔራል ካርሉ ሽኔ ከዊኦ እና ዙላ ወታደሮቹን እንዲያስወጣ ላኩበት። ጀኔራል ካሉር ሽኔም ሰሐጢን ወርሮ እዚያ መሽጎ ከነበረው ከማዞር በራቲ ጦር ጋር ሚዳ ላይ ሲገጥሙ ጣሊያኖች ጦርነቱ ሲበረታባቸው ወደ ምሽጋቸው ገቡ። ጣሊያኖች ደጋሊ ድል ከሆኑ ጀምሮ

ኃይላቸውን አጠናክረው ባሕረ ነጋሽ ኤርትራን ለመቆጣጠር እቅድ አወጡ።

አማረ አፈላብ ብሻው አሰብ የኢትዮጵያ አካል ነች በተባለው መጽሐፍ “አጤ የጎንደር ጣልያንን ለመውጋት በቆጠረ ሲወርዱ ድርሱን ጎንደርን አጠፉ። በዚህ ወቅት አጤ የሐንሰ ንጉሥ ተክለ ሃይማኖትና ንጉሥ ምኒልክ ጎንደር መጥተው መዋጋት እንዳለባቸው አዘዙአቸው ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ደንቢያ አላር ውሃ ላይ ድርሱን ገጠሙት። ከፍተኛ የሆነ ጀብድ ሰርተው ቅስሙን ቢለብሩትም ድሉ የእርሳቸው አልሆነም። ወይዘሮ ምንትዋብ ልጃቸው ተማረኩ። ድርሱን ድል ቢያደርግም ቅስሙ በመለበሩ የዘረፈውን ዘርፎ ወደ ገላባት ገሰገሰ። አጤ የሐንሰ ከሰሐጢ ተመልሰው ጎጃምን መትተው መተማ ዘመቱ። መተማ ላይ የኢትዮጵያ ልጆች ድርሱን አይቀጡ ቅጣት ቀጥተው ደበደቡት። አጤ የሐንሰ ምርኮ በመቀበል ላይ ሳሉ በተባራራ ጥይት ተመቱና ሞቱ። የሮጠውን ድርሱን አንዳንድ ባንዳ ኢትዮጵያውያን አጤው መሞታቸውን ነግረው እንዲመለስ አስደረጉ። ድርሱን ያለ የሌለውን ኃይል አጠራቅሞ ሲመለስ ራሳቸውን በማግኘቱ ራሳቸውን ቆርጦ ወደ መጣበት ገሰገሰ።

ጣሊያኖች በኤርትራ ተወላጆች እየተመሩ አስመራን ተቆጣጠሩ። ንጉሥ ምኒልክ ሁኔታውን ለማግራት ወሎ ነበሩና ከጣልያኖች ጋር የውጫሊን ውል ሚያዝያ 25 ቀን 1881 ዓም ተዋዋሉ። ይህን ውል በሚዋዋሉበት ወቅት አንቀጽ 17 የኢትዮጵያን ነጻነት የማያስጠብቅ መሆኑን አለቃ አጽሜ ጊዮርጊስ አስረዱ። አጤ ምኒልክም አንቀጽ 17ን አስጠርተው አንቀጹ ይቀየር ሲሉት አንቀጽ 17ን ተክክለው አጽሜ ጊዮርጊስ ከጣልያን መንግሥት ጋር ለማጣላት ያደረገው በመሆኑ ይታሰር ሲል አሳሰበ። አጤ ምኒልክም አለቃ አጽሜን እንዲታሰሩ ሲሉ አትጌ ጣይቱ፤ መታሰር የለበትም አሉ።

የአንቀጽ መበላሸት ሮም ይማሩ የነበሩት ነጋድራስ የጳላው ሊቀ ጠበብት ፕሮፌሰር አፈወርቅ ገብረ ኢየሱስ ለራስ መኮነን በማስረዳታቸው ሁኔታው ተባብሶ ወደ ጦርነት የሚያደርስ አቅጣጫ ሲመጣ አለቃ አጽሜ ጊዮርጊስ ከታሰሩበት ሲፈቱ እትጌ ጣይቱ ብጡል “ከዚህ ወዲህ የአገር ጉዳይ ማንኛውንም ነገር እኔ ሳላውቀው መወሰን ስለሌለበት ይፍቀዱልኝ” ሲሉ አስፈቀዱ። አጤ ምኒልክ ይህ ውል መስተካከል አለበት ሲሉ አንቀጽ 17ን አስጠሩት። ውል ለማስቀረት ብዙ ጥረት ቢያደርግም እትጌ ጣይቱ “እኔ ሌት ነኝ ጦርነት አልወድም ለሀገሪ ግን እሞታለሁ” ሲሉ በመናገራቸው

አንቀጽ 17 ተበላጭቶ በጁ ይዞት የነበረውን ወረቀት በጣጥሶ ጣለው። ከዚህ በኋላ ጣልያን መላው ኢትዮጵያን ልትወር በማቀድ ከኤርትራ የነበራትን ኃይል ወደ ትግራይ ማሻገር ጀመረች። አጤ ምኒልክ ለሀዘባቸው ምታ ነጋሪት ከተት ሠራዊት ብለው አዋጅ አውጀው ዝቅቶቸውን ከአዲስ አበባ ወደ ትግራይ አቀኑ። መቀሌንና አምባላጌን አስለቅቀው ወደ ፊት መገሰገስ ጀመሩ።

ከህደት በደም መሬት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 171 “የጀብድኛው የኢጣሊያ ኮሎኒያሊስት ወታደሮች ኢትዮጵያን በጦር ኃይል አሸንፈው አጤ ምኒልክንና እትጌ ጣይቱን በሰንሰለት አለረው በምርኮኝነት ወደ ሮም ለመውሰድ በከንቱ ምኞት አብደው በከፍተኛ ዝግጅት ላይ ስለነበሩ ነው” ሲሉ ጽፈዋል። ኢጣልያ አጤ ምኒልክንና እትጌ ጣይቱን ብጡልን አሰሮ ለመውሰድ ሲያቅድ ምን ያክል የኢትዮጵያን ሕዝብ ንቆት ነበር? ከክርስቶስ ልደት በፊት የሮማ ቄሳር ግብጽን ቅኝ ግዛት ይዘው ወደ ኢትዮጵያ ለማሰፍ ሲጥሩ አይመቱ ምት ተመተው መመለሳቸውን ታሪክ አሳነበቡም የአውግስቶስ ቄሣ አር ሐውልት ላዕላይ ግብጽ ከደንበሩ ላይ የተሰራውን የንግሥት ሕንደኪ ወታደሮች አፈራርሰውታል። በነገራችን ላይ የንግሥት ሕንደኪ ከአንድ እስከ አስራ ሁለት ሲሆኑ መቀመጫቸው ሜርዌ ሲሆን የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መቀመጫ አክሱም ነበር። ሮማውያን ከክርስቶስ ልደት በፊት በኢትዮጵያውያን ተደብደቦ ሲባረር በራስ አለላ አባ ነጋዝንድ ዶጋሊ ላይ አይመቱ ምት ተመቱ ነበር። ይህን ቂም ለመበቀል ነበር ትልቁ ዘመቻው ግን ሳይሳካበት ቀርቷል።

ጀኔራል ነጋ ተገኝ፤ የኢትዮጵያውያን የረጅም ዘመናዊ ትግልና የዘመናዊ ሠራዊት አመሰራረት በ1855-1974 በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 139 “የኢጣሊያን በአድዋ ላይ ድል መሆን ሁሉንም አበላጭቶአቸው ስለ ነበረ የበቀል ደባው በይፋ እየተከሰተ መሄድ ጀመረ። ከደባው የተወለደ ብስጭታቸው አንዱን ብንጠቅስ አርአያ ሆኖ ለነፃነት ለመብት ትግል እንዳታሰነሳባቸው ቀደም ብለው ጥቁር የተፈጥሮ ጉድለት አለውና በመታዘዝ ለማገልገል እንጂ ለማዘዝም ሆነ ለመምራት ችሎታ እንደሌለው በማስጠናት ብዙዎችን ያሳመኑበት ፕሮፖጋንዳቸው በአድዋ ድል ተስተባብሰባቸው። ይህ ብቻ አይደለም ያሰጋቸው በክርስትና ሃይማኖት የራስ በሆነ በሥዕል በመብረቅ፤ በመጽሐፍቷና በራሷ ፊደል በመብረቅ ኖታ ጦሯ በራሷ አዛዦች የሚመራ ሠራዊት በመሆኑም ጭምር ነበር” ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ የአድዋ ድል ምደረ አውሮፓን አበላላቅቶ ቅኝ ግዛት ተይዘው ለነበሩ አገሮች ደግሞ የነጻነት ብልጭታ እንዲታያቸው አደረገ። በ1888 ዓም አድዋ ላይ ከፍተኛ ውድቀት ደርሶባቸው ስለነበር ጣሊያኖች ከ40 ዓመታት በላይ ሲዘጋጁ ኑረው በ1927 ዓም በወልወል ወረራ ጀመሩ። በዚህ ወቅት አንዳንድ ባንዳ ግለሰቦች ኢትዮጵያን ዋና ከተማ አዲስ አበባን ተቆጣጥረው የኢትዮጵያን ሠንደቅ ዓላማ አውርደው የራሳቸውን ባንደራ በቀሉ። ጀግኖች ኢትዮጵያውያን ለባዕድ አንገዛም በማለት በዱር በገደል ተዋጓቸው። ከዚህ ላይ እናት ልጃቸውን ለነፃነቱ ለአገሩ መዋጋት እንዳለበት ከመምከር የተቆጠበ አልነበረም ለምሳሌ አንድ ታሪክ ልጥቀስ ይህም የታዋቂው የደጃዝማች ገረሱ ዱኬን እናት አስሮ ልጃቸው ማስገባት እንዳለባቸው ሲጠይቃቸው የሰጡትን መልስ ይሆናል።

በታቦር ሞሟ አባ በራ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 68“ ለምንድነው የእርስዎ ልጅ ገረሱ በገናኖው የኢጣልያ መንግሥት ላይ ያመጸው? ለምንስ ልጅዎን አልመከሩም? የሚል ጥያቄዎችን አቅርቦላቸው ነበር። ወይዘሮ ወርቄም ኃይለኛ ስለነበሩ በጀኔራሉ አነጋገር ተናደው። የኢጣሊያ መንግሥት ገናኖ ሊሆን ይችላል። ግን ልጄ የሚዋጋው ለአገሩ ነፃነት እንጂ ከአገሩ ወጥቶ በኢጣልያ መንግሥት ላይ አላመጸም። ልጄ አርበኛ ነው እንጂ ባንዳ አይደለም። ስለዚህ እንዴት ለአገርህ አትዋጋ ብዬ እመክራለሁ?” ሲሉ መልሰውለታል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ጀግንነትን ብሔራዊ ነፃነትን የመሰለ ክቡር ግርማ ሞገስ ያለው አይበገሬ ሕዝብ ነው። ያለመሪና አስተባባሪ በራሱ ሰንቅ በኋላ ቀር መሣሪያ የአውሮፓ ተስፋፊዎችን አሸንፎ የጥቁር ሕዝብ የነፃነት በር ከፋች የነፃነት የመሰለ ሕዝብ ነው።

ገሪማ ታፈረ ጎንደሬ በጋሻው በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 20“አርበኞች የጦር መሣሪያቸውን ለጠላት አናስረክብም አገራችንን ከአሁን ቀደም የባዕዳን ንጉሥ ነግሞባት አያውቅም ሲሉ አባቶቻችን ሲናገሩን የቆየው ታሪክ አሁን በኛ ጊዜ የሚደመስስ አይደለም በማለት ከአገራቸው በረሃ በየሽለቆውና በየሽንተረሩ ተበታተኑና በያዙት መሣሪያ ጠላትን ያወዛውዙት ጀመር። በዚሁ ጊዜ ያርበኞች ማነቃቂያ ያገር ፍቅር መታወቂያ ብዙ ዓይነት ግጥም በቀረርቶና በዘፈን በየተራራዎቹ ይሰማ ከነበረው ቀረርቶ አንዱ እንደዚሁ ነበር።
እምቢኝ አሻፈረኝ እኔ አልዞንም ባንዳ
የታሰበው ይሁን ያበጠው ይፈንዳ
እናት አባት ቢሞት ባገር ይለቀሳል

አገር የሞተ ዕለት ወዲት ይደረሳል” ይባል ነበር ሲሉ ጽፈዋል።

አማኑኤል አብርሃም የሕይወቴ ትዝታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 22 “የአዲስ አበባ ከተማ መያዝና ኢትዮጵያ የኢጣልያ ግዛት ሆናለች ብሎ መሰረዝ ማወጅ ከኢጣልያ ጋር ይደረግ ለነበረው ታጋድሎ አዲስ ምዕራፍ ከፈተ። ከቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ጋር ያልተሰደዱ በአዲስ አበባ የነበሩ አያሌ ሹሞችና የጦር መኮንኖች ለኢጣልያ ሳለመገዛት ቆርጠው ወደ ባላገር በመውጣት በደፈጣ (ጎረሳ) ውጊያ የኢጣልያን ጦር ማጥቃት ጀመሩ። በጥቂት ጊዜም ውስጥ በአዲስ አበባ አካባቢና በሸዋ ብቻ ሳይሆን በተለይ በጎጃምና በጎንደር አያሌ አርበኞች ተነስተው ኢጣልያኖች በ1933 ዓም ድል ሆነው ከኢትዮጵያ እስኪባረሩ ድረስ ተጋድሎ አቸውን ቀጠሉ” ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ምክንያት ኢጣልያን በኢትዮጵያ ቀርጠኛ ልጆች ተባረው እንዲወጡ ሆኑ። ሻለቃ ዳዊት ወልደ ገጊዮርጊስ“ ኢትዮጵያዊነትን ያስተማሩን የኤርትራ አርበኞች”የሚለው ምዕራፍ ትክክል አይደለም።

የኤርትራ ተወላጆች ጣልያንን እየከዱ ከአርበኞች ጋር ተቀላቅለው ታግስዋል። ነገር ግን በጥሞና ልናየው የሚገባውን ወደ አርበኞች የተቀላቀሉት የኤርትራ ተወላጆች የጣልያን አዛዦች አስቀይመዋቸው እንጂ ለኢትዮጵያ አስበው አይደለም። በእርግጥ ቁጥራቸው አናሳ ቢሆንም ቀደም ባርነት የመረራቸው የኤርትራ ተወላጆች ከጣልያን እያመለጡ ኢትዮጵያ እየገቡ ኑረዋል። የኢትዮጵያ መንግሥት እንደዚህ ቀደም አገር ልኮ አስተምሯል። ይህን መልካም ታሪክ ዛሬ ያሉት የኤርትራ መሪዎች ሆኑ ትውልዱ የኢትዮጵያን ሕዝብ አማራውን አድጊ አህያ ትግራውን አጋሜ አሮሞውን ባሪያ እያሉ ቢበድቡትም ትክክሉ ግን ይህ አልነበረም። አማራው አሕያ አይደለም። ትግራው አጋሜ የሚሉት አውራጃው እንጂ ሌላ አይደለም። አሮሞው ባሪያ አይደለም። ለወደፊቱም እንዳልሆነ ሊያሳያቸው ይችላል ደግሞም በነበሩት ጦርነት ወቅት እነዚህ የአማራና የትግራ የአሮሞ መሪዎች ሻዕቢያዎችን አይመቱ ምት መተው የመለሱ መሆናቸው አይካድም። ወደ ነበርኩበት ልመለስና የኤርትራ ተወላጆች ለጣሊያን ወታደር ሁነው ሲዋጉ የሚሞቱት እንዳይቀበሩ በመደረጋቸው የኤርትራ ባንዳ ለአለቆቻቸው ለምን እንደማይቀበሩ ጠይቀው ሳይሳካላቸው በመቅረቱ አከራፈው ወደ አርበኞች ተቀላቅለዋል።

ዳውሎስ ኖኖ የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 129 “የኤርትራ ተወላጆች መሀል ከኢጣሊያ ከድተው ከኢትዮጵያውያን ጦር ጋር የተደባለቁት የመጀመሪያ ሰው ሹማባሽ አንደኛው ተስፋ ጽዮን ናቸው። በጦር ሚዳ የወደቁትን የኢጣሊያኖች ሬሃ ብቻ ጥቁር ተወላጆች እያነሱ እንዲቀብሩና የጥቁሩን ሬሃ እንደወደቁ እንዲተውት ከኢጣሊያ አለቆቻቸው ጥቁር ወታደሮች ታዘዙ። ሹምባሽ አንደኛው ተሥፋ ጽዮን ወደ ኢጣሊያዊው አለቃቸው ቀርበው ጥቁሮች ከነጮቹ ጋር አብረው ጎን ለጎን እንደተዋጉ ሁሉ በተብር ጊዜ ለምን ልዩነት ይደረጋል ብለው ጠየቁ ይህ ጥያቄ በኢጣሊያኖች ዘንድ እንደ ድፍረት ስለተቆጠረ ሹምባሽ አንደኛው ተቀጡ። ሹምባሽም ሌሊቱን አምልጠው ከኢትዮጵያውያን ጋር ተደባለቁ። ከዚህ በኋላ ብዙ የኤርትራ ተወላጆች ከኢጣሊያ እየከዱ ወጡ። ባንድ ቀን ሌሊትም 904 ሀማሲኖች ከድተው ከኢትዮጵያውያን ጋር ተደባለቁ” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ አርበኞች ጣልያንን እየደበደቡ በያሉበት ሰላዊከሙትና ለጥቅማቸው ሲሉ ሱዳንን ቅኝ ግዛት ይዘው የነበሩት እንግሊዞች ርዳታ ታከሉበት፤ ጣልያን ከኢትዮጵያ ተጠቅቶ ሲባረር፤ በኤርትራ ላይ እንግሊዞች ለ10 ዓመታት ሲቆዩ፤ የኤርትራን ሕዝብ በተለያዩ የሥነ መንግሥት ፖለቲካ እንዲለያይ ሲያደርጉ በማየት የነጮችን መንታ ምላስ የተረዱት ኤርትራውያን ከኢትዮጵያ ጋር ካልተቀላቀሉ ለወደፊቱ የሚመጣውን በማጤን በከፍተኛ ወኔ ታገለ እነዚህ የኤርትራ ተወላጆች በሀገራቸው በአስመራ ከነጮች ጋር አብረው ሻሂ ቤት የማይገቡ፤ ከ4ኛ ክፍል በላይ መማር የማይችሉና በከተማ ማመላለሻ (አውቶቢስ) ተቀላቅለው የማይላፈሩ፤ በጦርነት ላይ ሲወድቁ የማይቀበሩ መሆናቸው አንገፍግፏቸው ከኢትዮጵያ ጋር ለመቀላቀል ታጥቀው ሲነሱ የኢትዮጵያ ሕዝብና መንግሥት አብሮአቸው ቆሙ። ግማሾች ሹምባሽን ኒየርክ ከተባበሩት መንግሥታት በብስባ ላይ “ኤርትራ የኢትዮጵያ አካል አልነበረምች፤ በታሪክም ሆነ በምንም ግንኙነት ኑሮአት አያውቅም” ሲሉ የተናገሩም ነበሩ። በዚህ ወቅት ታላቁ ምሑር ከቡር አካሊሉ ሀብተወልድ በዓለም መድረክ ታገለው የራስ ገዝ መብት ወይም ፈዴሬሽን አስተዳደር ተሰጥቶአቸው ለ10 ዓመታት ቆይተው ኋላ በራሳቸው ፍላጎት የኢትዮጵያ አንድ አካል ነን ብለው ገቡ።

ሌሎች የኤርትራ የራስ ገዝ አስተዳደር ፈዴሬሽን መፍረስ የለበትም ያሉ ግለሰቦች ወደ አረብ አገር መስደድ ጀመሩ። አረቦች ቀይ ባህርን በቁጥተራቸው ለማድረግ ከፍተኛ ጥረት አደረጉ። በዚህ ወቅት የዓረቡ

ዓለም የበላይ ነኝ የምትለው ግብጽ ስትሆን ግብጽ የኢትዮጵያን ሰላም አትሻም። ኢትዮጵያ ሰላም ከሆነች የዓባይን ውሃ ለልማት ታውለዋለች ብላ ስለምታምን ነው። በዚህ ወቅት ከኤርትራ ወደ ግብጽ የሔዱት ጀብሃን መሰረቱ። ይህን የኤርትራን ድርጅት ከጀብሃ ወደ ሻዕቢያ ተላልፎ የኢትዮጵያን አንድነት ከአዲስ አበባ ተማሪዎች ማህበር ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ በማወክ ላይ ይገኛል። ከጊዜ ወደ ጊዜ የኢትዮጵያ ኃይል መድከም ሲመጣ ዳሩ ውጭ ሲወጣ ማሕሉ ዳር እየሆነ ቅኝ ገዢዎች እስኪመጡ ድረስ ቆይቶ ነበር። ቅኝ ገዢዎች ተከፋፍለው ሲገቡ ኑረው ኋላ ኃይላቸው እየቀነሰ ቅኝ ግዛት መያዙ አላዋጣ እያለ ስለተቸገሩ ለመውጣት ወሰኑ። ቅኝ ገዢዎች ሶማሊን በሁለት ክፍለው የእንግሊዝ ሱማሌና የኢጣልያን ሱማሌ በሚል ይዘዋቸው ነበር። እነዚህ ሁለቱ ሱማሌች አንድ ሊሆኑ የሶማሌ የመጀመሪያው ርዕሰ ብሔር ሼርማርኬ መንግሥት ሲመሰረት ከኢትዮጵያ ሆነ ከሌሎች ጎረቤቶቻቸው መሬት መውሰድ እንዳለባቸው ቅኝ ገዢዎቻቸው የጋቷቸውን መርዝ ይዘው በሀገ መንግሥታቸው አስመሩበት።

ከሀደት በደም መሬት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 61 “የመጀመሪያው የሶማሊያ ሕገ-መንግሥት በሰኔ 1961 ሲወጣ በአንቀጽ 6 በ30-ሰ አንቀጽ 4 ላይ በኢትዮጵያ፤ በጅቡቲና በኬንያ የሚኖሩት የሶማሊያኖች ቋንቋ ተናጋሪ ሕዝቦች ከሶማሊያ ጋር ወደፊት የሚዋሀዱበትን ሁኔታ የሶማሊያ መንግሥት መከተል እንደሚገባው በመደንገጉ በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል ለሚቀጥሉት ዓመታት ሰላም እንዲጠፋ ያደረገ ዋናው የሶማሊያ መንግሥት የተስፋፊነት ፖሊሲ ሆነ” ሲሉ ጽፈዋል። አቆጣጠራቸው በፈረንጅኛ ነው። የሶማሊያን የተስፋፊነት ፀረ ኢትዮጵያ ኃይሎች የዓረቡ ዓለም የምጣኔ ሀብት የኢኮኖሚ ችሮታ አድርገው ሲያደራጁት ለወረራ ስትመጣ የኢትዮጵያ ልጆች ገርፈው ወደ መጣበት መላሱት። ከሻለቃ ዳዊት፤ መጽሐፍ ገጽ 62 “በአፋጣኝ የድጋፍ ጦር ተልኮ በተደረገው የ36 ሰዓት ጦርነት የሶማሌ ጦር ተሸንፎ ወደ መጣበት ተመለሰ። እንደገና በኢትዮጵያ አቆጣጠር በ1956 በሶማሌ ስርጎ ገቦች አማካኝነት በቶጎውጫሊ በኩል አዲስ ጦርነት ተከፈተ። በየጦር ግንባር ተሰማርቶ ይዋጋ የነበረው የሶማሊያ መደበኛ ጦር ከባድ ጉዳት ደርሶበት የተረፈው ወደ ሶማሊያ ወሰን አፈገፈገ” ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ወቅት ኢትዮጵያውያን ጠላትን እያጠቁ ወደፊት ሲገስግሱ አጤ ኃይል ሥላሴ አስመለሱ።

ብርጋደር ጀኔራል ተስፋዬ ሀብተ ማርያም የጦር ሚዳ ውሎ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 20 “የ3ኛ ክፍለ ጦር ሠራዊት ጀርባውን ሰጥቶ

የሚሸሸውን ጠላት እየተከታተለ ድባቅ በመምታት የማሳደድ ውጊያውን በመቀጠል ሀርጌሳን በቁጥጥሩ ሥር ለማድረግ ወደፊት በመገመገሙ ላይ እንዳለ ቀ.ኃ.ሥ.የማሳደዱ ውጊያ በአስቸኳይ ቆሞ የወገን ጦር ወደ ሕጋዊ ድንበሩ እንዲመለስ አዘዙ” ሲሉ ጽፈዋል። የሱማሌ ጦር አይመቱ ምት ተመትቶ እንደተመለሰ እነሱ ፈጽሞ ሊያርፉ አልቻሉም።

የጦር ሚዳ ውሉ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 209 “የሱማሊያ መንግሥት ከተለያዩ አገሮች፣ ከብግብጽ፣ከኢራቅ፣ከቤልጅግም፣ከሳውዲያስ፣ከኢጣልያን፣ከጋኒኒስታን ወዘተ...መሳርያና ጥይት በአርዳታና በግዥ አሰባስቦች” ሲሉ ጽፈዋል። ሱማሌ አንዴ ከኮሚኒስት አገር ሌላ ጊዜ ከአደገት አገሮች በአብዛኛው ከአረብ አገሮች ጠበንጃና ብር አከማችተው ኢትዮጵያን ለመውረር በሚዘጋጁበት ወቅት የኢትዮጵያ አብዬት ፈንድቶ አጤው ከባለሥልጣናቸው ጋር ሲታሰሩ የተማሩና ሥልጣን የፈለጉ የጎሳ ድርጅቶች ሲሸፍቱ ሱማሌዎች የኢትዮጵያ ኃይል የቀነሰ መሰላቸው ተጠናክረው መጡና ከሰባት መቶ ጋሻ መሬት (700 ኪሎ ሜትር) በላይ ለመያዝ ቻሉ።

ርዕሠ ብሔር ኮሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ማርያም፤ የኢትዮጵያን ሕዝብ ሚያዝያ 4 ቀን 1969 ዓም ጥሪ ሲያሰሙ አርሶ አደሩ ቀንበሩን ሰቅሎ አርብቶ አደሩ ከብቶቹን በትኖ በርቶ አደሩ ኩባንያውን ዘግቶ ነገሩ አደሩ ሱቁን ዘግቶ ጥሪውን ተቀብሎ ሲዘምት እናቶች ለዘማቹ ስንት በማዘጋጀት አብረው ቆሙ። የኢትዮጵያ ሕዝብ እስላም ከክርስቲያን ዘምቶ ወራሪውን ጦር መልሷል። አንዳንድ አፍራሽ ድርጅቶች ለርገው ገብተው ዘማቹን ሠራዊት ለማከላሸት ጥረት ቢያደርጉም ሳይሳካላቸው ቀርቶ የኢትዮጵያ ሕዝብ ጠላትን ደምስሶ አገሩን አስጠበቀ። ዛሬ በሥልጣን ላይ ያለው መንግሥት በዚያን ወቅት የሱማሊ ተባባሪ ነበር።

መለዋዕትነት እና ፅናት በተባለው መጽሐፉ ገጽ 94 “የኢትዮጵያ ጀግና ሚሊሺያ ሠራዊት ከባቡር እየወረደ በሱማሊያ ታንክ ላይ እንደፈረሰኛ እየዘለለ በመውጣት በበምብ አጋየው። የድሬደዋ ሕዝብ ከጎኑ በጀግንነት ተሰልፎ ከፍተኛ የሞራልና የስንቅ ድጋፍ አቀረበ” ይሉና ገጽ 103 “የሱማሊያ ጦር ተቋቁሞ ሊዋጋ ቀርቶ አግባብነቱን ያመጣውን ከባድ መድፎች፣ብረት ለበሶች፣ታንክና አየር መቃወሚያ መሳሪያዎች ይዞ በቅጡ ማፈገገ ሰላልቻለ ሁለት ሶስተኛውን ያህል ወገን ማርኮ ተረከበው” ሲሉ ጽፈዋል። የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ ሁኖ በመዋጋቱ ፀረ ኢትዮጵያ የሆኑ አገሮች እንዲያፍሩ አደረጋቸው። ነገር ግን በውስጥ የነበረው ቅራኔ

በተለይ ጣልያኖች ጥለውት የሂዱት መርዝ ተበትኖ በኢርትራና በትግራይ በኩል ታጥቀው መንግሥትን መውጋት ተግባራቸው ሆነ። የውጭ ኃይሎች በመሳሪያና በቀላቀስ ሻዕቢያን መርዳት ጀመሩ። በሻዕቢያ ጦርነት ወቅት ያለቀው ሕዝብ ብዛት ግማሹን ቁጥር ለናሙና ይኸው።

የደም ፅንባ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 138 “በአስመራ በአደረግነው የጥናት ዘገባ መሠረት ከ1968-1976 ባለው ጊዜ 90.000 የኢትዮጵያ ወታደሮች 280.000 ሲሻሉች በጦርነቱ አልቀዋል” ሲሉ ጽፈዋል። የሻለቃ ዳዊት ወልደ ጊዮርጊስ እንደገና ይህን ቁጥር አጠናክረው በ1998 ዓም ወይም 2006 ባሳተሙት ከሀደት በደም መሬት በተባለው መጽሐፉ ገጽ 397 “ኢርትራ ከነበረው ጦር ብዛት ያሰው በሻዕቢያ ተማርኮ ተረሸ። ቀሪው ከ150 ሺህ በላይ ወታደርና ሲቪል ወደ ሱዳን ጠረፍ 300 ኪሎ ሜትር በአግርና የቻለውም በተሸከርካሪ ሲጓዝ በሻዕቢያ ደፈጣና ማሳደድ እንዲሁም በችግርና በውሃ ጥም አለቀ። በጊዜው በቦታው የነበሩት የዳግም ዘመቻ ፓለቲካ መምህር ኃላፊ የነበሩት ሻለቃ አበበ ጉቺ ከገርገር ቁልቁለት ሲወርዱ ለመከላከል በተጠመደ ፈንጃዎች ላይ ወድቀው ከ500 በላይ ወታደሮችና ሲቪሎች ሲበጣጠሱ በተለይ ሕፃናትና ደካማ ሴቶች አርረዋል። ኢንላይ 1700 ወታደሮችና ሲቪሎች በውሃ ጥም አልቀዋል። አቀርዳት ዙሪያ ግንቦት 20 ባዶ እጁን በሚሄድ ሕዝብ ላይ ሻዕቢያ ተኩስ ከፍቶ ከ2000 በላይ የሚሆኑት ሞቱ።”

“ባሬንቱ አካባቢ ባዶ እጁን የሚንቀሳቀሰውን መለዩ ለባሸና ሲቪል ሻዕቢያ ከብቦ ብዛታቸው 5000 የሚሆኑትን ሲረሸን 61 ሰዎች ብቻ ለማምለጥ ችለዋል። የተገደሉትንና የቆሰሉትን ቤንዚን አርከፍክፈው አቃጥለዋቸዋል። አቡ ግመል አካባቢ በተመሳሳይ መልክ ከ300 በላይ ወታደሮችን ገድለው 2500 ወታደሮችን አሰረው ወሰደዋል። ከእነዚህ ሁሉ የተረፈው ወታደርና የወታደር ቤተሰብ በተሰነደ በኩል ወጥቶ ለሱዳን መንግሥት እጁን ሰጠ” ሲሉ ጽፈዋል። ለሀገር አንድነት ይህን ያህል መሥዋዕትነት ነው የተከፈለው።

ሞት የተፈረደባቸው 17 ሺህ የኢትዮጵያ ሠራዊት አይ ምጽዋ በተባለው መጽሐፍ የሚያትቱት በየካቲት 1982 ዓም 17 ሺህ ወታደሮች ምጽዋ ያለቁ መሆናቸውን ይገልጻሉ። እንዲሁም አቶ ግደይ ባሕር ሹም አሞራ በተባለው መጽሐፋቸው የኢትዮጵያ መለዩ ለባሸችን ከምርኮ ጀምሮ የደረሰባቸውን በደል ዘርዝረው ጽፈዋል። ወያኔ (ኢሕአዴግ) ግንቦት 20 ቀን ከ1983 አዲስ አበባን ተቆጣጥሮ የኢትዮጵያን ጦር ሠራዊት በትኖ

ሕዝቡን በነላና በሃይማኖት አከፋፍሎ አንድ ሁኖ እንዳይነሳ አድርጎ ኤርትራ እንድትገነጠል ሕጋዊ እውቅና ሰጥቶ ሀገሪቱን የሚመራው የሽግግሩ መንግሥት መራሂ መንግሥት ወይም (ፕሬዝዳንት) አቶ መለስ ዜናዊ ኤርትራን ኢትዮጵያ እንደማትፈልጋት በደብዳቤ ለተባበሩት መንግሥታት አስታወቁ።

በዚህ ወቅት የኢትዮጵያ ሕዝብ ቡተሰይ የአዲስ አበባ ዩንቨርሲቲ መምሕራን የኤርትራን መገንጠል በመቃወማቸው ከሰራ አባሮ የኤርትራን ክብር ከፍ ለማድረግ ጥረት ማድረግ ተግባር ሆነ። ኤርትራ በሚያዝያ 1985 ዓም ተገነጠለች። ከዚህ ላይ ኤርትራ ስትገነጠል ለወደፊቱ ደንበሩን ሆነ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ምርጫ የመረጡት ኤርትራውያን ሁኔታ በቅጡ ሳይታሰብበት ድረስ በድረስ አስገነጠሉ። ትውልዳቸው ኤርትራ የዞኑ በኢትዮጵያ የሚኖሩ ጭፍን ብለው ኤርትራዊ ሆኑ ኢትዮጵያውያንን ንቀታቸው ስድባቸው ከፍተኛ ሆነ። እየጠቆሙ አሳሰሩ፤ አስደበደቡ።

በወያኔ ድክመት ኤርትራ በኢትዮጵያ የሚመረተውን ምርት በዓለም ገብያ አውጥታ መሸጥና የውጭ ምንዛሪ ማግኘት ጀመረች። ኤርትራ በዓለም 13ኛው ቡና አምራች አገር ሆነች። ምን ይህ ብቻ ቀደም ጀምሮ በተለያዩ መሥሪያ ቤት ገብተው የሚሰሩና ወያኔ አዲስ አበባ ሲገባ አጅበው የገቡት ሻቦቢያዎች በከፍተኛ የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች የሚሰሩ በመሆናቸው ምክትል ርዕሰ ብሔር አቶ ታምራት ላይኔ የከፍተኛ ባለስልጣኖች የምኒስትሮች ስብሰባ አስመራ “በኢትዮጵያ የሚኖሩ ኤርትራውያን ዓለም አቀፍ ሥርዓት መያዝ ይኖርባቸዋል” በማለት ሲናገሩ አቶ ኢሳይያስ አፍወርቂ “እንትፍ” አለባቸው።

አቶ ታምራት አዲስ አበባ ሲመለሱ “በኢትዮጵያ የሚኖሩ ኤርትራውያን ዓለም አቀፍ ሕግ በሚፈትደው መሰረት መኖር ዓለባቸው አሉ። ከ2 ሳምንት በኋላ የውጭ ጉዳይ ባለስልጣኑ (ሚንስትሩ) አቶ ስዩም መስፍን “ኤርትራውያን አይወጡም የሚወጣ ካለ ራሱ ይውጣ” በማለት ተናገሩ። ሳይውሉ ሳያድሩ ገንዘብ ስኳር ስኳር አሉ ተብለው ታሰሩ። ከዚህ ወዲህ ታችኛው የትግራይ ሕዝብ አንዲትም እቃ ወደ ኤርትራ እንዳይሄድ ይከላከል ጀመር። ከኤርትራ የተመረተው ወደ ኢትዮጵያ ቢገባም ሕዝቡ እንዳይጠቀምበት ከፍተኛ ትግል አደረገ።

ታጋይ ገሰሰ እንግዳ ታሪክ አጉዳፊው የአክላባንያ ደብተራ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ107 “ከኢትዮጵያ ሕዝብ በተለይም ደግሞ በቅርብ ይታዘብ ከነበረው ከትግራይ ሕዝብ አልተሰወረም። ጥቅሙ ሲነካ ያየ ሁሉ አቤት ከማለት አልቦዘነም። ብሉም ሰሚ ሲያጣ ራሱ ፊት ለፊት ከመታገል አላቋረጠም። በዚህ መሰረትም የሻቦቢያ የጭነት መኪናዎች በትግራይ መሬት እንዳያልፉ መስናክል በመፍጠርና ድንጋይ በመወርወር በኤርትራ የሚመራቱ እንደ መሉቲ ቢራ የመሳሰሉ ምርቶች ሕዝቡ እንዳይገባ በሻቦቢያ አውቶቢሶች እንዳይሳፈር ወዘተ..የሚል ውስጥ ለውስጥ አድማ በማድረግ ተቃውሞውን ይገልጽ እንደነበር የሚታወስ ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

የትግራይ ሕዝብ ሲነሳ ወያኔ አርፋችሁ ቁጭ በሉ ይል ነበር። ይህ ድርጊት በሕዝቡ እየበረታ ሲሄድ ዛሬ በአስር ቤት ያሉ ወያኔዎች ሻቦቢያ ከኢትዮጵያ የሚያገኘውን ጥቅማጥቅም በህጋዊ ምንገድ ብር ሲቀየርና ኤርትራ ናቅፋን ስታሳትም መገባደጃው ዓለም ዓቀፍ በዶላር መሆን ዓለበት ሲባል ሻቦቢያ ከፍተኛ የምጣኔ ሀብት የኢኮኒሞ ኪሳራ ደረሰበት።

መድኃኔ ታደሰ የኤርትራና የኢትዮጵያ ጦርነት ግጭቱ መነሻና መድረሻ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 176 “የኢትዮጵያ መሪዎች ኤርትራውያን ከኢትዮጵያ ሊያገኙ የሚችሏቸውን ጥቅሞች በሙሉ ለማስቀረት የወሰዷቸው እርምጃዎች የአስመራዎቹን መሪዎች ሊገባቸው ያልቻለና በጣም የጎዳቸው ይመስላል። ለስላሳ ዓመታት የተዋደቁለት የኤርትራ ነፃነት ለአደጋ የተጋለጠ መስሉ ሳይሰማቸው አልቀረም። ባንድ መልኩ ብዙዎች በቅርቡ ነው ኤርትራ ጎጂ ገፅታ ማየት የጀመሩት የሚል አስተያየት አላቸው” ሲሉ ጽፈዋል።

ጌታቸው ኃይሉ ጋዜጠኛ ቀደይ ተራሮች በተባለው መጽሐፍቸው ገጽ 280 “ከኢትዮጵያ ዶላር በጥቁር ገቢያ እየተገዛ ወደ ኤርትራ ይላካል። ቡና፣ሰለጥ ቆዳና ሌጣም በመግዛት ወደ አክሰመራ በመላክ በኤርትራ በኩል ወደ ውጭ ተልኮ ይሸጣል። ይህ ተግባር እንደአመቺነቱ እየታየ በሱዳንና በጅቡቲም ቆየት እያለም በሌሎች የአፍሪካ ቀንድ ሀገሮች ይዘረጋል” ይሉና ገጽ 281 “ጥቁር ገብያ ተዋናይ ኤርትራውያን ሆኑ። ገና መልክ ያልያዘውን የዜግነት መብት በመጠቀም በበርካታ ሀገራት ንግድ ተሰማሩ። በትራንዚት ስም ከአስብ የገባን የኤሌክትሮኒክስ ዕቃዎች መርካቶ አራግሮ መሸጥንና ዶላር በጆንያ እየጫኑ ወደ ኤርትራ ማጋዘን ተያያዙት” ሲሉ ጽፈዋል።

ሻዕቢያ የባለ ተናዶ በጉልበት ኢትዮጵያን ተቆጣጥሮ እንደ ቀድሞው ራሱ የሚያዘው መንግሥት ለማቆም አለበ። ፍላጎቱን ለማርካት የኢትዮጵያን ወረዳዎችን በቁጥጥሩ ስር ያደርጋል። ሳይውል ሳያድር ኢትዮጵያውያንን የትግራይ ሕፃናት በአየር ደብድቦ ብዙ የኢትዮጵያን መሬት ለመያዝ በቃ ሻዕቢያ አስቀድሞ ያቀደው ተንኮል የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድ ሁኖ እንዳይነሳበት በነበረው መንታ ምላሱ “አሮሞና አማራ በትግራ ተጨቀኗል” እያለ ማላዘን የዘወትር ተግባሩ ሆነ። ኢትዮጵያ የተያዘባትን መሬት አስለቅቃ እየተከተለች ለትግርፍ ሳለ ወታደሩ ተመለሰ ተብሎ ታዘዘ።

ታሪክ አጉዳፊው አክልባንያ ደብተራ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 108 “ሻዕቢያ በሀይወት እያለ በኢትዮጵያ ምድር ላይ ዘላቂ ሰላምና መረጋጋት እንደማይኖር የተረዳውን ጀግናው የኢትዮጵያ ሠራዊትና ሕዝብም በዚሁ ድል ብቻ ሳይዘናጋ ጠላቱን ለአንዴና ለመጨረሻ ግበአተ መሬት ለማስገባት ድል በድል እየተጎናፀፈ ወደ ፊት በመራመድ አሥመራ አፋፍ ላይ ደርሶ እንደ ነበር” ቢሉ ጽፈዋል።

ቀደም ተራሮች በተባለው መጽሐፍ ገጽ 305 “በደመናፍስ ሩጫ ወደ ከፍታ ነጥብ 1242 የሚሮጠው የሻዕቢያ ኃይል ፋታ ሊያገኝ አልቻለም። ያ ቦታ ከጥቂት ጊዜ በፊት የእነሱ ምሽግ ነበር በአጭር ሰዓት ውጊያ ግን ባለቤቱ ተቀይሯል። ሁሉም ነገር ተቀያየረ። ግንቦት 4/1992 ዓም ውጊያው ከተጀመረ ድፍን አራት ሰዓት ቆጠረ። ሻዕቢያ ምሽጉን ለቆ ወደ ፀረ-ማጥቃት ተሸጋገረ። በተለይም ደግሞ በግራ ክንፍ ከፍታ ነጥብ 1224 ጋራ ሽሽባንና ሃደምን መልሶ ለመያዝ ተሟጧተ። በቀኝ ክንፍም ከፍታ ነጥብ 1286፣1242፣1235ን እና በርቀሊዊያን ለመያዝ ሰፊ ፀረ ማጥቃት ቀጠለ። ውጊያው ወደ አንድ ደረጃ እስኪሸጋገር ድረስ ቁልፍ የሆኑ ቦታዎችን ይዞ የቆየው የኢትዮጵያ ኃይል መንቀሳቀስ ጀመረ።”

“ጎሰማይና ጉርሚ የተባሉት ወላጅ ወታደራዊ መራቶች ላይ ሠፊ ማጥቃት ሠነዘረ። ጠላት በአንኝህ ተራሮች ላይ እጅግ ጠንካራ ምሽጎች ሠርቷል። ሆኖም ግን የኢትዮጵያ ኃይሎች የምርመራ ብስለት ሁሉንም የጠላት መስናክል መና አስቀረው። በመጀመሪያ ምሽግ ሠባሪ ትንሽ ገይል በመላክ በኋላም የተሰባበረውን ምሽግ በማስፋትና በጥልቀት በመግባት ግሥጋሴው ቀጠለ። ተራሮቹ ተናዱ። በኮንክሪት የተሰሩት ምሽጎችም

ተፈረከሱ። እነ ጎሰማይ የሻዕቢያ ምሽጎቻቸው ቀርቶ ለኢትዮጵያ አንስቦች መተላለፊያ በር ሆኑ” ቢሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ሠራዊት የራሱን ወረዳዎች አስመልሶ የሻዕቢያን አከርካሪት ሊሰብር ወደ አስመራ ሲገባገብና የኢትዮጵያ አካል የሆነችውን አሰብን ለመያዝ ቆርጦ ሲነሳ የሻዕቢ ጉዳይ ፈጻሚ የኢትዮጵያ ርዕሰ ብሔር አቶ መለሰ ዜናዊ፤ ጦሩ መመለስ እንዳለበት ትዕዛዝ ሰጥተው መልሰውታል። የሚቆጫው የሚያበሳጫው ጉዳይ ቢኖር ከ70-እስከ 100 ሞት ሺህ ሠራዊት አልቆበት ባድሟ ለሻዕቢያ መስጠቱ ነው። ለኢትዮጵያ እንድትደክም ጥረት የሚያደርጉት ርዕሰ ብሔር አቶ መለሰ ዜናዊ፤ ናቸው። ሌላው ከሚለው ራሳቸው በ1997 ዓም ከቤተ መንግሥቱ ለትንጅት ተደራዳሪዎችና ለአውሮፓ ሰዎች የተናገሩት ዋቢ ነው።

ዶ/ር ብርሃኑ ነጋ የነፃነት ጎህ ሲቀድ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 499 “እንደምታውቁት እኔ ለምሳሌ ኢሕአዴግ በኤርትራ ላይ ያለውን አቋም አልደግፈውም። ግን የድርጅቱ አቋም እስከሆነ ድረስ ማስፈፀም ግዴታዬ ነበር” ቢሉ ጽፈዋል። ርዕሰ ብሔር አቶ መለስ፤አገር አፍቃሪነት ታሪክ የሚለካው ከዚህ ላይ ነው። በዓለም የመጀመሪያው መሪ አገሬ ትቆረጥ ብለው የፈረሙ ብቸኛ ሰው ናቸው። እርሳቸው ኢትዮጵያን እየመሩ እናታቸው ወይዘሮ አለማሽ ኤርትራ እንድትገነጠል በአደባባይ የመረጡ ሲሆኑ ወይዘሮ አለማሽ ሲሞቱ የተቀበሩት ኢትዮጵያ ነው። የምንጽፈው የ2 ሺህ ውጣ ውረድን ስለሆነ ሐቁ መገለጽ አለበት። ከዚህ ላይ መገንዘብ ያለብን ጉዳይ ቢኖር በርዕሰ ብሔር አቶ መለሰ ዜናዊ አስተዳደር ኤርትራ ሳይሆን ሌላም ቦታ መስጠቱ የማይቀር ነው።

በዚህ በየካቲት ወር 1999 ዓም ጎንደር ጭልጋ ዘመድ ጥየቃ ሕደው የነበሩ አንዲት ወዳጅ አያለቀሱ እንደነገሩ “በጎንደር ክፍለ ሀገር በጭልጋ አውራጃ ያሉ ወረዳዎች አርሰው የሚበሉ ሱዳኖች በመሆናቸው ሕዝቡ አላሳርሰም መሪነት ብሎ ተነሰቶ ጦርነት በመግጠሙ 87 ኢትዮጵያዊያን ሱዳኖች በእሳት አቃጠሏቸው። ከዚህ ወዲህ ሕዝቡ ባሶንዳ ከሚባለው የሱዳን ደንበር ከተማ ገብቶ ሰው ገድሎ ሲመለስ የወያኔ ወታደር ጠብቆ ፈጃቸው። በጭልጋ በብዛት ኢነትሬዎች ከብትና በግ እህል ሌላም ቁሳቁስ እንደጫኑ ወደ ሱዳን ይገባሉ። ከሰላ፤ጤፋን ቡናውን ኤርትራውያን ተቀብለው ውጭ ይሸጥታል። ይህን ስንመለከት ሰንብተን ጎንደር ስንመጣ የወያኔ ባለሥልጣን ግሰሰብ ትክክለኛ ስሙ ይህን የበርሃ ስሙ ባናውትም ተዋውቆን አብረን ስናመሽ ይህን አለን።”

አቶ ምትኩ “በጭልጋ አውራጃ ውስጥ ለም መሬት በተለይም “ደለሎ፤ ሽመላጋራ፤ ሽንፋና ሌሎችንም የቋራ የእርሻ መነፋት አርሰው የሚበሉት ሱዳኖች ናቸው። ይህን ስምምነት የተስማማነው ቀደም ብሎ ነው። ሱዳኖች መሬቱ የአነሱ መሆኑን በካርታ፤ ላይ ላይ ወደ አዲስ አበባ ሰንገላ 90 የጭነት መኪና ሰለሰጡን እኛም ይህን መሬት ፈትደንላቸዋል። እናንተ ምን ታደርጋላችሁ እኛ እንኳን እናንተን ቀርቶ መከረነው አልሰማ በማለቱ ታምራት ላይኔንም ከርቸሌ ዘግተነዋል።”

“እናንተ አማርኛ ትጮኻላችሁ እንጂ ምንም አታደርጉም። ቤቴን ለማየት ኮሎምቦስ አሆአዮ መጥቼ ላለ ቀደም ደለሎ እርሻ የነበረው ጫቅሌ ቁም ነገራን አግኝቻቸው መሬቱን ለሱዳኖች የተሰጠ መሆኑን ሲሰማ ፣ ይህ መሬት የኢትዮጵያ እንጂ የሱዳን አይደለም እያለ እየደነፋ ተናገረ። እኛ ይህን መሬት ለሱዳን የሰጠነው ከቀደም ጀምሮ የሱዳን በመሆኑ ነው። ነገር ግን በእንግሊዝና አጤ ምኒልክ ሲዋዋሉ እንግሊዞች ሳይደርሱ የአጤ ምኒልክ ሰዎች ቀድመው የያዙት በመሆናቸው መልሰንላቸዋል።”

“መሬቱን ሱዳኖች አርሰው እንዲበሉ ሰጥተናቸዋል። እናንተ አማርኛ የምናዛችሁን ከመፈጸም በቀር ስለ መሬትም ሆነ ስለሌላ ሁኔታ የሚያገባችሁ አይኖርም” ብሎ ተናገረን። አብሮኝ የነበረው የሕቴ ባል እጅግ በመበላጩ ምክንያት ዱላ ቀረሽ ጩኸት ውስጥ ገባን። አቶ ምትኩ ወያኔው ለክሮ ስለነበር ብዙ ምስጢር ነገረን። እርሱ ብቻ ሳይሆኑ ሌሎች የወያኔ ባለስልጣናት አሜሪካ ሆነ ከሌላው አገር ቤትና ንብረት እንዳላቸው ሳይደብቅ ነገረን” ሲሉ አጫውቱኝ። ዛሬ ያለው መንግሥት ስለ ዳር ደንበር ሊቆረቆር ቀርቶ የሚቆረቆሩትን ዜጎች መግደሉን በሚመለከት የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚያውቀው ሐቅ ነው። ከዚህ ላይ እኒህ የወያኔ ባለስልጣን የአጤ ምኒልክን ውል አንስተው መናገራቸውን ወዳጄ ነግረውኛል። እንዲያውም በጎንደርና በጎጃም ያለው ደንበር በትክክል የተከለለ አይደለም። አጤ ምኒልክ በደንበሩ እንዳልተሰማመ የጻፉት ደብዳቤ አለ።

አስናቀ እንግዳ አረባዊ አፄነትና የአፍሪካ ቀንድ ፍዳ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 154 “ከቶማት አንስቶ ገዳሪፍን ግዛት ይዞ አባይ ያለ ከተማ ካርከግ ይደርሳል” ሲሉ የኢትዮጵያን ዳር ደንበር አስመልክቶ ከዚህ እስከ ዜት እንደሆነ ጠቅሰው ጽፈውታል። ይህን ደብዳቤ አጤ ምኒልክ የጻፉት መስከረም 1883 ዓም መሆኑን በጊዜው የተጻፈው

ደብዳቤ ዋቢ ሲሆን ሱዳኖች ከኢትዮጵያ መሬት ወሰደዋል እንጂ ኢትዮጵያ ከሱዳን መሬት አልወሰደችም። ስለዚህ ዛሬም ወያኔ እንደ ኤርትራ ግማሽ ጎንደርን ለሱዳን መስጠቱና አርሶ አደሩን መግደሉ የሚያሳዝን ነው።

ዘመድ ጥያቄ ሕደው የመጡት ወዳጄ የነገሩኝን ለማጣራት ጥረት ሳደርግ አቶ ጫቅሌ ቁምነገራ ኮሎምቦስ አጓዮ እንዳሉ ሰማሁና በአቶ ክንፈ ተሥፋዪ፤ አማካኝነት አግኝቻቸው ያሉኝ “ከሞላ ጎደል ወያኔው ያለው ትክክል ነው ተጨቃጭቀናል። ዛሬ ለሱዳን ሊሰጥ የታቀደው መሬት ብቻ ከቀደም ጀምሮ የኢትዮጵያ ግዛት ነው። ቀደም ሽመል ተራራ ይባል ከነበረው ድረስ የኢትዮጵያ መሬት ነው። ዛሬ ግን ጀበል ተራራ ይሉታል ሱዳኖች እኔ እስከማውቀው ድረስ ወገኖቻችን አንበሳና ቀጭኔ የሚያድኑ ከመሬታቸው ላይ ነበር። እኔ በአካባቢው ስለኖርኩ ብዙ የማውቀው ታሪክ አለኝ” ሲሉ ቀደም ሲል በእንግሊዝና በአጤ ምኒልክ መካከል የተደረገው ውል የእኛ መሬት ሱዳን እንደወሰደች እንጂ ኢትዮጵያ አልወሰደችም በማለት ሰፋ ያለ ማርራሪያ ሰጥተውኛል።

ከሀደት በደም መሬት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 65 “ምንም እንኳን ሶማሊያ የጠነከረ ማዕከላዊ መንግሥት ባይኖራትም ሶማሊያ ሃሳባቸውን አልወጡም። ምንም ዓይነት መንግሥት በሶማሊያ ቢፈጠር ይህ ፖሊሲ የሚለወጥበት ጊዜ አልተቃረነም። የሶማሊያ ፖሊሲ ከአረባዊነትና ከአክራሪ የእስልምና ሃይማኖት መሰፋፋት ጋር የተያያዘ ስለሆነ ያለና የሚኖር የኢትዮጵያ ሥጋት ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ሻለቃ ዳዊት ወልደ ጊዮርጊስ እንዳሉት ሱማሌ ለኢትዮጵያ እንደማትተኛ ግልጽ ነው። በዚህ በያዝነው በ1999 ዓም ላይ ሱማሌን የአረብ አገሮች ተባብረዋት በኢትዮጵያ ላይ “ጅሃድ” አውጃለች። የኢትዮጵያ ሠራዊት ገጥሞ በመዋጋት ላይ እያለ በውጭ አገር የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን አቅዋም አስቸጋሪ መሆኑን ተገነዝብኩ። አብዛኛው ሕዝብ ማለት ይችላል ወያኔን ሱማሌና ሌሎች አረቦች ቢደፈጡት ደስታቸው መሆኑን እየገለጹ ሲናገሩ መስማቱ ምንኛ አሳፋሪ ነው? አንድ ወዳጄ ስልክ መቁልገኝና “አንድ ትመለከተዋለህ” ሲሉ ጠየቁኝ እኔም የሳሪቦች እጅ ያለበት በመሆኑ ወያኔን መርዳት ያልፈለገ ዝም ማለት እንጂ ከጠላት ጋር መወገጥ ጥሩ አይመስለኝም” ሰላቸው “ወያኔ ከሚገዛን የሱማሌ ሽርጣምና አረብ ቢገዛን ይሻላል” ብለው ሲነገሩኝ ደነገጥኩ። ይኸ መቼም የለየለት አብደት ነው።

ሌላው ወዳጅ አቶ ደቤ ታደሰ ያሚወቱኝ ገጠመኝ “በ1969 ዓም እኔን ደርግ አስርኝ ሳስ ትንሽ ወንድሜ ሱማሌ ዘምቶ ሞተ። የወንድሜ መሞት መርዶ ሲመጣ የሁላችን ታናሽ ወንድም እንዳይለቀስ ከለከለ። ለምን ቢሉት እኔ ዘምቼ የወንድሜን ጠላት ገደደ ከመጣሁ በኋላ ታለቅሳላችሁ አላቸው። ከኢትዮጵያ ሕዝብ ጋር ዘምቶ ሱማሌን አይቀጡ ቅጣት ቀጥቶ ወደመጣችበት መለላት። ወንድሜም ወደ ቤተሰብ ተመልሶ አሁን ማልቀስ ትችላላችሁ ምክንያቱም ጠላት ድል ሁኗል ብሎ ስለተናገረ ተለቀሰ። እኔም ከአስር ተፈትቼ ነበርና ወንድሜን ከተገናኘሁት በኋላ “በመጀመሪያ ወንድማችን ወሰዶ ላስገደለ እኔን ላስረ መንግሥት ተባባሪ ሁነህ ለምን ዘመትክ አልኩት። እርሱም “ሱማሌ ደርግን ድል ቢያደርግ ለአንተ ሰላም ይሰጠኛል ብለህ አስበህ ኑሯል? ሱማሌ እንኳን ለክርስቲያኑ ኢትዮጵያዊ ቀርቶ ለእስላሙ ኢትዮጵያውያን ሰላም አይሰጥም” ብሎ ሲመልሰልኝ ደንገጥኩ ሲሉ አሟወቱኝ።

በለላገራችን ኢትዮጵያ ሁላችንም በየአቅማችን እናስባለን ነገር ግን ጥንቃቄን ይጠይቃል። አገር ሁሌም አገር ናት። ዛሬ በሰልጣን ላይ ካሉት ጋር ሳይሆን ሰው ይሞታል አገር ግን አንዴ ከሞተች መመለስ አትችልምና አገራችን እንዳትሞት የግል ቁማችን ቀዝቀዝ አድርገን በአንድ ነገር ላይ መስማማት ይኖርብናል። ባሏን ጎዳሁ ብላ ምኒን በምን እንደሚባለው ባለየ ተረት እንዳያጋጥመን መጠንቀቅ ነው።

እኛ ዛሬ ያለን ኢትዮጵያውያን ቂመኞች ሁነናል። እኛ ዛሬ ከውሻ በታች ማሰብ ጀምረናል ብል ማጋነን አይሆንብኝም። ውሾችን በጥምና አስተውሏቸው በአጥንት ሲጣሉ ሲዳሙ የዋሉ ማታ የጋራ ጠላታቸው ጅብ ሲመጣባቸው ሁሉም አጥንቱን ጥለው ወደጅብ ይዞራሉ። ጠላታቸውን ከመለሱ በኋላ በጥቅሙ ላይ መዳማት ይጀምራሉ። ዛሬ በእኛ በኢትዮጵያውያን በኩል ያለው ከውሻው አስተሳሰብ በታች ከሆነ ውሉ አድሯል። በመጀመሪያ የምንጣላበት አጥንት መኖሯን መረዳት እንኳን ያወቀ ሰው ያለ አይመስለኝም። ዛሬ በተለያዩ ድርጅቶች በኩል ያለው ጠብ ከውሻው በታች ነው። አገሪቱን በእጃቸው ላይ ያዙ ከሰው አገር በሰደት ላይ ሁነው ስለ አንድነት ሳይሆን የሚሰብኩት ስለ ልዩነት ነው። ወያኔን ሲረግሙ ይታያሉ ነገር ግን እነሱም ከወያኔ የባሉ መሆናቸውን አልተገነዘቡም። ወያኔስ በልጣትን ሌሎች እንዳይወስዱበት ብሎ ነው ይባላል ሌሎች ግን አንድም ነገር ሳይዙ የተሰበሰበውን የሚበትኑ ናቸው እስከ መቼ በዚህ አይነት ሊገፉ ይሆን? ያለአንድነት ድል ይገኛልን?

ምዕራፍ 2

ኢትዮጵያ ለዓለም እርዳታ አበርክታለች

መልክእ፤ ሚካኤል በተባለው ድርሳን “አቤቱ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሆይ ከድንግል ማርያም ተወልደህ ሄሮድስ ሊገልህ በፈለገህ ጊዜ ወደ ኢትዮጵያ ተሰደህ በጣና ደቡት ለዓራት ዓመት ለትኖር ኢትዮጵያን ባርከህ በነገህ የፈሰሰውን ደምና ውሃ በሊቀ መልክቱ በቅዱስ ዑራኤል አማካኝነት በሀገሪተቷ ላይ ረዌተህ ተራሮቿን ባርከህ ወንዞቿን ቀድሰህ የእህል በረከት ይውረድላት ወተትና ማር የሚፈለባት አገር ትሁን ብለህ ኢትዮጵያን ለእናትህ ለማርያም ዓሥራት አድርጌ ሰጠሁሽ ስትል ቃል ኪዳን የገባህላትን አስበህ በደላችንን ይቅር ብለህ ከረሃብ ከበሽታ ከመርነት አድነህ ሰላምና ፍቅርን አንድነትን እንድትሰጡን እንለምንሃለን” ቢል ተጽፎአል። የሴፍ ማርያም እና ሰሎሜ ኢየሱስ ክርስቶስን ይዘው ከሄሮዶስ በሸሹ ጊዜ ወደ ኢትዮጵያ መጥተው መኖራቸው ከላይ ተገልጿል ኢትዮጵያ የሰው ልጆችን ሳይሆን የዓለም መዳሀኒት ጌታችን ያስተናገደች አገር ናት። ከዚያም ደግሞ በየመን የሚኖሩ ክርስቲያኖች አይሁዳዊው ንጉሥ ፈንዝስ ሲጨፈጭፋቸው ኢትዮጵያ ሰላም ለማስጠበቅ ዘምታለች።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በተባለው መጽሐፋ ገጽ 28 “በ515 ዓም የነበረው በየመን የአይሁድ ንጉሥ በኛ ጽሑፍ ፈንዝስ የላቲን የዐረብና የፋርስ ጽሑፍ-ድሁ ኖባስጳና፤አን-ዳምኖ ዱናስ ይለዋል። በደቡብ ዐረብ በናግራን የሚገኙትን ክርስቲያኖች ብዙ ሥቃይ አጸናባቸው። ይህን የክርስቲያኖችን ዕልቂት ዜና ከሞት የሸሹ የናግራን ምዕመናን ያን ጊዜ ክርስቲያኖች በበዘብት በቀስጥንጥንያ፤ በእስክንድርያና በአክሱም ለሚገኙ የሃይማኖት ወንድሞቻቸው አሰሙ። ይህ የዕልቂት ዜና የኢትዮጵያን ክርስቲያኖችና የአክሱምን ቤተ መንግሥት በጣም አሳዘነ። በማዘኑ የነበሩት የኢትዮጵያ ንጉሥ አጤ ካሌብም ከልብ አዝነው እነዚህን ግፍ የጸናባቸው የናግራን ክርስቲያኖች እንዴት እንደሚረዱ ይገልጽላቸው ዘንድ ወደ ፈጣሪያ ጸሎት ምልሃ ያዙ” ካሉ በኋላ ዘመቻውን አስመልክቶ፤

“ከዚያም በነበረው የጦር ዝግጅት ተዘጋጅተው ሠራዊታቸውን ክተት ብለው መርከቦቻቸውን ጭነው በአዳሊስ የባህር በር ወደ የመን ተሻገሩ። ከዚያም ግፈኛውን ፈንዝስ ከነሠራዊቱ ደምበሰው የፈረሱ አብያተ

ክርስቲያናትን ጠግኖ ሌሎች አዲሶችም ሠርተው ከፈንሐስ ሰይፍ የተረፉትን ምዕመናንም አጽናንተውና አረጋግተው ከአስር ሺ ሠራዊት ጋር የሚጠብቃቸው አብርሃ የሚባል ብልህ ሰው መርጠው ሹመውላቸው ወደ አክሱም ተመለሱ” ሲሉ ጽፈዋል። ክርስቲያን በመሆናቸው ብቻ ሳይሆን ሰው ሁኔታው የተፈጠሩትን በግጭ ስለተደበደቡ ለመታደግ ምታ ነጋሪት ክትት ሰራዊት ብላ ዘምታ ንጉሥ ፈንሐስን ገላ ግፍ የበዛባቸውን ታድጋለች። ከዚያም እስልምና ሲመሰረት ቀረሽዎች ሲያላድዷቸው ነቢዩ ሙሐመድ ተከታዮቻቸውን ኢትዮጵያ መጥተው እንዲጠለሉ መላካቸው አይዘነጋም።

ቅዱስ ቁርኣን መቅደሙ ገጽ 7 “ኢትዮጵያ ልጆቿን በመከሰባቸው ልዩነት ሳታደርግ አፍቅራና አስተባብራ ከመኖሯ በላይ እንግዶችንም ቢኾን በአክብርት ተቀብላ የምታስተናግድ አገር መኾኗ የታወቀ ነው። ነቢዩ ሙሐመድ በ610 ዓ.ል በተነሱ ጊዜ ነገዶቻቸው ተከታዮቹን ስለአሠቃዩዋቸው ሐበሻ (ኢትዮጵያ)የእውነት አገር ናት በውስጧም ሰውን የማይበድል እርሱም ዘንድ አንድም የማይበድል ንጉሥ አለና ወደዚያ ብትኼዱ መልካም ነው።”

“በማለታቸው በመጀመሪያ በ615 ዓ.ል.የነቢዩ ሴት ልጅና ኸለፋው ዑስማን የአጎታቸው ልጅ ጃዕፈር የሚገኝበት 16 ስደተኞች ዳግመኛም ከመቶ በላይ የሚኾኑ የሃይማኖት ጥገኞች ወደ ኢትዮጵያ ገብተው 15 ዓመት በመልካም ጥገኝነት ተቀምጠዋል። ጠላቶቻቸውም ስደተኞች ተይዘው አጃቸው እንዲመለስላቸው ቢጠይቁ ንጉሡ ገንዘብ ያላጠፋቸውን ያልገደሉ መኾናቸውን አጣርቶ አላልፎ አልሰጥም በማለቱ ጥገኝን አላልፎ ያስመስጠት ሕግ ከኢትዮጵያ ንጉሥ ተጀመረ፤ እንደሚባል ነቢዩ ሙሐመድም ለተከታዮቻቸው ሐበሾችን ኢትዮጵያውያኖችን ካልወገዋቸው አትውጓቸው ማለታቸው ይነገራል። ንጉሡም ድርብ ምንዳ ያለው ጸድቅ ንጉሥ መኾኑ በቁርኣን በ3ም 199 አንቀጽ 28 .52-54 አንቀጽ ተገልጿል” ይላል።

የኢትዮጵያ ታሪካዊ መሠረቶችና መሣሪያዎች በተባለው መጽሐፍ ገጽ 199 “ቁረይሾች ግምባር የዘመቱ የሀበሻ ወታደሮችን ቁጥር በሚመለከት በአሁዱ ጦርነት 3000 በኸንደቁ ጦርነት ደግሞ 10000 ነበር” ይሉና “ሀበሾችና የመካ ወታደራዊ ድርጅት በሂጅራ ዘመን በሚል ርዕስ በ1916 ባዘጋጀው ጽሑፍ የመካ አዋማዊ ቁረይሾችን ወደ ሽንፈትና ውድቀት

ያደረሱት አሀበሾች የተባሉ ኢትዮጵያዊ ወታደሮች ናቸው በማለት ጽፎአል” ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ልጆች የዕስላም ሃይማኖት መስራቾች ሲደበደቡ ትክክል አይደለም በማለት በመንግሥት ታዘው ሳይሆን በፈቃዳቸው ዘምተዋል። ከዚህ በኋላም ግብጽን አረቦች ይዘው የራሳቸውን ኃይል ማየል ሲጀምሩ ክርስቲያኖች ላይ ከፍተኛ የሆነ በደል አደረሱባቸው። በተለይም ከሌፋ አል ሐኪም በ1021 ዓም ሥልጣን እንደያዙ በግብጽ ክርስቲያኖች ላይ በደል ይደርስባቸው ነበር። ከግድያው የተረፉት አገር ጥሰው እንዲሄዱ የተፈቀደላቸው እድለኞች ነበሩ። በዚህ ወቅት ብዙ ሺህ ግብጻዊ በስደት ኢትዮጵያ መጥተው ኑረዋል።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 36“ የግብጽ ክርስቲያኖችም መከራ ስለ ጸናባቸው ወደ ሮም ቁስጥንጥንያ እንዲሔዱ በትምህርተ ሃይማኖት ስለማይመስላቸው ኑብያ በእስላም ስለ ተወረረች በቀጥታ ወደ ኢትዮጵያ መጡ። የኢትዮጵያ መንግሥትና ሕዝብም እንደ ተለመደው የወንድምነት አቀባበል አደረገላቸው” ሲሉ ጽፈዋል። የመጡት በእድሜያቸው የገፉ ፈላሲያን መነኮሳት ወንዶች ስለሆኑ ከሌላው ኢትዮጵያውያን ጋር ሊጋቡ የማይችሉ እንደነበሩ ተጽፏል። ሌሎችም ስደተኞች በኢትዮጵያ ገብተው በሰላም ተከብረው ኑረዋል። አርመኖች በ1890 ዓም ወዲህ ግፍ ሲበዛባቸው በዓለም ላይ ሲሰደዱ ኢትዮጵያ ተቀብላ አስተናግለች።

አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 369 “አርመኖች እየበዙ በሄዱ ጊዜ የአቶማን ሁልጣን አብዱል ሐሚድ ለዳግማዊ ምኒልክ አርመኖችን ከኢትዮጵያ እንዲያስወጡ ጠይቋቸው ነበር። ምኒልክም የማትፈልጋቸው አርመኖች ካሉህ ሁሉንም ላክልኝ ብለው መለሱለት” ሲሉ ጽፈዋል። ዳግማዊ አጤ ምኒልክ አንኳን የገቡትን ሊልኩ ቀርቶ ሌሎች ካሉት እንዲሰጣቸው ጠየቁት። ከዚህ በኋላ የዓለም ማህበር ተመስርቶ ኢትዮጵያ አባል ሁና ፋሽስት ሞሶሎ-ጌ ሲደበድባት የዓለም መንግሥታት ምንም ሳያደርጉ ቀሩ።

ኢትዮጵያውያን እንደውሻ በመርዝ ሲገደሉ ከላይ የተጠቀሱትን ታሪኮች አስተዋፅኦ እንዳላደረገች አይዘነጋ ያላት አልነበረም። ተራ ዜጎች የእንግሊዝ ተወላጆች ፀረ ፋሽስት ሰላማዊ ስልፍ ሲያደርጉ ኑረዋል። በተለይ ኢትዮጵያን ታይም ጋዜጣ በማዘጋጀት ታዋቂዋ ሰልቪያ

ፓንክረስት ከፍተኛ ተግባር ፈጽመዋል። ኢትዮጵያ በልጅ ተጋድሎ ነፃ ስትወጣም አዲስ አበባ መጥተው የኢትዮጵያን ታሪክ ለዓለም በማስተዋወቅ ታግለዋል። መቃብራቸው ቅድሥት ሥላሴ ርዕሠ አድባራት (ከቴዎድሮስ) ፊት ለፊት ይገኛል።

፩

ልጃቸውም ሊቀ ዶ/ር ሪፑብሊካን ፓንክረስት ዛሬ ድረስ የኢትዮጵያን ታሪክ በመጻፍ ላይ ናቸው። የሁለተኛው ዓለም ጦርነት አልቆ የዓለም ማህበር ወደ ተባበሩት መንግሥታት ሲለወጥ ከመስራቾቹ 50 አገሮች አንዷ ኢትዮጵያ ነች። ከዚህ በኋላ በሰሜን ኮርያና በደቡብ ኮርያ መካከል በተፈጠው ጦርነት የተባበሩት መንግሥታት ዓለል አገሮች ወታደር መላክ እንዳለባቸው ሲያሳስብ ኢትዮጵያም በሚያዝያ 1943 ዓም ወታደር ልካለች። በጠቅላላው ወደ ኮርያ የላከቻቸው 6037 ሲሆን 120 ሲለውባት 506 ቆስሎባታል። ኢትዮጵያውያን እንኳን እስከ ነብሱ ሊማረክ ቀርቶ የሞተ ሬሳም ሳይማረክባቸው በዓለም ላይ ታዋቂነትን አትርፈው ተመልሰዋል። ለሌ ኮርያ ጦርነት ካነሳን አይቀር ታሪክ ጠቅሶ ማለፉ መልካም ይሆናል ምክንያቱም አንባቢያን የአባቶቻቸውን ጀግንነት እንዲረዱ ነው።

በ/ጄኔራል መልኪ ጌታሁን የትግል ፍጻሜ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 129 “በአውሮፕላን መድፍ የመደብደቡ ተግባር እንደ ተጀመረ በ8ኛው ጦር ሠራዊት ትዕዛዝ መሠረት የተባበሩት መንግሥታት ሠራዊት በሙሉ ወደ ፊት ገስግሶ ግቡን ለመያዝ ከረፋድ ላይ ውጊያው ተጀመረ። የቃኘው ጦርም ተራራ 1073 ላይ የሚገኘውን ምሽጉን ለቆ ግቡን ለመያዝ እየገለገለ ወደ ጠላት ይዞታ ተቃረበ። በእጅ መሣሪያዎች ለመተኮስ ከሚችሉበት ስፍራ ላይ ሲደርሱ የአይሮፕላኖች ርዳታ እየቆመ አሁንም ወደ ጠላት እየተጠጋ በሄደ ቁጥር የመድፍ ርዳታ ሲቆም በራሱ መሣሪያ እየተጠቀመ የጨበጣ ውጊያ ለማድተግ ከሚሰሩበት ሥፍራ ላይ ደረሰ። ጦሩ ወደ ጠላት መከላከያ በተጠጋ ቁጥር የአይሮፕላንና የመድፍ ተኩስ ርዳታ የሚቆመው በወገን ጦር ላይ ጉዳት እንዳይደርስ ነበር። የኢትዮጵያ ጦር 1073 ላይ የነበረውን ምሽጉን ለቆ ግቡን ለመያዝ በሚገስገስበት ጊዜ ከአቅሙ በላይ የሆነ የጠላት ጦር ቢገጥመው ቀኑን በሙሉ ሲዋጋ ውሉ ከሰዓት በኋላ በአስራ አንድ ሰዓት ላይ ግቡን ያዘ። የድሉ ሪፖርት ወዲያው ለሪጂሜንቱ ለከፍለ ጦሩና ለ8ኛው ጦር ሠራዊት ጠቅላይ መምሪያ ተላለፈ” ሲሉ ጽፈዋል።

ጸባይ አርአያ ሥላሴ ፈለገ ጥበብ መጽሔት ገጽ 22 “የኛ ጦር በነበረበት ግንባር የአሜሪካ፣ የቱርክ፣የግሪክ፣ የኮርያ፣የእንግሊዝ ወዘተ ጦር ነበር። በጀግንነት ግን የኛን የሚወዳደር አልነበረም። የኛ ጦር በተሰለፈበት ግንባር ሁሉ አንዴም አልተሸነፍነም። ሌላም የኛ ጦር የጀግንነት ምልክትና ከሌሎች የሚለየው አንድም አባል ወታደር በጠላት ያልተማከረበን መሆኑ ነው። ከነሕይወቱ ቀርቶ ሬሳም አልተማረከበንም በአንጻሩ በየጊዜው የጠላትን ጦርን በብዛት ይማረክ የነበረው የኛ ጦር ነበር በተባበሩት መንግሥታት ሥር ከዘመተው ጦር በብዛት በጠላት እጅ የተማረከው የአሜሪካ ወታደር ነበር። በጉዳት ደረጃ ስንወስደው ግን የቱርክ ጦር በጣም ጉዳት ደርሶባታል። ለጦርነት ግድ የሌላቸውና በቀላሉ የሚማረኩት ግን አሜሪካውያን ነበሩ። የታይላንዶች እንደ አሜሪካውያን ናቸው።”

“በጦርነቱ ፍጻሜ የምርኮኛ ልውውጥ በተደረገበት ወቅት ከአረካካቢዎቹ አንዱ እኔ ነበርኩኝ። የሬሳ ልውውጥ ሳይቀር ተደርጓል። በዛን ጊዜ ጦርነት ውስጥ ከተሳተፉት ሀገሮች አንድም ምርኮኛ ያልተገኘባት ኢትዮጵያ ብቻ ነበረች። ከሁሉ የማረሳው የኢትዮጵያ ወታደሮች እንደ ስትራቴጂያዊ ተራራን ከጠላት ያሰለቀቁበት አጋጣሚ ነው። አሜሪካውያን፣ግሪኮች ብቻ ሁሉም ያንን ተራራ ከጠላት ለማሰለቀቅ በየተራ ሞከሩ ግን አልቻሉም። በመጨረሻ ይህ ነገር አልተቻለምና ለኢትዮጵያውያን ይግቡበት ተባለ። ትዝ ይለኛል ሻለቃ ተፈራ ወልደ ትንሣኤ ይባላል። የተወሰነ ጦር ይዞ ወደ ተራራው ገሰገሰ። ከከባድ ፍልሚያ በኋላ ኢትዮጵያውያኑ ተራራውን በቁጥጥር ሥር አዋሉት” ሲሉ ተናግረዋል። የተባበሩት መንግሥታት ለዓለም ባስለታለፈው ጥሪ ኢትዮጵያ ወታደር ብቻ ሳይሆን ካህን ሳይቀር የላከች መሆኑን የጸባይ አርያ ሥላሴ፣አባባል ዋቢ ነው። ኢትዮጵያ እገራችን በኮርያ ብቻ ሳይሆን አፍሪካ ውስጥም ኮንጎ ተነስቶ በነበረው ግጭት የተባበሩት መንግሥታት ባዘዘው መሰረት እንደገና ሠራዊት ልካ ለሰዎች ደህንነት ታድጋለች።

የኢትዮጵያውያን የረጅም ዘመናዊ ትግልና የዘመናዊ ሠራዊት አመሰራረት በ1855-1974 በተባለው መጽሐፉ ገጽ 236 “ዋና የዘመቻው መኮንን ችፍ ሚሊተሪ ኦፕሬሽን ፈቃድ ሄዶ ባለ በጊዜያዊነት ኃላፊነቱን ወስጆ ስለራ የተባበሩት መንግሥታት ምክትል ዋና ጸሐፊ ዶክተር ፓንቸ የተባሉት አሜሪካዊ ኮንጎን ሲጎበኙ በኮንጎ ስለሚካሄደው ጠቅላላ ወታደራዊ ሁኔታ ጄኔራል ከበደና ሚስተር ጋርድነር በተገኙበት መግለጫ ሰጠሁ።”

“የቋንቋዬ ጥራት ባያረካም የሙያውና የሠራዊቱ ገዳጅ ተግባር አፈጻጸምን በሚገባ ለመግለጽ ቸዬ ነበርና ዶክተር ፓንች ጀኔራል ከበደና ሚስተር ጋርድነርን ሚስተር ጋርድነር የተባበሩት መንግሥታት ዋና ጸሐፊ የኮንጎ ወኪላቸው ናቸው። ፈቃድ ሳይ ያሉት አለቃ ከፈቃድ ሲመለሱ አገልግሎታቸውን ፈጽመው ወደ አገራቸው ስለሚመለሱ ቦታውን እኔ ተረክቤ እንድሰራ ተወስኖ በቀናው ጸሐፊ በሚስተር ዩታንት ፊርማ የተባበሩት መንግሥታት ጦር በኮንጎ የዘመቻ መኮንን እንድሆን ትዕዛዝ ደረሰ” ሲሉ ጽፈዋል።

ኢትዮጵያ መዝሙት ብቻም ሳይሆን በአመራርም ገብተው ሲሰሩ መኖራቸው ከላይ የተጠቀሰው ሚጀር ጀኔራል ነጋ ተገኝ፤ የታሪክ መጽሐፍ ዋቢ ነው። ኢትዮጵያ በዚህ ብቻ ያበቃች ሳትሆን ሩዋንዳ በተፈጠረው የእርስ በእርስ ጦርነት በርዕሠ ብሔር አቶ መለሰ ዜናዊ አስተዳደር ወቅትም የተባበሩት መንግሥታት ባስተላለፈው ጥሪ መሰረት በኮሎኔል ታደሰ ወረደ መሪነት ሠራዊት ዘምቷል። በዚህ የነበሰ አድን ወቅት የወያኔ መንግሥት በሀገሩ ውስጥ የዘር ግድያ የሚያካሂድ መሆኑ ባይዘነጋም ለሌሎች ሕዝቦች ሰላም ስማስጠበቅ ወታደር ልኳል። መንግሥት ብቻም ሳይሆን ምሑራን በፈቃዳቸው ሕዝብ የፈጁትን በሞያቸው ለፍርድ ለማቅረብ ሥራቸውን ትተው ለፍትህ ሲሉ ርዋንዳ የሄዱ ኢትዮጵያውያን አሉ።

በወያኔ ኢሕአዴግ የተጣመመ ሴራ ለሰልጣን ሕዝብ ለዲሞክራሲ ሲሞኹ የታሰሩት ሊቅ ዶ/ር ያዕቆብ ኃይለ ማርያም፤ አንዱ ናቸው። ሩዋንዳ የነበረውን መንግሥት የሸፍታው ቡድን እንተርአህሞይ የሚለው ኃይል ሌሎችን ጎሳዎች በመጨረሱ ምክንያት በአፍሪካ ምድር መደገም እንደሌለበት ትምህርት ለመስጠት ነበር ሊቅ ያዕቆብ የሄዱት። ይህ በጎሳ የተጀመረው ሴራ ለወደፊቱም ሊጎዳ ስለሚችል መወገዝ አለበት።

ዓለም ፈርቶአቸው የነበረው የሱማሌን አንጃዎች በአለራምለት አረብ እገር ተደግፈው ሱማሌን የያዙትን የኢትዮጵያ ልጆች ሳምንት ባልሞላ ጊዜ ከተማቸውን በመያዛቸው የሚያኮሩ ናቸው። ነገር ግን ወገናቸውን መጨፍጨፍ እንዲያቆሙ መምከራን አልተወጣም። ከዚህ ላይ ላለምርበት የምፈልገው ነገር ቢኖር ኢትዮጵያ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ከተመሰረተ ጀምሮ በውስጥ ያለባትን የግሏን ችግር ሳትፈታ የሌሎችን ሕዝቦች ሰላም ለማስፈን መጣሯ አይዘነጋም።

ምዕራፍ 3

ርሃብና ችግር በኢትዮጵያ

አሪት ዘዳግም ም/ፍ 28 ቁ/ 15 “ዛሬም ያዘዝሁህን ሥርዓቱንና ትእዛዙን ሁሉ ባትጠብቅ፤ ባታደርግም እነዚህ መርገሞች ሁሉ ይመጡብህል፤ ያገኘሃል። በከተማ ርጉም ትሆናለህ፤ በእርሻም ርጉም ትሆናለህ። እንትብህና ቡሃቃህ ርጉም ይሆናል። የሆድህ ፍሬ፤ የምድርህ ፍሬ፤ የሳምህም ርቢ የበግህም ርቢ ርጉም ይሆናል። አንተ በመግባትህ ርጉም ትሆናለህ፤ በመውጣትህም ርጉም ትሆናለህ። እኔን ስለ ተውኸኝ ስለ ሥራህ ከፋት እስከትጠፋ ፈጥነህም እስከታልቅ ድረስ በምትሠራው ሥራ ሁሉ እግዚአብሔር መርገምን ሽሽትን፤ ተግሣጽን ይሰድብሃል። እግዚአብሔር ትወርሳት ዘንድ ከምትገባባት ምድር እስኪያጠፋህ ድረስ ቸነፈርን፤ ያጣብቅብሃል” ይላል።

ትንቢተ ኢየሱስ ም 2 ቁ 12 “አሁንስ ይላል እግዚአብሔር በፍጹም ልባችሁ፤ በጸምም፤ በልቅሶና በዋይታ ወደ እኔ ተመለሱ። ልባችሁን እንጂ ልብሳችሁን አትቅደዱ፤ አምላካችሁም እግዚአብሔር ቸርና መሐሪ ቁጣው የዘገየም ሕረቱም የበዛ፤ ለከፋትም የተጸጸተ ነውና ወደ እርሱ ተመለሱ” ይላል። ስለዚህ እኛ የሰው ልጆች እግዚአብሔርን በመበደላችን እንሆ በርሃብ ቼነፈር እንቀጣለን። ካለፈው ትምህርትም አልወሰድንም። ርሃብ እጅግ ብዙ መቶ ዓመት በፊት ጀምሮ የሰው ልጆችን የፈጀ መሆኑ ታሪክ ምስክር ነው።

ገብርኤል ዳንኤል ሰምና ወርቅ በተባለው መጽሔት 1981 ዓም ፲፮ 44“ የተለያዩ አካባቢዎች በተለያዩ ጊዜያት በመጠን የተለያዩ የረሀብ ዘመናት አልፈዋል። ጥንታዊ ተብለው ከሚነገሩላቸው ረሃቦች አንዱ ከሰድስት ሺህ ዓመታት በፊት በድንጋይ ተቀርጾ ተገኘ” ይሉና ፲፮ 45“ 1264-65 ረሀብና ተላላፊ በሽታ በሃረር በርካታ ሕዝቡን ማጥፋቱ ይነገራል። በዘመነ አምዶ ጽዮንም (1306-1336) በሰይፈ አርድ ጊዜ በሽታና ረሀብ ገብቶ በመላ ኢትዮጵያ አለቃቂ ረሀብ እንደነበር ይታወቃል። በ1500-32 በልብን ድንግል ዘመን በ1532-61 በጋላውዲዎስ ዘመን እንዲሁ ረሀብ ነበር። በ1624-59፤ በ1739 በ1814 የአንበጣ ረሃብ ገብቷል። ከሁሉም በላይ በስፋትና በጥልቀት የተጻፈለትና የኢትዮጵያ ታላቁ ረሀብ ተብሎ የሚታወቀው በዳጋሚዊ አጤ ምኒልክ ዘመን 1881-84 በድርቅ በበሽታ በአንበጣና በጦርነት ቁጥሩ ያልታወቀ ሕዝብ የጨረሰ ነው።”

ገጽ 46“በአጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን (1964ቱ)ረሀብ ከአባራ አራቱ አቡነ ክፍላተ አገራት ጉድቷል። በወሎ ብቻ ከሁለት መቶ ሺህ ሰው በላይ በረሃብ አልቋል። ይህ ረሃብ ለ1966ቱ አብዮት ፍንጻታ ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል። በኮሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ዘመን በ1966 የቀጠለው ድርቅና ረሃብ በአሁኑ ጊዜ አብዛኛዎቹን ክፍላተ አገራት አጥቅቷል። በ1976/77 ዓም ስምንት ሚሊዮን የሚሆኑ ከመኖሪያቸው እንዲፈናቀሉ አድርጓል። ከዚህ ውስጥ ወደ ሚሊዮን የሚጠጉ ወደ ጎረቤት አገሮች ሲሰደዱ ሁለት መቶሺህ ህፃናት ያለወላጅ ቀርተዋል። ከሶስት መቶ ሺህ የማያንስ መሞቱ ይነገራል። በተከታታይ የታየው ረሃብ በ1976 ዓም ስድስት ሚሊዮን በ1977 ዓም አስር ሚሊዮን በ1978 ዓም ሰባት ሚሊዮን በ1979 ዓም ሶስት ሚሊዮን ሕዝብ ዕርዳታ እንዲፈልጉ አድርጓል። በአሁኑ ጊዜ በኢትዮጵያ የተከሰተው የድርቅና የረሀብ ሁኔታ በዓለም ከታየው ሁሉ ታላቁና አስቃቂው ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ ጥቅስ የተወሰደበት መጽሔት የተጻፈው በ1981 ዓም ሲሆን ከዚህ ወዲህ ርሃብ በኢትዮጵያ ተነስቶ ነበር። ዛሬም ለወደፊቱም ሲሆን መንግሥትና ምሁራን ተባብረው ችግሩን ሊቀርፉት ካልቻሉ ርሃብ መታወቂያችን መሆኑ አይቀርም። እርሃብ በአማካይ በ8 ዓመትና በ10 ዓም እየመጣ ይመታናል። ታዲያ እስከ መቼ ለምነን ልንዘልቀው ነው? ይህ ከውጭ የመጣው ባህር ዛፍ ለማገደ ተሉ የሚደርስ መሆኑ ባይካድም ውሃውን መምጣጡ መታወቅ አለበት። ባህር ዛፍ መተከል ያለበት ከሱዳን ደንበር አባይ ወንዝን ተከትሎ እስከ ጢስ አባይ መሆን ይኖርበታል። ከመሀል አገር ግን ውሃ ስለሚመጥ መቆም አለበት። በርዕሡ ብሔር ኮሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ዘመን ደን ልማትም ነበር።

በርዕሡ ብሔር አቶ መለስ ዜናዊ ዘመን ቀደም ያየሁት ደን የለም። ጎርፍ መሬቱን እንዳይሸረሸር የሚከበው ካብ ቁዋአል። የአፈሩ መደሕየት የደንንና ሌሎች ዕዕዋት ለአደጋ አጋልጧል። በዕዕዋት ብዛት ኢትዮጵያ ከሌሎች አገሮች ይበልጥ የታደለች ናት። ለምሳሌ በሌላው ዓለም የሌሉ ዕዕዋት በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ አሉ። በኢትዮጵያ ውስጥ አሉ ከሚባሉት ዕዕዋት 20 የሚጠጉ በሌላው ዓለም የማይገኙ ናቸው። አብዛኛው አዕዋት ዘመናዊ ማዳበሪያ የማይፈልጉ ሲሆኑ ከ65 በላይ የሚሆኑት ዕዕዋት በማዳበሪያ ማደግ የሚችሉ ናቸው። የኢትዮጵያ ዕዕዋት ከምግብነት አልፈው መዳኅኒትነት ሊጠቅሙ የሚችሉ ናቸው። እነዚህ

የዱር አዕዋት ከአፈር መደሀየት የመጣ ሆነ ከደን ውድመት የተነሳ እንደሚጠፋ ግልጽ ነው።

በሉሞን ጥላሁን ሥነ ፍጥረትና የሰው ልጆች ኃላፊነት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 122“ የደን መመናመንና ማሽቆልቆል በአካባቢና በማገበረ ሰቡ ላይ የሚመጣው ጉዳት እጅግ ከፍተኛ በመሆኑ ደኖች ከአጥቂዎች በተለይም ከለዎች ጉዳት እንዳይደርስባቸው ሊጠበቁ ይገባል” ሲሉ ጽፈዋል። ደኖች እንዳይመነጡ አንክብክቤ ያስፈልጋቸዋል። መሬቱን ጎርፍ እንዳይወስደው ካብ መካብ ይኖርበታል። ይህ ሊሆን የሚችለው ግን አሳቢ መንግሥት ሲኖር ነው። ስለዚህ ለድርቅ ቅድመ ዝግጅት ዓለመደረጉ ጥፋቱ የመንግሥት ነው።

ርዕሡ ብሔር አቶ መለስ ዜናዊ መፈክራቸው“ ሁሉም ነገር ለረሀብና ለእስራት ሰሞት ወደፊት” ያሉ ይመስላሉ። ድርቅ አመጡ የሚባሉት የአጤው መንግሥትና ደርግ ወድቆ የወያኔ ኢሕአዴግ መንግሥት ሥልጣን ከያዘ ጀምሮ ይህም ድርቅና ችግር ርሃብ አብሮ ሊወገድ ቀርቶ ብሰበታል። በ1992 ዓም የሞተው ሕዝብ ብዛት ባይታወቅም በችግር የተጋለጠው 16 ሚሊዮን መሆኑን ራሳቸው ርዕሡ ብሔር ተናግረዋል።

ሪፖርተር መጽሔት መጋቢትና ሚያዝያ 1992 ዓም ገጽ 36 “በክብርና ለዝና ሲባል ረሃብን ከዓለም ማሕበረሰብ አይታ ደብቀው በማቆየት ለሕዝቦች እልቂት ምክንያት ከሆኑት መንግሥታት ውስጥ በኢትዮጵያ የንጉሠ ነገሥቱ እና የደርግ መንግሥታት በግንባር ቀደምትነት የሚጠቀሱ ናቸው። አሁን ያለው መንግሥት ችግሩን በሚገባ ቀድሞ ሲል ለዓለም ማሕበረሰብ አሳውቋል”ይሉና

በገጽ 36 “ክብር ጠቅላይ ሚኒስትሩ እንደገለጹት ባሁኑ ወቅት እርዳታ በመግባት ላይ ነው። ግን ዘግይቷል። ዞሮ ዞሮ የሕይወት ጉዳይ ስለሆነ እርዳታው በመዘግየቱ የማይመለስ ጉዳት በወገኖቻችን ላይ ደርሷል” ሲሉ መናገራቸውን ጽፈዋል። ከተፈጥሮ ችግር ይልቅ በእርሳቸው አስተዳደር ጉድለት ምክንያት “ይህ ጎሳ ከዚህ መንደር መነሳት ይኖርበታል”እያሉ አንዱን ጎሳ ደብዳቤ ሌላውን ጎሳ ተደብዳቤ ማድረጋቸውን ቢተውት ሕዝቡ መተዛዘኑን ያውቅበት ነበር። በዚህ በ1999 ዓም ረሃብ መጠኑ ይነስ እንጂ እንዳለ አይዘነጋም። ምክንያቱም በ1998 ዓም ከረምቱ በዝቶ እርሶ አደሩ እርሻውን ጎርፍ ወስዶታል እርብቶ አደሩ ከብቶቹን ጎርፍ ወስዷቸዋል።

ሪፖርተር ጋዜጣ ነሐሴ 19 ቀን 1998 ዓም ገጽ 1-3 “ከሐምሌ ወር አጋማሽ ጀምሮ በአፋር፣በድሬዳዋ፣በአማራ፣በትግራይ፣በደቡብ በጋምቤላ፣ ክልሎች የወንዞች ሙላት ያስከተለው ጎርፍ ከ600 በላይ ሰዎች ሕይወት መጥፋቱ ከ30 ሺህ በላይ ሰዎች መፈናቀል ምክንያት ሆኗል። በጎርፍ በተጠቁ አካባቢ የሚገኙ የሥራ ጋላፊዎች የሰጡት መረጃ አንደሚጠቁመው ከድሬዳዋ ከተማ ሐምሌ 30 ቀን በተከሰተው የጎርፍ አደጋ 256 ሰዎች መሞታቸውና ከ10 ሺ በላይ መፈናቀላቸው ተገልጿል በዚህ አደጋም 250 ሰዎች መጥፋታቸውን ታውቋል።”

“በደቡብ እዋ ዞን ባደነች እና ቸንጋቶም ወረዳ ከ10 ሺ በላይ ነዋሪዎች በጎርፍ የተከበሱ ሲሆን የ364 ነዋሪዎች እስከሬን ሲገኝ 861 ነዋሪዎችን ወደ ደረቃማ ቦታ ማዛዋወር ተችሏል። በአማራ ክልል በደቡብ ጎንደር ዞን ሊቦ ከምክምና ፎገራ ወረዳዎች የእርብ እና ጉማራ ወንዞች ከመጠን በላይ ሞልተው በመፍሰሳቸው በአካባቢው የሚገኙ 13 ቀበሌዎች በጎርፍ ተጥለቅልቀዋል። በዚህም የተነሳ 12 ሺ 769 ነዋሪዎች ከአባባቢያቸው ሲነፈሩት የአንድ ሰው ሕይወት አልፏል።”

“በአፋር ክልል ቡሬ ቡሬ ሙዳይቱ ወረዳ የአዋሽ ወንዝ ሙላት የሚያስከትለውን አደጋ በመሸሸ ከ10 ሺ የሚበልጡ ነዋሪዎችም ርቀው እንዲሰፍሩ ተደርገዋል። በሌላ በኩል የአዋሽ ወንዝ ባስከተለው የጎርፍ አደጋ በአፋር ክልል አሚባራ ወረዳ ሀሉዲባ አንገሊሊ እና ገልሽ ቀበሌ የሚገኙ 4 ሺ ነዋሪዎች ከመንደራቸው ተፈናቅለዋል። በባሕር ዳር ዙሪያ ወረዳ ጣና የሚገባው የአባይ ወንዝ አቅጣጫውን ስቶ ባጥለቀለቃቸው ሦስት ቀበሌዎች 827 ነዋሪዎች የተፈናቀሉ ሲሆኑ በኦሮሚያ ዞን ደዋጪፍ ወረዳና ከሚሊ ከተማ አካባቢ በጣለው ከባድ ዝናብ 995 ግለሰቦች ሰብላቸው ሙሉ በሙሉ ወድሟል።”

“በሰሜን ጎንደር ደንቢያ ወረዳ ጣና ወይና ደብረሲናና አባ ሊባኖስ በተባሉ ቀበሌዎች የሚገኙ 320 ነዋሪዎች በውኃ በመከበባቸው ከመኖሪያ መንደራቸው ተፈናቅለዋል። በትግራይም የከፋ ጉዳት ባያስከትልም ችግሩ ተከሰቷል። በሌላ በኩል ባሮ ጊቤ እና አኮቦ ከመጠን በላይ ሞልተው በመፍሰሳቸው በጋምቤላ ክልል ለጊዜው ቁጥራቸው ባልታወቁ ነዋሪዎች ላይ ጉዳት መድረሱን የክልሉ አደጋ መከላከያና ዝግጁነት ኢጀንሲ አስታውቋል” ሲሉ ጽፈዋል።

በኢትዮጵያ እርስ በእርስ ጦርነት ሲኖር ርሐብና ችግር አብሮ ይመጣ እንደ ነበር ታሪክ ጠቅሶት ይገኛል። ምን ጊዜም እምነት ያለው አገር ከእምነት ውጭ የሆነ ተግባር ሲፈጽም የእግዚአብሔርን ሕግ ጥሶ እንደመሆኑ መጠን በኛ አገር ጦርነት ሲነሳ ርሃብ ችግር ይመጣ እንደነበር ተደጋግሞ ተጠቅሶ ይገኛል። የሃይማኖት ሰባኪያን ሕግ ከተጣሰ የሰው ደም በከንቱ ከፈሰሰ አምላክን ስለሚያስቀይሙ በሀገር ላይ ቼነፈር ይመጣል ብለው ይናገራሉ።

እኛ ከደረሰንበት ወቅት እንስቶ ያለውን የአስተዳደር ጉድለት ለረሃብ አስተዋጽኦ እበርክቷል ወይ ከተባሰ አዎ ትክክል ነው። ጦርነት ካለ አርሶ አደሩ ቀንበሩን ይሰቅላል። ነገዶ አደሩ አጋሰሱን ያስራል። አርብቶ አደሩ ከብቶቹ በጎቹና ፍየሎቹን መከተል አይችልም። ሰርቶ አደሩ የከተማ ኩባንያው ማምረት አይችልም። ሊሰራ ቢገባም ከልቡ አይሰራም። ጦርነት ለረሃብ አንዱ መንሴ ነው። ለዚህም ዝናብ አልዘንብ ሲል የቤተ ክርስቲያን አባቶች ምዕመናኑን ወደ ምህላ የሚጋብዙት።

ከ(ቀያስ) ዓሳማየሁ ሞገስ ቢጽ ሐሳውያን በእኛ ቤተ ክርስቲያን በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 95 “በ1935 በመላ ጎጃም በመስከረምና በጥቅምት ድርቅ ሆነ። ጥቅምት 22 አባ ሉቃስ ይከበራሉ። በዚህ ዕለት ውራ ኢየሱስ ገዳም ብዙ ሕዝብ ይሰበሰባል። ከዚህም ገዳም በመላ ኢትዮጵያ መሰል የሌለው እንደ ላሊበላ ሕንጻ ሁልጊዜ እንግዳ ነገር ሥዕለ ሥቅለት አለ። የአካባቢው ሕዝብ ሰደብሩ ካህናት መባ ይሰጥና ምሕላ ይደረጋል መልስም ያገኛል። በዚህ ልማድ በመላ ጉታ ሰምሕላ አየታረቀ ውራ ኢየሱስ ለጥቅምት 22 የሚቻለው ሁሉ እንዲመጣ ተብሎ በእየገበያው ተለፈፈ።”

“እኔም በዚያ አካባቢ ቅኔ ትምህርት ቤት ነበርሁና ከጓደኞቼ ጋራ ሄድሁ። ከቅዳሴ ውጭ ወደ ሦስት ሰዓት ገደማ ሥዕሉ በተገኙት ካህናት በከብር ታጅቦ ወጣና መጀመሪያ ከምዕራብ ወደ ምሥራቅ ተዙሮ እንድ አራተኛው ምሕላ ደረሰ። ሁለተኛ ከምሥራቅ ወደ ምዕራብ ተዙሮ አሁንም እንድ አራተኛው ደረሰ። ሦስተኛ ከምሥራቅ ወደ ክደቡብ ወደ ሰሜን ተዙሮ ተደረሰ። አራተኛው ደግሞ ከሰሜን ወደ ደቡብ ተዙሮ ግማሽ ሲቀር በፀሐይ ዝናብ ይዘንብ ጀመረ” ሲሉ ጽፈዋል።

የጸሎት ውጤት ምረት የሚያመጣ መሆኑን ከዚህ በላይ የተጠቀሰውን ጥቅስ በጥምና መመልከት ነው። ስለዚህ ረሀብ ቸነፈር ከአገራችን እንዲርቅ እስላሙ መሰጊድ ክርስቲያኑ ቤተ ክርስቲያን አራታዊው ቤተ

መቅደስ ሌሎችም በየምልኮ ቤታቸው በጸሎት እግዚአብሔርን ብንሰምነው ችግሩ ሊወገድልን ይችላል።

ለጸሎትም ሕብረት ለሰራም ሕብረት ለኑሮም ሕብረት አገርን ለመጠበቅ ሕብረት ለማንኛውም ሕብረት ከብረት ሃጢአት ነው። ለዚህ ምዕራፍ መደምደሚያ የማደርገው በጸምና በጸሎት ያተገኘው ውጤት የነሃዌ ሰዎች ታሪክ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅስ ልጥቀስ። ምናልባት እንደ ዮናስ ያለ አባት ካለ የሰው ልጆች ከክፉ ስራቸው እንዲወገዱ ራሱ ቅድሚያ ለጸምና ለምህላ ይጠራቸው እንደሆነ በማለት ነው።

ዮናስ ም 3 ቁ 1 ጀምሮ “የእግዚአብሔርም ቃል ሁለተኛ ወደ ዮናስ እንዲህ ሲል መጣ። ተነሥተህ ወደዚያች ወደ ታላቂቱ ከተማ ወደ ነኔዌ ሂድ፤ የምንግርህንም ስብከት ስበክላት አለው። ዮናስም ተነሥቶ እንደ እግዚአብሔር ቃል ወደ ነኔዌ ሄደ፤ ነኔዌም የሦስት ቀን መንገድ ያህል እጅግ ታላቅ ከተማ ነበረች። ዮናስም የአንድ ቀን መንገድ ያህል ወደ ከተማይቱ ውስጥ ሊገባ ጀመረ፤ ጮኸም-በሦስት ቀን ውስጥ ነኔዌ ትገለበጣለች አለ። የነኔዌም ሰዎች እግዚአብሔርን አመኑ፤ ለጸም አዋጅ ነገሩ፤ ታላቁም ጀምሮ እስከ ታናሹ ድረስ ማቅ ለበሱ።”

“ወሬውም ወደ ነኔዌ ገንጦ ደረሰ እርሱም ከዙፋኑ ተነስቶ መጎናጸፊያውን አወለቀ፤ ማቅም ለበሰ፤ በአመድም ላይ ተቀመጠ፤ አዋጅም አስነገረ፤ በነኔዌም ውስጥ የገንጡንና የመኳንንቱን ትእዛዝ አላወጀ፤ እንዲሁም አለ፤ ሰዎችና እንስሶች ላሞችና በሳች አንዳችን አይቅመሱ፤ አይስማሩም ውኃንም አይጠጡ፤ ሰዎችና እንስሶችም በማቅ ይከደኑ፤ ወደ እግዚአብሔርም በብርቱ ይጮኹ ሰዎችም ሁሉ ከክፉ መንገዳቸውና በእጃቸው ካለው ግፍ ይመለሱ። እኛ እንዳንጠፋ እግዚአብሔር ተመልሶ ይጸጸት እንደ ሆነ ከጽኑ ቁጣውም ይመለስ እንደ ሆነ ማን ያውቃል? እግዚአብሔርም ከክፉ መንገዳቸው እንደ ተመለሱ ሥራቸውን አየ እግዚአብሔርም ያድርግላቸው ዘንድ በተናገረው ክፉ ነገር ተጸጽቶ አላደረገውም” ይላል።

ምዕራፍ 4
ኢትዮጵያውያን በሰደት ወደ ሌላው ዓለም!

የማቴዎስ ወንጌል ም 2 ቁ 13 “የጌታ መሰላክ በሕልም ለዮሴፍ ታይቶ ሄሮድስ ሕፃኑን ሊገድሰው ይፈልገዋልና ተነሣ ሕፃኑንና እናቱንም ይዘህ ወደ ግብጽ ሸሽ፤ እስከነግርህም ድረስ በዚያ ተቀመጥ አለው” ሲል ተጽድቀዋል። ከዚያም ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሌሎች መሰደድ እንዳለባቸው አስተምሯል። ለምሳሌ በማቴዎስ ወንጌል ም 10 ቁ 23 “በአንዲቱ ከተማም መኪራ ቢያሳዩአችሁ ወደ ሌላይቱ ሸሹ” በማለት ማስተማሩ አይዘነጋም። በዚህ ምክንያት በደት ጌታችን ኢየሱስ ባዘዘው መሰረት እየተፈጸመ ነው። በደት በጌታችን የታዘዘ ቢሆንም ጓላ የተነሱት ነቢዩ መሐመድ በመካ ቀረሽዎች ጭከንና በተከታዮቻቸው ዘንድ ሲያበዙባቸው ቤተሰቦቻቸውን ወደ ኢትዮጵያ ልከው እርሳቸው መዲና መሰደዳቸው አይካድም። ስለዚህ በደት ከጌታችን መዳኅኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ጀምሮ እስከ ነቢዩ መሐመድ ሌሎችም የተሰደዱ መሆናቸውን ቅዱስ መጽሐፍና ቅዱስ ቁርባን ዋቢ ናቸው።

ኢትዮጵያዊነት ታሪካዊ መሠረቶችና መሣሪያዎች በተባለው መጽሐፍ ፲ጽ 132 “የግብጽ ቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣናትና አቡን ወኪሎቻቸው ይህንኑ የኦሪት ሃይማኖት ማዕቀብ በኢትዮጵያ ጥገኛ ክርስቲያን ላይ ለመጫን ብዙ ጊዜ ያልተሳካ ሙከራ እንዳደረጉ ተረጋግጧል። በዚህ ሁኔታና ሄደት በ1337 መነኩሴው እዎስጣሎዎስ በኢትዮጵያ ለሁለቱም የክርስትናና የኦሪት ሃይማኖቶች ጥምር ነፃነት እኩልነትና ዕድገት መጀመሪያ በኢትዮጵያ ከግብፁ ቤተ ክርስቲያን ወኪል ከአቡነ ያዕቆብ ጋር በይፋ ተከራከሩ። ቀጥሎም በዚያው ዓመት ከግብጽ ሞግዚት ቤተ ክርስቲያን ፓትሪያርክ ቤንጃሚን (1327-39) ጋር በይፋ ተከራክሮ በአያሌ የመካከለኛው ምሥራቅ አገሮች ስ15 ዓመታት በሰደት ኖሮ በመጨረሻ በ1352 ዓም በአርመን አገር ሞተ” ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ በፊት ኢትዮጵያውያን በሥነ መንግሥት ወይም በሃይማኖት አልያም በረሀብ ከኢትዮጵያ የወጡ መሆናቸው በታሪክ አልተቀሰም። በግል በግጥም ወደ ኢየሩሳሌም በመሄድ በዚያው በሩቅ ምስራቅና በአውሮፓ ምሑራን የሄዱ መሆናቸው አይካድም።

ጠግር ጋዜጣ “ሐበሾች በውጭ አገር” በሚል በተደጋጋሚ አንድ የታሪክ ሊቅ ሲያስተምሩን ጥረዋል። ሌሎች ኢትዮጵያውያን ከአገራቸው የወጡት ከ1522- 1530 ዓም ባለው ወቅት ቱርኮች አጤ አህመድን ወታደርና የሃይማኖት አስተማሪነትም አመካኝተው ስለመጡ “አንሰልምም ያሉትን

ክርስቲያኖች እንደ ባርያ መሸጣቸው አይዘነጋም። የግራኝ አህመድ ልጅ በወገራ ሳሉ ሞግዚታቸው ለአጤ ገሳውዲዮስ ምረት ማስጠየቂያ ለማድረግ ይዘዋቸው ሰለገቡ የአጤ ገሳውዲዮስ እናት እትጌ ስብላ ወንጌል ከግራኝ አሕመድ ባለቤት ከእትጌ ድል ወንበራ ጋር ተላልከው በሽምግልና እትጌ ድል ወንበራ አቤቶ ሚናስ ከተሸጡበት ከእቡዘቢብ ወደ ኢትዮጵያ አስመጥተው ሁለቱ እትጌዎች በድርድር ልጆቻቸውን ተመላልሰዋል። አቤቶ ሚናስ ከእቡ ዘቢብ ሲመለሱ ብዛት ያላቸው ኢትዮጵያውያን ከባርነት ተመልሰዋል። አቤቶ ሚናስ አጤ ገሳውዲዮስ ሲሞቱ ነገሠዋል።

ከዚህ ወዲህ በሥነ መንግሥት በፖለቲካ ምክንያት ኢትዮጵያውያን አገራቸውን ጥለው የወጡት በ1875 ዓም በ4ኛው አጤ ዮሐንስ ዘመን ቦሩ ሚዳ እስካም ሃይማኖት የሚከተሉ ኢትዮጵያውያን ክርስትና መነሳት አስብህ ሲሉ ብለው ብዙ ኢትዮጵያውያን ተሰደዋል። ዛሬ ድረስ በሐረር ያሉ አማርኛ ተናጋሪ እስልምና ሃይማኖት ተከታዮች አብዛኛው በዚያን ወቅት ከወሎ የተሰደዱ ናቸው። ክርስትና ሃይማኖት ተከታዮች አማርኛ ተናጋሪው ሕዝብ በሀረር ያለው አብዛኛው ከጎንደር በአጤ ዮሐንስ ተሰሪ ወታደር ተሳቀው የተሰደዱ ናቸው። እስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ሐረር ብቻ ሳይሆን ከኢትዮጵያ ውጭ ወጥተዋል። ሱዳን የገቡት ድርቡሽን መርተው መጥተዋል። ኋላ ድርቡሽ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያንን ሲያወድም ተቆጥተው መልሰው ቢወጉትም የመለደዳቸው መእንሲው የሃይማኖት ነጻነት በማጣታቸው ነው። ከመቅደላ ጦርነት በኋላ ኢትዮጵያውያን በምርኮ ወደ እንግሊዝ አገር ተወስደዋል። የአጤ ቴዎድሮስ ልጅ ልዑል አለማየሁ ቴዎድሮስ አንዱ ሲሆኑ የመጀመሪያ ሐኪም ደ/ር ወርቅነህ እሸቴ ይገኙበታል።

በ1928 ዓም ኢትዮጵያን ፋሽስት ጣሊያን በወረራት ጊዜ ኢትዮጵያውያን አገራቸውን ጥለው ተሰደዋል። በሱዳንና በኬንያ፣በጅቡቲና በግብጽ! በኢየሩሳሌምና በፈረንሳይና በእንግሊዝ አገር ኑረዋል። ከዚህ ወዲህ አጤ ኃይለ ሥላሴን ጠላን ያሉ ዘመናዊ ተማሪዎችና አንዳንድ ግለሰቦች ከኢትዮጵያ ውጭ ወጥተው መኖር ጀመሩ። ይኸ በአጤ ዘመን የተጀመረው ሥደት መጠኑ ይነሳ እንጂ ከዚህ በፊት ከነበረው ሰደት ከፍ ብሎ ነበር። አጤውን መስከረም 2 ቀን 1967 ዓም ከሥልጣን አነሱና አሰሩአቸው። ርዕሠ ብሔር ጀኔራል አማን አንደም ሆኑ ርዕሠ ብሔር ጀኔራል ተፈሪ ባንቲ ወይም በርዕሠ ብሔር ኮሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ሚርያም ወደ ሥልጣን እንደወጡ በእርሳቸውና ሥልጣን በፈለጉ ቡድኖች መካከል በተፈጠረው ግጭት ይህን ያህል ሕዝብ አልቋል ብሎ ቁጥሩን መጥቀስ ባይቻልም ብዙ ኢትዮጵያዊ ሕዝብ በማለቁ ምክንያት ከሞት

ለማምለጥ ኢትዮጵያውያን ተሰደዱ። ስሥራና ለእስፖርት ውድድር ውጭ የወጡ ሳይመለሱ መቅረት ተለመደ።

የደም ዕንባ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 336 “አብዮቱ ከፈነዳ ጀምሮ መካከለኛው ምሥራቅ፣አገራባች አገሮችና ወደ ሌላም አካባቢ 2.5 ሚሊዮን ኢትዮጵያዊያን ተሰደዋል። የሰደቱ መጠን ካለፉት ሶስት ዓመታት ጀምሮ እንደ ኅርፍ ሆኗል። በተባበሩት መንግሥታት የዓለም የሰደተኞች ኮሚሽን ሰኔ 11/1979 ዓም ባወጣው ዘገባ በሱዳን 677.000 ኢትዮጵያውያን ሰደተኞች ሲገኙ ከዚህ ውጭ ኮሚሽኑ ያልመዘገባቸው 150.000 ነበሩ። ይኸም የኮሚሽኑ ዘገባ በሶማሊያ 700.000 በጅቡቲ 16.000 በሶስቱ ሀገሮች ብቻ 1.5 ሚሊዮን ሰደተኞች መኖራቸውን ይገልጻል” ሲሉ ጽፈዋል። በሻለቃ ዳዊት የተሰጠው አህዝ የሚያመለክተው ከ1980 ዓም በፊት ያለውን ነው። ከ1980 ዓም ወዲህ በተለይ ደግሞ ወያኔ አገር ከያዘ በኋላ የተሰደደው ኢትዮጵያዊ ቁጥር ቀላል አይደለም።”

ኢትዮጵያውያን በተለይ ከ1970 ዓም ወዲህ ከነረቤት አገር ርቆ መሰደድ ተለምዷል። ከላይ ከሻለቃ ዳዊት፣ የጥናት መጽሐፍ ከ1979 ዓም 2.5 ሚሊዮን ከሆነ ከ1983 ዓም ወዲህ ሰንት ኢትዮጵያውያን በሰደት እንዳሉ ለማወቅ መንግሥታዊ አካል ሆነ በምሐራን የተጠና ሰነድ የሚያቀርብ አይነር እንጂ በአሜሪካ ብቻ ከ2 ምሊዮን ሕዝብ በላይ እንዳለ ይገመታል በአውሮፓና በኤስያ በአፍሪካ ሰንት ኢትዮጵያዊ እንዳለ አይታወቅም ሊባሉን አንኳን ከ50 ሺህ በላይ መሆናቸው ሊታወቅ የቻለው በ1998 ዓም ከእስራኤል ጋር በነበረው ጦርነት ሌሎች አገሮች ዜጎቻቸውን ሲያስወጡ ኢትዮጵያውያን የሚያቋጥሩባቸው አጥቶ ስንቶቹ እንደሞቱና እንደተቸገሩ የመዘገበ መንግሥት የለም። ሁኔታው ሲታይ ርዕሠ ብሔር መንግሥት፣ ይልቅ የአሁኑ በእጥፍ ጨምሯል።

ኢትዮጵያውያን ዛሬ አገራችን ነች ብለው እንዳይኮሩ የአለው መንግሥት የእርስ በእርስ መናቆር ፈጥሮ እንኳን ወጣቱ ፊደል የቆጠረው የገጠራቱ ኢትዮጵያ ሕዝብ ለቆ ለመሰደድ የወሰነ ይመስላል። ምክንያቱም ከሌሎች ማሕበረሰቦች ይበልጥ የተጎዳው አርሶ አደሩና አርብቶ አደሩ ነው። ሰላም ለኑሮ ዋስትና ለሕዝብ ደህንነት ዋስትና ነው። ሰላም ሊመጣ የሚችለው ቂም በቀል ቀርቶ ሕብረት ሲፈጠር ነው። አንዳንድ አድር ባይ የሥነ መንግሥት የፖለቲካ ድርጅቶች ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ ከቀድሞ ጀምሮ ቂም እየቆጠሩ ሕዝብን ከሕዝብ ሲያፋጁት ኑረዋል። ይህ ቂም በቀል ካልቀረ እንደ አባይ ወራጅ ውሃ የኢትዮጵያ ሕዝብ መለደዱ አይቆምም።

ምዕራፍ 5

የትናንቱን ስታሪክ ትተን ዛሬ እና ነገ አብረን እንቁም!

የትናንቱን ስታሪክ ትተን ዛሬ እና ነገ አብረን እንቁም ብዬ ለመጻፍ ያስገደደኝ ጉዳይ ቢኖር ጥላቻው በርትቶ የማየው ደግሞ ተምረዋል በሚባሉ ትልልቅ ሰዎች ሁኖ በማየቴ ፈራሁ። ታሪክ ደጉንም መጥፎውንም አብሮ ይዞ የመጣ ሲሆን ከላይ ወደኛ የደረሰው ቂም አርግዞ ሊወሰድ ያለ በመሆኑ ለሕዝቡና ለአገሪቱ ያሰበ የለም። ሌሎች ብዙ ዘገሮች የተበደሉ ሁሉ አብረው በሰላም ሲኖሩ እኛ ለምን በተደጋጋሚ መጥፎውን ልንከተለው ወሰንን? ደቡብ አፍሪካን በምሳሌነት ልንመለከት ይገባል። ርዕሡ ቢሔር ማንደላ ሥልጣን እንደያዙ ነጮች በጥቁር ሕዝብ ላይ በደል ሲያደርሱ የነበሩት ሁሉ በቂም በቀል ሊበቀላቸው አልፈለጉም። ቀደም የነበረ መጥፎ ተግባር ስታሪክ ይቀመጥ እንጂ ዛሬ ያነን በደል አንስተህ ብድር ምለሳው የትም አያደርሰንም። አፍሪካን አሚሪካኖች ምን ያክል በደል ይፈጸማቸው እንደነበር አፍሪካውያን ብቻ ሳይሆኑ ነጮች ትክክል አለመሆኑን እየጻፉት ነው።

እኔ የምሰራው የጉልበት ሥራ ምግብ ቤት ሊሆን ነጮችና ጥቁሮች ክልስ ልጆቻቸውን ይዘው ሲመጡ ማየቱ ሕዝቡ አንድ መሆኑን ያሳያል። በእርግጥ ቁጥራቸው ይነስ እንጂ በግለሰብ ደረጃ ዛሬም ዘረኛች የሉም ማለት አይደለም ስራቸውን የሰሩ መስሎ የሚታያቸው ጥቁር ሰራተኛውን በእርሱ ላይ መጥፎ ዘገባ (ሪፖርት) የሚያቀርቡ አንዳንድ ግለሰቦች ይኖራሉ። ነገር ግን እነዚህ ዘረኛ ሰዎች ቁጥራቸው ትንሾች ናቸው። ከኛው አገርማ በግለሰብ ሳይሆን በመንግሥት መታወቂያው ሳይቀር በጎሳ ስሙ ተጽፎበት ሕግ አስከባሪ መታወቂያ በማየት ብቻ የሚፈቱ መሆናቸውን ዋቢ መጥቀስ ይቻላል። የወያኔ መንግሥት ይህን ሲያደርግ ትግርኛ ተናጋሪው ሕዝብ በተለይ አገር ቤት ያለው ተደሰቶ አይደለም። በእርግጥ የሚደሰቱ ሊኖሩ እንደሚችሉ ግልጽ ሲሆን የሚደሰቱት ደግሞ የራሳቸው የግል ጥቅም የያዘቸው ግለሰቦች ናቸው። ስምሳሌ በግንቦት 7 ምርጫ 1997 ዓም በተፈጠረው ግጭት ታፍሰው ሲታሰሩ አብረው እንደ ሌላው ሕዝብ የታፈሱ ትግርኛ ተናጋሪዎችን ለይቶ ፈታቸው።

ክፍሉ ታደሰ ግንቦት 7 በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 122-123“ የእስር ቤት ገጠመኛቸውን አቶ አንጻርጋቸው ሲዘረዝሩ ምዝገባው በብሄር ነው። ይህን በብሔር ምዝገባቸውን በሰነድ ሳይሆን ነው የተጠቀሙበት። ከሌሊቱ

ስምንት ሰዓት ላይ ከሰድስትና ከሰባት መቶ አስረኛ መሀል 60 ወይም 70 የሚሆኑ በትግራ ብሔርነት የተመዘገቡትን በሙሉ ሰማቸውን እየጠሩ ፈተው ከለቀቁ በኋላ ነበር የተቀረውን ሰው በአሽዋ መኪና ጭነው ወደ ዝዋይ የወሰዱት። እስረኛው በሙሉ በጣም ተገርሞ የሚሰራውን ታያለህ ወይ ይባባል ነበር” ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ዓይነት ዘረኝነት የሚያካሂዱ መንግሥታት በኢትዮጵያ ምድር በቅለዋል። ታዲያ እኛም እንደነሱ እንሁን ካልን ሕዝባችን አልቆ አገራችን ምድረ በዳ ሁኖ ለውጭ ጠላት አሳልፈን እንስጣታለን። በቀል ሰኛም ለሀገራችንም እይበጅም።

በተለይ ኢትዮጵያ በምን እንደተከበበች በጥንቃቄ ልናስተውለው ይገባል። ዛሬ የኢትዮጵያ ጠላቶች ምን እያደረጉ ነው? ወያኔን አልወድም ብለን ኢትዮጵያ ስትጠፋ ዝም ብሎ ማየቱ በታሪክ ሁላችንም ከተጠያቂነት አናልፍም የሚቀጥለው ትውልድ “ከዚህ እስከዚህ” የነበሩ አባቶቻችን ፀረ ኢትዮጵያ ነበሩ ብሎ እንዳይጽፍብን ልናስብበት ይገባል። ምሑራኖች በተለይ የየራሳቸው የግል ቂም ልትወጡ ብላቸው ድርጅትና ቤተ ክርስቲያን አብጅታቸው ሕዝቡን ከሕዝብ የምትለዩ እናንተ ናችሁ።

ዛሬ በኢትዮጵያውያን ዘንድ የጠፋው መታረቅ እንጂ መናናቅማ ቅዙን ጠቅልሎ ከሁላችን ላይ ተሳፍሯል። እጤ ቴዎድሮስ “ከሸህ ጦረኛ አንድ ወሬኛ የፈታው ይበልጣል” አሉ ይባላል። ለዚህም ነው ስም አጥፊዎች የበዙትና ለአገር እድገት ለሕዝብ አንድነት ሊነሱ ያላቀዱት። ዛሬ ባለንበት በሰው አገር ሕገ መንግሥት ጥላ ስር ሁነን ኢትዮጵያውያን አንድ ሁነን ለአገራችን መቶ ቆምን? እንዲያውም ስንተያይ እንኳን ሰላም መባባል ከተውነው ውለን አድረናል። የትናንቱን ስታሪክ ትተን ለዛሬና ለነገ ከነገ ወዲያ ለምትኖረው አገራችን እንዴት ማሰብ ይቀተን? አገራችን ኢትዮጵያ ከፍተኛ ችግር ሊደርስባት ይችላል ይሆናል። እኔ ከኢትዮጵያ ታሪክ አዛምጂ ስመለከተው ሰወደፊቱ አስቸጋሪ ይሆናል። ጎረቤቶቻችን ሁሉም ማለት ይቻላል ለኢትዮጵያ ሰላም አያስበውም። የሰዳን ድርቡሽ የወረረን መንጤው የገይማኖት ጉዳይ ነበረበት፤ ዛሬም ሆነ ነገ ከዚሁ ትምህርታቸው ሊታረሙ አይችሉም። ኬንያ ለሰሙ ክርስቲያን ትባል እንጂ በብዙ ዜጎችዋ ፀረ ኢትዮጵያ መሆናቸው አይዘነጋም።

መምህር ጌታቸው ሥመ ጥምቀቱ ገብረ ኢየሱስ ገድል ወይስ ገድል በተባለው መጽሐፍ ገጽ 154 “እንድ ኬንያዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ሰባኪ ፈረንጆች በጦርነት አገራችን ወርረው በባርነት ከዝቡት ከጨቆኑት ይልቅ

ወደር የማይገኝለት ጠላታችን ኢትዮጵያ ናት” ሲሉ ያስተማሩ መሆናቸውን የአኛዎቹ ዘመናዊ አማኞች አመሰግነው ጽፈውላቸዋል።

ሹመት ሲሻኝ ኢትዮጵያን ሪጅስተር መጽሔት የካቲት 1986 ዓም 1994 ገጽ 56 “ኢትዮጵያዊነት እንደ ዓባይ ወዳግ ይቆጠራል። ዓባይን ዓባይ ያሰኘው በዓለም ያሳወቀው ከላይ ከምንጩ የሚነሳው ውሃ አይደለም። ዓባይ ከምንጩ ሲነሳ ሕፃናት የሚዘሉት ትንሽ ሽለቆ ነው። ዓባይ ታላቅነቱንና ብርታቱን ያገኘው የዓባይን ባሕረውንም የመሠረተው በረዥም ዝው በየመንገዱ ሲያልፍ ወደሱ አየመጡ እሱም ወደነሱ እየሄደ በሚቀላቀሉት ታላላቅና ታናናሽ ወንዞች ነው። ዓባይ ከነዚህ ውስጥ ያንዱ ብቻ ውጤት ሳይሆን የሁሉም ድምር ነው። ለዚህም ነው ኢትዮጵያ ዘልቆ ሱዳንን አቋርጦ ግብጽን አልፎ ባሕረ ኢያሪኮ የሚደርስ ሀቅም ያገኘው። ኢትዮጵያና ኢትዮጵያዊነት የአያሌ ሕዝቦች ልምድና ባህል ከምችት ውጤት ነው። የኢትዮጵያ መንግሥት የተመሰረተው በአንድ የተለየ ጎሳ አባሎች ጥረት ሳይሆን በበርካታ ማኅበረሰቦች ተሳትፎ ነው” ብለዋል።

አብድነት በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 25 “ለብዙ ሺህ ዘመናት በተለያዩ የምዕራብ ምሁራንን የተፈጸመውን የታሪክ ከሀደት ወደ ጎን ትተን የጥንት ሕዝቦችን ታሪክ የመረመርን እንደሆነ ኢትዮጵያ የዓለም ቁሳዊና መንፈሳዊ ሥልጣኔ ምንጭ እንደሆነች እንገነዘባለን። የአባይ ሽለቆ ከጥንት ጀምሮ የቡናማ የጥቁር ሕዝቦች መኖሪያ ነው። ቀዳማዊ የዓለም ቁሳዊና መንፈሳዊ ሥልጣኔ የገነቡት የዓባይ ሽለቆ ሕዝቦች ናቸው።” ይሉና ገጽ 32 “ኢትዮጵያ የብሔረሰቦች ብሔረሰቦች የጎሳዎች፣የጎሳዎች፣ የቤተዘመድ፣የቤተዘመድ የቤተሰብ የቤተሰብ የአንድ ወንድና ሴት ግንኙነት ውጤቶች ናቸው። ምግባችን፣ልብሳችን፣ቋንቋችን ሃይማኖታችን ፣ባህላችን ዕውቀታችን ወዘተ ሁሉ የሚለያን ውስብሰብ ሂደቶችና ግንኙነቶች ውጤቶች ናቸው። ስለሆነም ከአንድ ሰው ጥንካሬ የቤተሰብ፣ ከቤተሰብ ጥንካሬ፣የቤተዘመድ ጥንካሬ የጎሳ፣የጎሳ ጥንካሬ የብሔረሰብ ከብሔረሰብ ጥንካሬ የአገር ጥንካሬ የአሀጉር እንደሚበልጥ ግልጽ ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ኢትዮጵያዊነት ማተሳታትን ከሆነ በኢትዮጵያዊነት አንድነታችን የምናምን ለኢትዮጵያ ብልጽግና የምናለብ ከሆነ በአሜሪካን ያለን ኢትዮጵያውያን ቁጥራችን ከሁለት ሚሊዮን በላይ እንደሆነ ይነገራል። በወር አንዳንድ ዶላር ለባለብን ብንልክ እንዴት ለሀገራችን በታደግናት ነበር። ይህን የለበሰብንን ገንዘብ ባንድ ማዕከላዊ አደራጅ ተደራጅቶ መድሉ

በሌለበት በእቅድ ቢሰራበት አስር ዓመት ባልሞላ ውስጥ ኢትዮጵያን ማሳደግ ይቻላል። ጎበዝ አስቲ የራሳችን የግል ጥቅም ብቻ ሳይሆን የሌላውን ወገናችንን ችግር እናስተውል። በአርግጥ በውጭ አገር ባለነው ኢትዮጵያውያን ዘንድ አልረሳ ያለው የኢሕአዴግ መንግሥት በሚያደርገው ያልተስተካከለ ምጥን (ባጀት) ምደባ ዘረኝነት ኢትዮጵያውያንን ባንድ ዓይን ለማየት አለመፈለጉ በምርጫ ያጠቁትን የድርጅት ዓባላት ማሰርና ማንገላታት መግደል አገር እንዳትለማ አንቅፋት ሆነ። በቤተ መንግሥቱ ሆነ በቤተ ክሕነቱና በቤተ መስጊዱ ያለው ቅጥ ያጣ ዘረኝነት በውጭ አገር ያለውን ኢትዮጵያዊ አገሩን እንዲያለማ እቅድ እንደያደርግ መቅሰፍት ሁኖቷል። የሥነ መንግሥት የፖለቲካ ድርጅት መሪዎችም ብትሆኑ መንግሥትንና ሕዝብ አገርን ለይታችሁ ለማየት ሞክሩ። የሃይማኖት አባቶችም እንዲሁ ለጎሳ ከመለበክ ለአንድነት ስበኩ። ሌሎቻችንም ኢትዮጵያውያን ሰልፍነት ከምናጠፋው ጊዜያችን ለአንድነት ብናጠፋው መልካም ይሆናል።

ሁለት ሺህ ዓመት አንድ ሲል እስኪ አንድ ተግባር እናድርግ? አንድ ታላቅ ተግባር በሀገሪቱ ውስጥ በውጭ ያለነው ከፈጸምን አምላክ ፈቃዱ ሁኖ ሶስተኛው ሺህ ሲመጣ ትውልዱ “በ2ኛው ሺህ ዓመት የነበሩ አባቶቻችን ታላቅ ተግባር ፈጽመዋል” ብሎ ይመካብናል። በዚሁ በጎሳና በዘግ ዘረኝነት ከገፋንበት ግን ደግሞ “በሁለተኛው ሺህ ዓመት የነበሩ አባቶቻችን ነብሳቸውን አይማረውና ዘረኞች ነበሩ” ብሎ እንዳይረግም ልናስብበት ይገባል። እስኪ በያለንበት ለኢትዮጵያ ራዕይ ይኑረን፤ መንግሥት ሆነ የሥነ መንግሥት የፖለቲካ ድርጅት አልያም የሃይማኖት አባቶች ሌላው ዜጋ ማንኛውም ለሰላምና ለብልጽግና የጋራ የልማት ሕልም እናልም። ግልጽነት ያለው ራዕይ ካለን አምላክም ይጨመርናል። ለልዩነት ሳይሆን ለአንድነት አብረን እንቁም። ከ1950 ዓም እስከ ከ1999 ዓም የተሰበከው ለአንድነት ሳይሆን ለልዩነት ነበር። ከ2000 ዓም ጀምረን ለልዩነት ሳይሆን ለአንድነት እንዘምር ለአድገት አብረን እንቁም። የሰይጣን ሴራ ይለበር የእግዚአብሔር መንግሥት ይከበር።

የማቴዎስ ወንጌል ም 18 ቁ 19 “ደግሞም እሳቸዳሱ ከእናንተ ሁለቱ በምድር ላይ ማናቸውንም ነገር ለመለመን በጸሎት ቢተባበሩ በሰማይ ያለው አባቴ ይፈጽምላቸዋል። ምክንያቱም ሁለት ወይም ሶስት ሆነው በሰሜ በሚሰበሰቡበት ስፍራ እኔ በመካከላቸው እገኛለሁ” ሲል መናገሩን ማንብብ ይቻላል። ጌታችን ኢየሱስ “ሁለትም ሶስትም ሁኖችሁ በምትጸልዩበት ወቅት እኔ ከመካከላችሁ እገኛለሁ” ብሏል።

ምዕራፍ 6

ሁለት ሺህ ዓመት የኢትዮጵያ መሪዎች ስም!

የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሣኤ ታሪክ በተባለው መጽሐፋ ሲጽፉ ከአዳም ጀምረው እየዘረዘሩ ሲወርድ ይመጣና ከርዕሡ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ላይ ያቆማል። ይህ መጽሐፍ ትረካቸው ጥልቅ ነው። እኔ እንደገና ቦታ ላይ የዓመት ልዩነት ቢኖርባቸውም ቅሉ አጻጻፋቸው ታሪካዊው ነው።

አንድነት በተባለው መጽሐፍ ደግሞ የተጻፈው ከልደት በፊት 2545 ዓመት ዓለም ጀምሮ የሚመጣውን አጤ ስባታህ ጀምሮ የሚቆመው ከርዕሡ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ላይ ነው።

የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ የነገሥታቱን ስም መዘርዘር የሚጀምረው ከ2545 ዓመተ ዓለም ከአጤ ስባታህ አንስቶ እስከ ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሰላሴ ቆጥሮ ይመጣል።

የቦክ ደብረ ሣህል ሚካኤል የ1660 ዓመት ታሪክና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ልማት ዕቅድ በተባለው መጽሔት የኢትዮጵያን ነገሥታት ስም መዘርዘር የሚጀምረው ከ2545 ዓመተ ዓለም ከአጤ ስባታህ አንስቶ የሚቆመው ከርዕሡ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ላይ ነው።

በሪሁን ከበደ የአጼ ኃይለ ሥላሴ ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው የኢትዮጵያን የነገሥታት ታሪክ አጻጻፍ ሲተርኩ ከአዳም ጀምረው ወደ አብርሃም ከዚያም ወደ ሱሉምን እያሉ ቀዳማዊ አጤ ምኒልክ ላይ ይደርሳሉ። በንግሥት ነገሥታት ሳባ በኩል የሚወርደውን ዘር አልጠቀሱትም። የቀረው 74 ነገሥታት ዝርዝር ነው። ይህ ትረካ ዛሬም እንኳን የኢትዮጵያን ሕዝብ ቀፍድዶ ይዞታል። የኢትዮጵያን ታሪክ “ሶበት ሺህ” ዓመት ታሪክ ብቻ አድርገው ጽፈዋል።

ዝክረ ነገር በተባለው መጽሐፋ የነገሥታቱ ስም ዝርዝር መቁጠር የጀመሩት በ313 ዓም ወንድማማቾች አጤ አብርሃ ወእጽብሃ ከነገሡ ጀምረው ያለውን ነው። ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ በኢትዮጵያ ሪጅስተር መጽሔት በጻፉት ዝርዝር የሚጀምሩት ከአጤ የኩኖ አምላክ ከ1262 ዓም ጀምረው ከአጤ ኃይለ ሥላሴ ላይ ይቆማሉ። ዶ/ር ሳጽሶ ጌ ድሌቦ፤ ከአጤ የኩኖ አምላክ ከ1270-1597 ሲዘረዝሩ የእርሳቸው ዓመት

አጻጻፍ አንደፈረንጆቹ ሲሆን በ1262-1589 ያለውን ጽፈዋል። ከቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ መቱን አይጻፉት እንጂ መራ ተክለ ሃይማኖት 912 ዓም መንገሳቸውን ከአልታተመ ብላቱ ጌታ ሕሩይ በዋዜማውም ሳይጠረዝ በቀረው የታሪክ መጽሐፋቸው ጽፈዋል በማለት ጠቅሰውታል።

የሁለቱ ሺህ ዓመት የነገሥታት ስም ዝርዝር እኔ ከዚህ በላይ በተጠቀሱትና ባልተጠቀሱት የታሪክ መጽሐፍት መነሻ በማድረግ ጽፈዋለሁ። ከዚህ ላይ ለማቸውን በተርታ ለማለቀመጥ ከፍተኛ የሆነ ችግር ያጋጥማል። ምክንያቱም አንዳንድ ከመንገሳቸው በፊት በሚጠሩበት ስማቸው ተመዝግቦ ይገኛል። ለምሳሌ የአጤ ስም ተጠቅሶ የነገሱበት ዓመት ሳይጠቀስ የቀሩ ነገሥታት ስሞች ይገኛሉ።

ይህን ለማስተካከል እልክ አስጨራሽ ነው። ለምሳሌ በ610.615 ዓም ድረስ የነቢዩ መሐመድን መልዕክተኞችን ያስተናገዱ የአጋሜ አውራጃ ንጉሥ አርማህ እንጂ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት አልመሆናቸውን ብዛት ያሳቸው የታሪክ ሰነዶች ይገልጻሉ። በኢትዮጵያ እስላሞች ደራሲያን በኩል ደግሞ ንጉሠ ነገሥቱ ናቸው ይላሉ። ይህን አጣርቶ በተርታ ለማስቀመጥ አድካሚ ነው። ንጉሠ ነገሥት አርማህ 1ኛ የነገሡት 817 ዓም ሲሆን 2ኛ ንጉሠ ነገሥት አርማህ የነገሡት በ832 ዓም መሆኑን ሰነዶች ያስረዳሉ።

አንድ ደራሲ የጠሳውን የአጤ ስም ሳይጠቅሰው ይሄዳል ማለት ሳይሆን በአንድ መስመር ዘግቶት ያልፋል። እኛ እንኳን ከደረሰን ወዲህ በብዛት ሲጽፉ የሚታዩት ቴዎድሮስ-ገንስ-ምኒልክ ኃይለ ሥላሴ ብለው ሲጽፉ በዚህ መሃል ስንት መሪዎች መረሳታቸውን መገንዘብ ይቻላል። ቴዎድሮስ-ተክለ ጊዮርጊስ-ገንስ-ምኒልክ-ኢየሱስ-ወዲዩ-ኃይለ ሳሴ አማን አንዶም፤ ተፈሪ ባንቲና መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ተሥፋዩ ገብረ ኪዳን፤ ታምራት ሳይኔ፤ መለስ ዜናዊ ብሎ መተቀስ ሲቻል ስማቸውን ማለፉ መልካም አይደለም።

ለምሳሌ ርዕሡ ብሔር የሚለው የአጤውን ቦታ የያዘ ሲሆን አጤ ባለበት መንግሥት አልጋ ወራሽ ይኖራል። በአውሮፓና በሌላ ዓለም ፕሬዝዳንት ሲኖር ምክትል ፕሬዝዳንት ይኖራቸዋል። በአንዳንድ አገር ደግሞ ጠቅላይ ምኒስተር ተብሎ አገር የሚመራ ካለ ንጉሥ ወይም ፕሬዝዳንት ይኖራል። ያንን የሚገልጠው የየሆነ ሕገ መንግሥት ተግባር ይሆናል። ኢትዮጵያ ከ1967 ዓም ጀምሮ ሊቀ መንበር ወይም በውጭ ቋንቋ ፕሬዝዳንት ተብሎ ነው። ከ1983 ዓም ወዲህ ደግሞ የራሱ

ሕገ መንግሥት ያለው አድራጊ ፈጣሪው በውጭ ቋንቋ ጠቅላይ ምኒስትር ሲሆን አሁንም በውጭ ቋንቋ ፕሬዝዳንት የሚባል ሊሰራ የማይችል መሆኑን የኢትዮጵያ ሕዝብ ተረድቷል።

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ረቂቅ ሚያዝያ 25 ቀን 1986 ዓም በጸደቀው ሕገ መንግሥት አንቀጽ 71 “የሪብሊኩ ፕሬዝዳንት ሥልጣንና ተግባር 1.ሀገሪቷን በውጭ አገሮች የሚወክሉትን አምባሳደሮችና ሌሎች መልክተኞች በጠቅላይ ሚኒስትሩ አቅራቢነት ይሾማል። 2.የውጭ ሀገር አምባሳደሮችና የልዩ መልክተኞችን የሹመት ደብዳቤ ይቀበላል 3. በጠቅላይ ሚኒስትሩ አቅራቢነት በሕገ ቦተወሰነው መሰረት ከፍተኛ የውትድርና ማዕረጎችን ይሰጣል። 4.የሕዝብ ተወካዮችን ምክር ቤትና የፈጠራሽነት ምክር ቤት ዓመታዊ የጋራ ስብሰባ ይከፍታል። 5.በሕገ መሰረት ኒሻኖችን ያደርጋል። 6.በሕገ መሰረት ይቅርታ ያደርጋል። 7.በዚህ ሕገ መንግሥት መሰረት የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ያጸደቃቸውን ሕጎችና ዓለም አቀፍ ስምምነቶች በነጋሪት ጋዜጣ ያውጃል” ሲል ጽፎአል።

ይህ ሕገ መንግሥት እስኪቀየር ድረስ መራሂ መንግሥቱ ወይም ፕሬዝዳንቱ ሥልጣን የሌላቸው ሰለሆነ የአገሪቱ መሪ ርዕሰ ብሔሩ ይሆናሉ ማለት ነው። ጠቅላይ ሚኒስትር ለሚለው ርዕሰ ብሔር ሲባል ፕሬዝዳንት የሚለው ቀደም አፈ ንጉሥ ብዬ ጽፈ ነበር የቋንቋ ሊቃውንት የሰጡኝ ምክር ፕሬዝዳንት የሚለውን “መራሂ መንግሥት” መባል ይኖርበታል ብለውኛል። ስለዚህ ፕሬዝዳንት ማለት “መራሂ መንግሥት” ይሆናል። ለምሳሌ ለ4 ዓመት በርዕሰ ብሔርነት አቶ ታምራት ሳይኔ ሲመሩ መራሂ መንግሥቱ አቶ መለሰ ዜናው ነበሩ።

ኋላ ሕገ መንግሥቱ ተረቆ አገር መምራቱን ቦታ መያዝ ያለበት ርዕሰ ብሔሩ ወይም ደግሞ ጠቅላይ ሚኒስትሩ መሆናቸውን ሲጠቀስ ርዕሰ ብሔሩ አቶ ታምራት ሳይኔ ነበሩ ማለት ነው። ለ2000 ሺህ ዓመት ኢትዮጵያን የመሩ ነገሥታትና ርዕሰ ብሔሮች ስም ከንጉሠ ነገሥት አጤ ባዜን-ርዕሰ ብሔር አቶ መለስ ዜናዊ ያለው ዝርዝር በእኔ ተርታ 155 ይሆናሉ። ከ155 መሪዎች አጭር ጊዜ የነበራቸው ለ6 ሰዓት የአስተዳደሩ አንድ ናቸው። ለአንባቢያን ለመግለጽ የምፈልገው አውነታ ቢኖር ለወደፊቱ የኢትዮጵያ ነገሥታትና ርዕሰ ብሔሮች ስም ዝርዝር በጥሞና ሊስተካከል የሚችል መሆኑን ነው።

የአጤ ስም የቆየበት ዘመን. የነገሠበት ዘመን የጨረሰበት ዘመን

1 ባዜን	9- 01 09 ዓም
2 ሠሮጡ ጽንፈ አሰግድ	21- ከ9-30
3 አካጎታሀጽንፈ አሰግድ	2 30- 32
4 ሆርኢምትኩ 2ኛ	8 32- 40
5 ጌርላሞት	2 40-42
6 ሐተዘ ባሕር አሰግድ	8 42-50
7 ምንሲሕ ግርማሶር	28 50-78
8 ሰጥዋ ግራማ አሰፈር	7 78-85
9 አድገለ 2ኛ	10 85-97-6 ወር
10 አግባ	6 ወር
11 ሠርዓዳ	16 97-113
12 መሊሰ	4 97-117
13 ሀቀቢ ኩሉ ጽዮን	6 117-123
14 ሐቅሊ ሠርጓይ	12 123-135
15 ደደሚ	15 135-145
16 አውጥፓ	2 145-147
17 አልዓዶ በጋማያ	7 147-154
18 ዓውዱ ዣን አሰግድ	30 154-184
19 ዛግን ጽዮን ሐግዛ	5 184-189
20 ሬማ ጽዮን	3 189-192
21 አዚጋን መዓልባጋድ	7 192-199
22 ገፈሌ ሰብአ አሰግድ	1 199-200
23 ጸጋዮን ብኢሲ ሠርቅ	4 200-204
24 ጋዛ አግዱር	9 204-213
25 አግዱር አሰግዳ	8 213-221
26 ደዊዛ	1 221-222
27 ዋከና ንግሥት	2 ቀን-----
28 ዐውጸሰ	4 ወር-----
29 አእላልሰን ሰገል	3 222-225
30 አሰፍሕ	14 225-239
31 አጽገበሰይፈ አርዕድ	6 239-245
32 አይባ (አይላ)	17 245-262
33 ጸሐመ ሳክዱን	9 262-271

34 ጽጋብ	10	271-281
34 ታዜር (ታዜና)	10	281-291
35 አህዋዋ ሶፍያ ንግሥት	7	921-298
36 አብርሃ አጽብሃ (በአንድነት)	29-989-324	
37 አጽብሐ ለብቻው	12	324-336
38 አስፍሐ ደልዝ	7	336-343
39 ማህለ	14	343-357
40 አፍርድ ገብረ መስቀል	4	357-361
41 አድሃኖ ንግሥት	5	361-366
42 ርትዕ	1	366-367
43 አስፍሐ 2ኛ	1	367-378
44 አጽብሐ 2ኛ	5	378-373
45 አሜዳ	15	373-388
46 አብርሃ 2ኛ	7	ወር 47
47 አለ ገበዝ	2	ወር 388-390
48 ማህለ (ሱሐል)	4	390-394
49 አብርሃ 3ኛ	10	394-404
40 አድጋኖ ንግሥት	6	404-410
41 ኢዮአብ	10	410-420
42 ጸሐም 2ኛ	2	420-422
43 አሜዳ 2ኛ	1	422-423
44 ማህለ (ማህለ አሕዛብ)	2	423-425
45 ጽባሕ መሐረንክር ሰቶስ	3	425-428
46 ጸሐም 3ኛ	2	428-430
47 አለ ገበዝ 2ኛ	6	430-436
48 አጋሊ (አጋቢ)	1	436-437
49 ሌዊ	2	437-439
50 አሜዳ 3ኛ ያዕቆብ	3	439-442
51 አማርህ ዳዊት	14	442-456
52 አማሊ	5	456-461
53 ሶልአዶባ	9	461-470
54 አልአሜዳ	8	470-478
55 ታዜን (አዛና)ዎቢና	7	478-485
56 ካሊብ	30	485-515
57 ዘኢስራኤል	1	ወር-----
58 ገብሩ	1	ወር-----

59 ገብረ መስቀል	14	515-529
60 ቆስጠንጢኖስ ማህለ	28	529-557
61 ወሰን ሰገድ መሐረን ክርስቶስ	15	557-572
62 ፍሬ ሣናይ	23	572-595
63 አድርአዝ	20	595-615
64 አካለ ውደም	8	615-623
65 ግርማ አስፈር	15	623-638
66 ዝርጋዝ	10	638-648
67 ድግና ሚካኤል	26	648-674
68 ባሕር ኤክላ	19	674-693
69 ጉም	24	693-717
70 አሰንምጉም	5	717-722
71 ለትም	16	722-738
72 ተላተም	5	738-759
73 ዓደ ጎሽ	13	759-772
74 አይዞር (አስከቀትር)	6	ሰዓት-----
75 ድድም	5	772-777
78 ውድድም	10	777-787
79 ውድማ አስፈሪ	30	787-817
80 አርማህ 2ኛ	5	817-822
81 ድግናኸን	19	822-841
82 ግዳኸን	10	ወር 841-842
83 ዮዲት	40	842-882
84 አንበሳ ውድም	20	882-902
85 ድልነአድ	10	902-912
86 መራ ተክለ ሃይማኖት	13	912-925
87 ጠጠውድም	40	925-965
88 ጃን ሥዮም	40	965-1005
89 ግርማ ሥዮም	40	1005-1045
90 መደራሪ	15	1045-1060
91 ሀርቤይ	34	1060-1094
92 ይምርሃን ክርስቶስ	40	1094-1134
93 ሀርቤ ገ/ማርያም	40	1134-1174
94 ላሊበላ	40	1174-1214
95 ነአክቶ ሰአብ	40	1214-1254
96 ይርባረክ እልመንኩን	8	1254-1262
97 ይኩኖ አምላክ	15	1262-1277

98 አግብአ ጽዮን ሰሎሞን	9	1277-1286
99 ጽንፈ አርዕድ	3	1286-1289
100 ሕዝብ አሰግድ	2	1289-1291
101 ቅድመ አሰግድ	4	1291-1305
102 ጃን አሰግድ	2 ወር	ኗ
103 ሰብአ አሰግድ	1 ወር?	
104 ውደም አርዕድ	9 ወር	
105 አምደ ጽዮን	30	1305-1336
106 ሰይፈ አርዕድ	28	1336-1364
107 ውድማ አስፈራ	12	1364-1374
108 ዳዊት	29	1374-1403
109	5	1406-1421
አንድርያስ (እስክንድር)	1	1421-1422
110 ህዝብ ናኝ	2	1422-1424
111 በደድና ናኝ	1	1424-1425
112 ዓምደ ኢያሱ	1	1425-1426
113 ዘርዓ ያዕቆብ	34	1426-1460
114 በእደ ማርያም	11	1460-1471
115 እስክንድር	5	1471-1486
116 ዓምደ ጽዮን ዳግማዊ	1	1486-1487
117 ናኦድ	13	1487-1500
118 ልብነ ድንግል	12	1500-1522
119 አህመድ ግራኝ	13	1522-1535
120 ገላውዲዮ	18	1535-1551
121 ሚናስ (አድግስ አሰግድ	4	1551-1556
122 ሠርፀ ድንግል	33	1556-1589
123 ያዕቆብ	7	1589-1589
124 ዘድንግል	1	1589-1607
125 ሱስንዮስ	28	1607-1623
126 ፋሲል ዓለም ሰገድ	36	1623-1659
127 ዮሐንስ 1ኛ አዕላፍ ሰገድ	15	1659-1674
128 ኢያሱ አድያም ሰገድ	24	1674-1698
129 ተክለ ሃይማኖት (ርጉም	2	1698-1700
130 ቴዎፍሎስ አድራር ሰገድ	3.	1700-1703
131 ዮሰጦስ	5	1703-1708
132 ዳዊት 2ኛ አድባር ሰገድ	5	1708-1713

133 በካፋ መሢህ ሰገድ	9	1713-1722
134 ኢያሱ ዓለም ሰገድ ብርሃን	25.	1722-1747
135 ኢዮአስ	15	1747-1762
136 ዮሐንስ 2ኛ ዘዋህድ አዲሁ	1	1762-1763
137 ተክለ ያይማኖት	7.	1763-1700
138 ሰሎሞን	2	1700-1772
139 ተክለ ጊዮርጊስ	5	1772-1777
140 ዘመነ መሳፍንቱ በጥቅሉ	68 ዓ/ት	1777-1845
141 ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ	15	1845-1860
142 ተክለ ጊዮርጊስ	3	1860-1863
143 4ኛው ዮሐንስ	18	1863-1881
144 ዳ/ምኒልክ	25	1881-1906
145 ኢያሱ	3	1906-1909
146 ዘውዲቱ	13	1909-1922
147 ኃይለ ሥላሴ	45	1922-1967
148 አማን አንዶም	2 ወር ከ14 ቀን---	
149 ተፈሪ ባንቲ	2-ዓ/ት 2 ወር	1967-1969
152 መንግሥቱ ኃ/ማርያም	13 ዓ/ት 3 ወር ከ14 ቀን	1969-1983
153 ጀኔራል ተስፋዬ ገብረ ኪዳን	7 ቀን-	
154 ሊቀመንበር መለስ ዜናዊ ግንቦት	20 ቀን-እስከ ሐምሌ	1983 ዓም
155 ርዕሠ ብሔር ታምራት ላይኔ	4 ዓ/ት 4 ወር	1983-1987
154 ርዕሠ ብሔር መለስ ዜናዊ ከጥቅምት		1987-እስከ-

ምዕራፍ 7

ጠቅላላ ሰነድ

የሃይማኖትና የታሪክ ዊጽሐፍት

- 1 መጽሐፍ ቅዱስ 81 አህዱ በ1980 ዓ.ም. የታተመው
- 2 ቅዱስ ቁርባን አማርኛው ትርጉም
- 3 ሰኔ ንሰንታ
- 4 መልእክት ሚካኤል
- 5 ድርሳነ ዑርኤል
- 6 ዋልድባ በሀገረ እግዚአብሔር አባሊን የአርብረንታት ገዳም ታሪክ
- 7 አገበር መስቀል በዲበ መስቀል፤ መስቀሌን በመስቀልኛ ላይ አንር
- 8 ሰንክሳር
- 9 ፍካሬ ኢየሱስ
- 10 ገድሰ ተክለ ሃይማኖት

የታሪክ መጽሐፍት

- 11 መምሕር አንዱዓለም ዳግማዊ ወላዲተ አምላክ በነገረ ድገነት
- 12 ዘመድኩን በቀለ ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ
- 13 ሀዲስ ዓለማየሁ ፍትር እስከ መቃብር
- 14 መስፍን ወልደ ማርያም የክህደት ቀልቀለት
- 15 መምሕር ኃይለ ሥላሴ ዓለማየሁ ታሪክ ነገሥት አብርሃ ወ አጽብሃ
- 16 መምሕር ብሩክ ገብረ ሊባኖስ ማደስ ወይስ ማፍረስ
- 17 ዶክተር ታደሰ ወልደ ጊዮርጊስ የምዕራባውያን ሥልጣኔና ኢትዮጵያውያን በአሜሪካ ማገበራዊና ሥነ ልቡናዊ ትንተና
- 18 የኔሰው አስረስ የካም መታሰቢያ
- 19 አሱባለው በለጠ የገነገም ደጆች ፕሮቴስታንታዊ ጅሀድ በኢትዮጵያዊነት-ተዋሕዶነት ላይ ሲፋፋም
- 20 ታደሰ ገድሌ ቅኔ እና ቅኔዎች ጨዋታ ለትዝታ
- 21 ወልዴ ንጉሤ ያሳወቀ ይወት ያወቀም ይጠንቀቅ የመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ይጠየቅ
- 22 አለቃ ኤልያስ ነቢያው ቀሲስ ከፍያለው መራሐ የኢትዮጵያ መንግሥት በወርቃ የካቲት
- 23 ኮ/አሰራት ቦጋለ ኢትዮጵያ እድሏ 1ኛ መጽሐፍ

- 24 መራረስ ኤ ኤም አማን በላይ የጥንቷ የኢትዮጵያ ትንሳኤ ታሪክ
- 25 አለቃ አያሌው ታምሩ የኢትዮጵያ እምነት ዘሦስቱ ሕግጋት
- 26 አማረ አሌለ ብሻው ኢትዮጵያ የሰው ዘር የተገሃባት የእምነትና የሥልጣኔ ምንጭ ናት
- 27 ዶ/ር ሳቆ ጌ ደሴቦ ኢትዮጵያዊነት ታሪካዊ መሠረቶችና መሣሪያዎች
- 28 አለቃ አያሌው ታምሩ ወላዲት አምላክ በኢትዮጵያ
- 29 ዘመድኩን በቀለ ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ ክፍል አንድ
- 30 መራረስ አማን በላይ መጽሐፈ ሱባኤ ዘበአማን ካልዕ እየሱስ ክርስቶስ በኢትዮጵያ
- 31 ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ ወመዝገበ ቃላት ሐዲስ
- 32 ሉሌ መላኩ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ
- 33 ሊቀ ሥልጣናት አባ ሀብተ ማርያም ወርቅነህ ትምህርተ ክርስትና
- 34 አባ ተሥፋ ሰላሴ ሞገስ ቅዱስ ማርቆስ ኢትዮጵያዊ ነው መድኃኒዓለም ኢየሱስ ክርስቶስ የይሁዳ አንበሳ ነው
- 35 ትቤ አክሱም መኑ አንተ
- 36 አቡነ ጎርጎርዮስ የሸዋ ሊቀ ጳጳስ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ
- 37 ነጋ ወልደ ሥላሴ ባለታሪክ ኢትዮጵያ
- 38 ማሕበረ ቅዱሳን ቤተ ክርስቲያን ሰወቅ
- 39 ገ/ዮሐንስ ገ/ማርያም ክርስትና በኢትዮጵያ ክፍል አንድ
- 40 ዘነበ ኢትዮጵያ መጽሐፈ ጨዋታ
- 41 ዓለማየሁ ነሬ ውርጋሶ ሸስት የባህልና የታሪክ መሠረት
- 42 ረወደቱል አንዋር የነብዩ መሐመድ (ሰዐመ) የሀይወት ታሪክ
- 43 ሐጂ ሙሐመድ ሣኒ እበልምና እና የታላቁ ነቢይ የሙሐመድ ታሪክ
- 44 ዶ/ር ኃይሌ ወልደ ሚካኤል አብርካት በኢትዮጵያ
- 45 ኮሎኔል አስናቀ እንግዳ ማነው በደለኛ?
- 46 ሊቀ ካህናት ርእሰ ደብር ጥቁር ልሳን ካሳ ያሬድና ዜማው
- 47 ሊቀ ብርሃናት መርቆሬዎስ የኢትዮጵያውያን ተወላጆች ቅዱሳን ታሪክ
- 48 መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ኦርኦያ (ኮ) መዝገቡ ምትኩ በልልኝ ፕሮቨ የገባች አገር
- 49 ዲ/ን መርሻ አለልኝ ዜና ጳጳሳት ኢትዮጵያውያን
- 50 አበራ ጀምበሬ የእስር ቤቱ አበላ
- 51 ሊቀ ማዕምራን አበባው ይግዛው እውነትም የሐሰት ምስክርነት
- 52 አባ መልከ ጌዴት ሊቀ ጳጳስ የቋሚ ምስክርነት
- 53 ሻለቃ ጌታቸው የሮሜ የለውጥ ረመጥ የታሪክ ማስታወሻ
- 54 ዲያቆን ቦጋሻው ደስአለኝ የመስቀሉ እግር ቁማርተኞች
- 55 ዜና መዋእስ ዘብፀሶ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ቀዳማዊ

- 56 መምሕር ቸሬ አበበ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት 1
- 57 የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነት ሥርዓት አምልኮና የውጭ ግንኙነት
- 58 ወበኔ ይፍሩ ወልደ አቢ ብ ተክለአብ ዘብሔረ ተጉለት የጥንታዊ ኢትዮጵያ ፍልስፍና ታሪክ
- 59 ዶ/ር ሀብተ ማርያም አስፋ የኢትዮጵያ ታሪክ ጥያቄዎችና ባሕሎች
- 60 ባሕሩ ዘውዴ የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966
- 61 ዶ/ር ላደሰ ጌ ደሴቦ የኢትዮጵያ ረጅም የሕዝብና የመንግሥት ታሪክ
- 62 አምሳ አለቃ ታደሰ ቴሌ ሳልሻኖ ሞት የተፈረደባቸው 17 ሺህ የኢትዮጵያ ሠራዊት አይ ምዕዋ
- 63 ተክለ ጻድቅ መኩሪያ የኢትዮጵያ ታሪክ ኑብያ አክሱም ዛጉዪ
- 64 መሪራስ ኢ ኤም አማን በላይ መጽሐፈ አብርሃ ኢትዮጵያ
- 65 ዶ/ር አያሌው ሲላይ የአገው ሕዝቦችና የዛጉዌ ሥር ወመንግሥት ታሪክ
- 66 አለቃ ታደ ገብረ ማርያም የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ
- 67 ተክለ ጻድቅ መኩሪያ የኢትዮጵያ ታሪክ ካጤ ይኩኖ አምላክ እስከ አጤ ልብነ ድንግል
- 68 ብርሃነ መስቀል ደስታ ዜና ላሊበላ
- 69 ታደሰ ታምራት ወይይት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ነሐሴ 1984 ዓም
- 70 መኮነን አበበ አንድነት
- 71 አሳምነው ገብረወልድ ደመቀ ኢትዮጵያዊነት
- 72 ቀሰሰ ገብረ እግዚአብሔር ባዩ ቅዱሳንና ድንቅ ሥራቸው
- 73 ተክለ ጻድቅ መኩሪያ የግራኝ አሕመድ ወረራ
- 74 በላይ ግደይ የኢትዮጵያ ሥልጣኔ
- 75 ይልማ ደሬሳ የኢትዮጵያ ታሪክ በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን
- 76 ዶ/ር ላደሰ ጌ ደሴቦ የኢትዮጵያ የታሪክ መነሻ
- 77 ጌታቸው ኃይሌ የአባ ባሕርይ ድርሰቶች እርምጃን ከሚመለከቱ ሌሎች ሰነዶች ጋር
- 78 ኤሌሳንድር ትሪዩልዚ እና ተሰማ ታዓ የወለጋ የታሪክ ሰነዶች ከ1880ዎቹ እስከ 1920 ዎቹ (እ.አ.አ)
- 79 ዶ/ር ላደሰ ጌ ደሴቦ የኢትዮጵያ የሀገር ሥርዓትና ጅምር ካፒታሊዝም
- 80 ጳውሎስ ኞኞ አጤ ምኒልክ
- 81 ኮማንደር ጣበው ደስታ የኢትዮጵያ አንድነት ትዝታና ትግል
- 82 ብላቴን ጌታ ማህተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል ዝክረ ሃገር
- 83 ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ
- 84 ዶ/ር ላደሰ ጌ ደሴቦ የኢትዮጵያ የመከራ ሥርዓትና የኤርትራ ጥያቄ
- 85 ማሞ ውድነህ የሐንሰ
- 86 ጳውሎስ ኞኞ አጤ ቴዎድሮስ

- 87 አማረ አፈላ ብሻው አበብ የኢትዮጵያ አካል ነች
- 88 መሪ ራስ ኢ.ኤም አማን በላይ የትናንትና የኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ
- 89 ዳዊት ወ/ጊዮርጊስ ከሀደት በደም መሪት
- 90 ተኞገማች ታደሰ ዘወልዴ ጣይቱ ብጡል
- 91 ሚጀር ጄኔራል ነጋ ተገኝ የኢትዮጵያውያን የረጅም ዘመናዊ ትግልና የዘመናዊ ሠራዊት አመሰራረት በ1855-1974
- 92 ዶ/ር ብርሃኑ ነጋ የነፃነት ኅሕ ሲቀድ
- 93 አማረ አፈላ ብሻው ገደሰ ገድል ነው ላላመነበት ግን ገደል ነው ከፍል አንድ
- 94 ሚጀር ጄኔራል አህመድ መስዋዕትነት እና ፅናት
- 95 በታቦር ዋሚ አባ ቦራ
- 96 ገሪማ ታፈረ ጎንደራ በጋሻው
- 97 አማኑኤል አብርሃም የሕይወቴ ትዝታ
- 98 ጳውሎስ ኞኞ የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት
- 99 ብላቴን ጌታ ማህተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል አማርኛ ቅኔ
- 100 ብርጋዴር ጄኔራል ተስፋዬ ሀብተ ማርያም የጦር ሜዳ ውሎ
- 101 ከታጋይ ገበሰ እንግዳ ታሪክ አጉዳፊው የአልባንያ ደብተራ
- 102 መድኃኔ ታደሰ የኤርትራና የኢትዮጵያ ጦርነት መነሻና መድረሻ
- 103 ጌታቸው ኃይሌ ጋዜጠኛ ቀያይ ተራሮች
- 104 ብ/ጄኔራል መልኪ ጌታሁን የትግል ፍጻሜ
- 105 ገብርኤል ዳንኤል ሰምና ወርቅ
- 106 ሰሎሞን ጥላሁን ሥነ ፍጥረትና የሰው ልጆች ኃላፊነት
- 107 ከቀደሰ ዓለማየሁ ሞገስ ቢጽ ሐላውያን በእኛ ቤተ ክርስቲያን
- 108 ክፍሉ ታደሰ ግንቦት 7
- 109 አባ ዱላ ገመዳ የኦሮሞ ሕዝብ ትግል ከየት ወዴት
- 110 መምሕር ጌታቸው ስመ ጥምቀቱ ገብረ ኢየሱስ ገደል ወይስ ገድል
- 111 የቤተ ክርስቲያን ሕግ መጽሐፍ ቃለ አዋጁ
- 112 የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ረቂቅ ሚያዝያ 25 ቀን 1986 ዓም መጽሐፍ
- 113 ኅበዜ ጣፈጦ አባ ጤና ኢያሱ
- 114 ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ሰውና እውቀት
- 115 አስናቀ እንግዳ አረባዊ አጼነት የአፍሪካ ቀንድ ፍዳ
- 116 በሪሁን ከበደ የአጤ ኃይለ ሥላሴ ታሪክ

መጣጥፍ

- 117 የትምህርትና ሥነ ጥበብ ምኒስትር ጥንታዊ የኢትዮጵያ ታሪክ
- 118 ዶ/ር ፍቅሬ ቶላሳይች ናት የኔ ምድር ግጥም
- 119 ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው እምነትም የሐሰት ምስክርነት

- 120 ሕጋዊው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ ጥር 13 ቀን 1999
- 121 የየአዲስ አበባው ሲኖዶስ ውግዘት
- 122 የውግዘቱ መልስ ስደተኛው ሲኖዶስ
- 123 ከገድለ ቅዱስ ላሊበላ ባጭሩ
- 114 የአቤቱ ያዕቆብ ትውልድና አጭር ታሪክ
- 115 የደብረ ታቦር መዘጋጃ ቤት ሰነድ
- 116 አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ ለኢትዮጵያ የተሰው ንጉሠ ነገሥት ናቸው
- 117 በጅማና በኢሉባቦር ክርስቲያኖች ስማዕትነት ተቀበሉ

መጽሔት

- 118 ጠቢያ መጽሔት ቅ.10 ቁ.8.1995 ዓም ገጽ 35
- 119 ጠቢያ መጽሔት ቅ.5ቁ.4 .1989 ዓም ገጽ 32
- 120 ኢትዮጵያ ሪፎርምተር መጽሔት ሕዳር 1986 ወይም 1994 ገጽ 58
- 121 ሐመር መጽሔት ጥቅምትና ሕዳር 1989 ዓም ገጽ 5
- 122 ጉግሳ መጽሔት ቅ.3 ቁ.1 ሐምሌ 1993 ዓም ገጽ 29
- 123 ሐመር መጽሔት መስከረምና ጥቅምት 1991 ዓም ገጽ 29
- 124 ጉግሳ መጽሔት ቅ.2 ቁ.3 መጋቢት 1993 ዓም ገጽ 17
- 125 ሐመር መጽሔት መጋቢት 1992 ዓም ገጽ 22
- 126 የየካ ደብረ ሣህል ቅዱስ ሚካኤል የ1660 ታሪክና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ልማት ዕቅድ ገጽ 29
- 127 ውይይት ቅ.1ቁ.2 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 88
- 128 ፍኖተ ተዋሕዶ መስከረም 1 ቀን 1999 ዓም ገጽ 27
- 129 ኢትዮጵ መጽሔት ቅጽ ቁ 6 ሕዳር 1992 ዓም ገጽ 33
- 130 ኢትዮጵ መጽሔት ቅጽ 1 ቁ 5 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 11
- 131 ኢትዮጵያን ሪፖርት መጽሔት ግንቦት 1983 ዓም ወይም 1991 ገጽ 27
- 132 ዜጋ መጽሔት 3ኛ ዓመት ቁ 6 የካቲትና መጋቢት 1994 ዓም ገጽ 18
- 133 ኢትዮጵ መጽሔት ቅጽ 4 ቁ 042 ታህሳስ 1995 ዓም ገጽ 11
- 134 ጠቢያ መጽሔት ቅጽ 5 ቁ 10.1990 ዓም ገጽ 10
- 135 ጠቢያ መጽሔት መጀመሪያ ዓመት ቁ 5 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 41
- 136 ላንዳፍታ መጽሔት ሕዳር 1991 ዓም ገጽ 23
- 137 ኢትዮጵያን ርቢው መጽሔት መስከረም 1985 ዓም ወይም 1992
- 138 ኢትዮጵያ ሪፎርምተር መጽሔት የካቲት 1986 ወይም 1994 ገጽ 55
- 139 ጠቢያ መጽሔት ቅ.8 ቁ.6 ጥር 1993 ዓም ገጽ 31
- 140 ጉግሳ መጽሔት ቅ.1 ቁ.2 .1991 ዓም

- 141 ፈለገ ጥበብ መጽሔት
- 142 ስምና ወርቅ መጽሔት 1981 ዓም ገጽ 44
- 143 ሪፖርተር መጽሔት መጋቢትና ሚያዝያ 1992 ዓም ገጽ 36
- 144 ሪፖርተር መጽሔት ነሐሴ 19 ቀን 1998 ዓም ገጽ 1-3
- 145 ኢትዮጵያ ሪፎርምተር መጽሔት የካቲት 1988 ወይም 1994 ገጽ 56
- 146 ኢትዮጵያን ሪፎርምተር መጽሔት ጥቅ 1988 ወይም 1996 ገጽ 50-51

ጋዜጣዎች

- 147 ጦማር፤ ጋዜጣ የካቲት 22 ቀን 1992 ዓም ገጽ 10
- 148 እፎይታ ጋዜጣ ጥቅምት 30 ቀን 1992 ዓም ገጽ 12
- 149 ሞገድ ጋዜጣ ዕትም 32 ሰኔ 1988 ዓም ገጽ 1 እና 7
- 150 መደላው ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 55 ጥቅምት 7 ቀን 1992 ዓም ገጽ 1.7
- 151 ለአዲሲቱ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ሰኔ.ሐምሌ 1982 ዓም ቁ 26 ገጽ 8

የራዲዮን ክርና የቪዲዮን ክር

- 152 ገብረ መድህን አርአያ የራዲዮን ክር 1999 ዓም
- 153 ቢላል ማህበር ዳላስ ቴፕ ክር
- 154 አባ ተሥፋ ሰላሴ ሞገስ የኢትዮጵያን ታሪክ የተናገሩበት ክር-

አሳስቦ ለአስጀመረኝ

አስጀምሮ ላስጨረስኝ

ለዑል እግዚአብሔር ክብር ምስጋና ይገባው።